

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

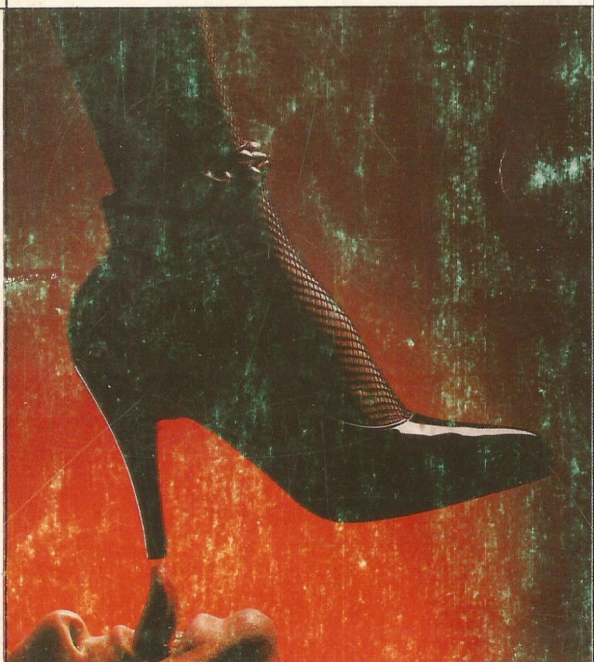
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

FÜSUN ERBULAK

AŞKIN MİSİLLEMESİ

Fusun Erbulak, 1943 doğumlu... Lise öğrenimi Fransız Notre Dame de Sion kız okulunda tamamlamış, Belediye Konservatuarı tiyatro ve bale bölümlerinde dört yıl süreyle okumuştur. 1962'de Dormen Tiyatrosu'nda profesyonel olarak oyunculuk kariyerine başlayan Erbulak, 1964'de meslektaşı Altan Erbulak'la evlenmiş ve bu evlilikten Sevinç adında bir kızı olmuştur.

Erbulak'ın tiyatro oyunculuğunun yanısıra yürüttüğü yazarlığın ürünleri şunlar:

NİÇİN GEÇ KALDIM? (1968)

60 GÜNLÜK BİR ŞEY (1984)

BURGU (1985)

DELİKİR İLE KIRMIZI BAŞLIKLİ SEYİRCİ (1989)

EPIK BİR GREV (1990)

AŞK ERMİŞİ BHAGWAN (1990) (Çeviri)

SOKAK ERKEĞİ (Cep Kitapları, 1990)

AŞK ANARŞİSTTİR (Cep Kitapları, 1990)

CİNSELLİĞİN KAHKAHASI (Cep Kitapları, 1991)

Elinizdeki kitap, *Sokak Erkeği* ile başlayıp, *Cinselliğin Kahkahası* ile biten üç kitabın bir bilançosu gibi, yazarın kendi kendisiyle bir hesaplaşması sanki...

AŞKIN MİSİLLEMESİ
Fusun ERBULAK'ın romanı

*

© Fusun Erbulak / Cep Kitapları A.Ş. 1991

*

ISBN : 975 - 480 - 054 - 5

*

Cep kitapları : 93 / anlatı dizisi: 047
birinci baskı: 1991

*

Ofset hazırlık: Cep Kitapları A.Ş.
Ofset baskı: Kurtiş Matbaası, İstanbul
Dsk.No/ 3

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Füsun Erbulak

**AŞKIN
MİSİLLEMESİ**

Piyerloti Caddesi 7-9 Çemberlitaş - İSTANBUL

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

***"Sen tüylü bir yilansın, yılan ve kuş
birarada." (Anais Nin)
Hayatımın kesiştiği bir şaire...***

İÇİNDEKİLER

Şiir tadında bir yaşam.....	7
Ahmet Telli.....	10
Kurtarmak yanlış bir sözcük.....	15
Sinone de Beauvoir ve Gala Bir de Vaginizmus.....	22
Biseksüel bir eski sevgili	29
Bir kadının zamparalık suretleri	33
Müzik şehvetin gıdasıdır	39
Filiz.....	49
Androjen	58
Hem kuralcı - Hem kuraldışı	61
Senin yerin başka	67
Gövde kuskanır.....	76
Mutlu aşk vardır	79
Çocuklarımız baskı uyguluyor	82
Korkuluk.....	85
Fatma Mükerrerem Ergintuğ	89
Vera Tulyakova Hikmet.....	92
Vera'larla birkaç gün.....	96
Yüreğin yüreğimle kardeştir	98
Aşk sözcükleri.....	101
Ya tebya lyublyu	103
Yaşar Kemal ve Vera	106
Mathilda Yaşar anlatıyor	109
Piraye - Vera.....	111
Gazinga.....	126
Berivan.....	130
At cambazhanesinden Ses tiyatrosuna.....	136
Senin için hırsızlık yaptım	145
Şekerli anne doğurarak devrim yapar	152
Yaşantıların kesişmesi	155
Kadınlar günü söyleşileri.....	159
Öncesiyle sonrasıyla hem mutlu hem kırık bir yaşam	163
Matild Manukyan ile yarım kalnuş bir söyleşi.....	168
Çok kötü şakalar yapan adam.....	176
Anılarda bile yaşamak.....	179

Sığabileceğim bir yüreği ıskaladım, Enis Batur'un dizesine özenip. Bu kitabı adadığım şair ise, sığamayacağım bir yürekti, benim için. Sımsıkı kapalı bir yürek! Onu aralayabilmek için densizleştim, çok soylu ve çok soysuz öfkemi şahlandırdım. Duygusal orgazm yaşatmayan erkeklerin yüreğine sızma çabası onaylanamaz. Onay sözcüğü doğru seçilmiş değil belki de. Böylesi yüreklere sızma çabası boşunadır. Emek ve acıya bağımlı kadınlar bile, bedeli bunca ağır bir yükümlülüğü reddetmelidirler.

Bu kitap bir uzun mektup belki de. Çocukluk yıllarımda, İngilizceyi öğrenmek için boğuşurken, sıradan bir kovboy filminde, baş kahramanın bir cümlesi yer etmişti beynime. *I am a fucker!* Sinirlenmiştim. Filmin iğrenç boyutlu bir yapım olacağına emindim, oysa duygusal bir filmdi ve erkek kahramanın kurtulmak istediği bir özelliği, *fuck*er gerçeği. Günümüzün ülke sınırlarını aşamayan çok sayıda şairi de aynı hastalıktan şikayetçi gibi. Tutukevinde yıllar geçirmiş olanları bile, şiir tadında bir yaşam sürdüremiyor, yaşamın sanat olduğunu unutuyor ve damızlıklarıyla övünüyorlar. Giderek kurtulmak istiyorlar bu konumdan. Bu kez kadınları tutukluyor onları. Çünkü çelişki dolu davranışlar, hayata yamuk bakış, kimlik savaşı ve dizeler kadınların feleğini şaşırtmış. Çağımızda kadın zor durumda ve oldukça hasta. Ölürken öldürüyor gibi. Ve kadının ihaneti; hep kuraldışı, ninelerimizin "baldırı çıplak" diye nitelendirdiği erkeklerden yana, gündeme geliyor. "Attan inip eşeğe mi bindin" diye soranlara, "tercihim at değildi," diye yanıt veriyor. Bu kısır döngü bir gün iflas edecek. Bu konuda bilirkişi sayılmam ama yanılmadığımı biliyorum. O gün yakın değil. Hani sevdiğiniz uçuruma düşmüş-tür ve ona bir dal uzatmak istersiniz. Onu kurtarmak, onarmak istersiniz. Erkek, bir de şairse, bu dalı kendini onarmak adına kulla-

nacaktır. İhanetini saklamak zahmetine bile katlanmadan, arsızca şöyle diyecektir:

"Kırgınlıklar, tuzaklar, uçurumlar... Acıyan bir şey, kanayan bir yara olmaktır benim şiirim. Şimdilerde biricik öyküsünü terketmiş bir masal kuşu gibiyim. Sanırım yatağını seven bir su olmak önemli. Bazan aşk gurbetleşir, bazan gurbet sevdalaşır. Sonuçta yaşamak yasak savmaya dönüşüverir. İşte çağımızın insanı, bunu yaşıyor. Bilinen o kadim Sisyphos efsanesi anlayacağın. Hiçbir şey için kendimi savunmuyorum. Kabuğunu düşürmüş bir ıstakoz gibiyim. Hep aldatılmışım. Hep bekletilmiş, yanıltılmışım. Kendimce haklıyım. Ve uçurumda açan bir çiçek... İşte sana kâğıdı gibi solgun bir mektup; yazacağım şiirin karşılığı belki de. Dünyadan, yaşamaktan, insanım diyen yanlışlıklardan nefret ediyorum."

Böylesi satırları oldum olası severim ben. Bu tür konuşmalardan da garip bir lezzet alırım; oyunculuk tutkuyla örtüştüklerinden belki de. İlk kez komik geliyor bana bu satırlar, böylesi söylemler. Lirik değil. Lirizmi öldürdü yaralı şairler ordusu. Gerekçe birlikte oldukları kadınların yetersizliği, kırıcılığıymış. Erkeğin kaleleri hızla düşüyor oysa ve şairlerin *fucker*'dan öte kimlik sergileyemedikleri dünyamızda, ülkemizde bir misilleme gündemdedir.

"Sözsüz kaçtındı ihanete bağnaz." Hilmi Yavuz'un büyük oğlu Ali'ye ait bir dize bu. Anası verdi dosyasım bana. Bir yarışmaya katılacakmış. Anası da şairzededir. Bir şiirini arakladım. Henüz *fucker* değil Ali. Umarım hiç olmaz. Ve bu arada Nâzım ustanın, "şair dediğin hadım olmamalı" şiarını da gerektiği gibi yorumlar. Arakladığım şiirin adı *Gözlem*:

"Gözler/düşlerin şairidir/yaza/essen de bir esmesen de/ey yazla gelen esin kışları unutulmaz/aşkları görünmez kıl ki/kör dudaklar da aşkı tadabilsinler/gözler/yazar/umutsuzluğun şairidir onlar/olsan da bir olmasan da/ey kışla gelen hüznün/yazları aranmaz/yalnızlığı duyulmaz kıl ki/sağır eller de aşkı tadabilsinler."

Bu şiiri neden sevdim, neden iyi geldi bana bilemiyorum. Hırslılığımın gecesi, Yaşar oğlum, lâf arasında, "oyulmadık kabağa gi-

rebilen, kuru kavaktan düdük çıkartabilen insanlar var, abla" deyiverdi. Türkçemiz müthiş. Gençlerimiz de! Şairlerimizin çoğu tükenmişlik abidesi. Belki de ölmüşler.

Saralı Bernhardt; anlı şanlı ve çok ünlü Fransız oyuncu Sarah, tabut içerisinde sevişirmiş. Erkekle sevişmenin mezara girmek olduğunu lâyıklarının tabutta sevişmek olduğunu ileri sürermiş. Tabut; sünger kaplı, kadife örtülü, oldukça genişmiş. Bu koşul yüzünden kaçan erkekler olmuş olmasına ama, hiç biri Sarah'ı yatakta sevişmeye razı edememiş. Hemcinsim ve meslektaşım onca yıl öncesinden protesto etmiş *fucker*'ları.

Bir imza günü nedeniyle Ankara'ya gittim. Yazdıklarım ilerde okunacak; bundan eminim. Ve bu nedenle tarih belirtmiyorum. Yıl 1991. Kapılar kırılacak sanıldığı için, tek konuk bendim o gün. Yirmi kişi geldi galiba. Aynı günün gecesini Ankaralı dostlar ve Ahmet Telli ile, "Öteki" adlı bir meyhaneye gittik. Tartışmadan söyleşmek, dinlemek zevklidir. Öyle oldu. Ben çok seviyorum Ahmet'i. Nedenini de biliyorum. Hiç sevgilisi konumuna girmedim. Salt bu nedenle sürekli sevebildim onu. Aşk duyguyu, dostluğu, sevgiyi örseliyor yüzyılımızda. Veysel'le İzmir'de karşılaşmış, yıllar önce. Benim kendisi için bir düş olduğumu ve nihayet gerçekleştiğimi söylemiş ona, Veysel. Aynı gece İstanbul'a gelen bir otobüse binmiş; bana gelmek için. Ahmet, avukatlığını üstlendi o gece şair sevgilimin. Eski sevgilim demeye dilim varmıyor çünkü sürekli başka bir yerde, bir başka zaman, yeniden sevişiyoruz; uzunca bir süredir. Ahmet'in genelde açıklamak istediği kendisiydi, çünkü yanında yazar bir hanım arkadaşımız oturuyordu. Suçu, Ahmet'e anaç yaklaşmaktı bu arkadaşın. Bir şaire el uzatmak onu öldürüyor anlaşılan. Ya da kötüleştiriyor.

– Bir sevgili adayının armağan ettiği, açılır kapanır bir divanı, kendisine geri gönderip rahatlardım. Bizlere ambargo koymamalı kadınlarımız. Bağımsızlığımız kısıtlanmamalı, üzerimizde hak iddia edilmemeli. Bir insanın herşeyi olmak taşınmaz bir beladır. Hiç kimsenin herşeyi olmak istemem. Kimse de benim herşeyim olmaya kalkışmasın, ne olur. Mezbelelikte yaşıyorum. Bombok bir evde. Düşünmemek, anlamamak, sıkılmak, yazmamak hakkıma saygı duyulsun istiyorum. Bir söyleşide kadının birine, bir gül armağan ettim. Beni evine davet etti o da. Nefis bir çatı katıydı, birlikte gittiğimiz. Salıncaklı koltuğa yerleştim; elimde kanyagım, yağmuru izle-

meye koyuldum. Kafam geziyor, anılar istila ediyor. Mutluluktan bu! Gel gör ki kadıncağz, mutfaktan salona her geçişinde, "Neyin var Ahmet?" diye sormakta ısrarlıydı. Çıkıp gittim. Sıkılma hakkımı savsaklayamam. Karım bu işin uzmanıydı. Odama kapanıp çalışmaya başladığımda, ne zaman kahve, ne zaman rakı istediğimi, büyüğü gibi hisseder, gölge gibi sessizce hizmet ederdi bana. Onun dışında hiç kimse başaramadı bunu.

- Onu da terkettin; öyle değil mi?
- Farklı bir şey anlatmaya çalışıyorum.

Anlatmaya çalıştığı şey farklı falan değil oysa. Terkedilmişliğin nedenlerini anlatmaya çalışıyor. Çünkü bir şair terketse bile terkedilmiştir. Şiire yakışan budur.

- Veysel'in sorgulanacak tek yanlışı, "hayır" diyememesidir yalnızca.

- Doğru. O kimseyi terketmez ve sürekli bırakıldığının destanını yazar. Oysa elinden geleni ardına koymaz, terkedilmeyi başarmak adına.

- Demek ki üstelememek, onu rahat bırakmak gerekli. Maddi yardım denen canavarlığı yalnızca birlikteyken yap. Tek başına karşılaştığı zorlukları bırak kendisi halletsin.

Çözumsuz sorun yoktur. Ama *fucker* şairler çözümleri reddetmekten tat alıyorlar. Uzunca bir barışma, şair diliyle onarılma sürecinden sonra, yeniden rayına oturmuştu ilişkimiz. Pek çok ilişki gibi. Zaten kavgasız, kırgınlıktan yoksun ilişkiler, ölü doğum günümüzde. Kadınların tutkuları, cebelleştikçe bileniyor, besleniyor. Çağın hastalığı bu! Misillemesi ise çok yakın. Ne olduğunu açıklayacağım. Kitabı sonuna dek okumayı göze alırsanız, misillemenin reçetesine sahip olabilirsiniz. Ece ajandama "Yeşillere allara nice nice yıllara gülüm, nice nice yıllara. 1991 yılında yaşama ilişkin her şey için bir dilek; yürekten" diye yazmıştı, son gelişinde. 3 Mart gününe de, üç kez "Sevgi" yazmış. Salt rastlantı belki. Aslolan rastlantıdır! Buna inanıyorum. Rastlantı önemli ve gizem doludur. Rastlantılar benzersizdir ve kendilerini yinelemezler. Yani rastlantının deneyimi

olamaz. Rastlantı yeniliktir, devingendir, diyalektiğin ta kendisidir. O gün telefon ettim kendisine. Ahizeyi bir kadın sesi kapladı. Şair evde yoktu. Bu konuşmayı, salaklığımdan fırsat gibi değerlendirip, adını sordum.

– Reyhan!

Tanıyorum onu. Şairle birlikteliğim süresince rakibemdi Reyhan. Belki de yandaşım. Şaşırdı. Ben de! Kısa bir süre ayrı kaldıklarını ama ilişkilerinin çok iyi olduğunu söyledi. Farklı bir şey söyleyemezdim ben de. Barışmış; yeniden sevişmeye, yazışmaya başlamıştık; biz de.

– Onu değiştirmeye kalkışmak, onu öldürmektir.

Buyrun bakalım. Şairin öğretisini hayata geçiriyor gencecik Reyhan. Hiç evlenmemiş, hiç doğurmamış henüz.

– Israr ettiğiniz için varsınız. O kimseyi kıramaz. Neden beceremiyorsunuz onsuz yaşamayı? İnanın ben beceriyorum.

Devreden çıktığıma emindim telefonu kapatırken. Söz verdim Reyhan'a. Bitirecektim. Bir hafta sonra yeniden aradım Veysel'i. Gönderdiği kitap listesine işlerlik kazandırıp, yolladım istediği kitapları. 39 no'lu satırın karşısına "bu kitabın adını sen koy" diye yazmış. *İnançları Uğruna Öldürülenler*'i yazdım oraya ve yolladım, Timuroğlu'nun kitabını da. Kızım ve yakın dostlarım tepki gösterdiler. Böyle davranırsam kurtulamayacağımı ileri sürdüler. Oysa gövdem kışkanmıyor artık. Gövde devre dışı kalabilirse, yolun yarısı aşıldı demektir. Re yüzüğümü takarken "artık olmasın" diye adak yaptım, ilk kez. Sürekli "yeniden birlikte olalım" derdim önceleri. Yani ihanet; raconsuz, seviyesiz ihanet bezdirmişti. Hiç âşık olmadan evlenip, ölürcesine sıkılan bir kadından farkım kalmamıştı. Bu nedenle ona yazabilir, onu arayabilirdim. Sandıkları gibi değildi. Sakınca yoktu artık. Bir erkeğin sevmediği kadın olmak güç iştir. Karşılıksız aşk denen bir karabasandır. Ama daha kötüsü, sevdiklerinden biri olmaktır. Bencilleşir insan. Oysa Aşk, sencil bir duygudur. Ahmet şöyle sürdürdü o gece:

– Seni iyileştirdi. Tutkun doruktayken, kendini Yunt dağları-

na kaldırdığında, seninle sevişmese delirirdin. Bundan böyle kam-buru olma sakın. Bu, riski sevmek anlamım taşımaz çünkü. "Kal benimle, göze al gitmemeyi" diyemiyor besbelli. Oysa ona ait bir dize bu, bildiğin gibi. Sen de deme artık. Şairlere âşık kadınların sorunu kanımca, tutku ile aşkı tanımlayamamaktan kaynaklanıyor. Tutku aşk değildir. Maurois'ın, *Mevsimler*'i ile kanıtlayabilirim bu savımı. Erkek kadına tutkundur, kitabın birinci bölümünde. Kadın takmaz onu. Geceleyin odasındaki ışığı gözetler donarak; yol teper, acı çeker. İkinci bölümde, yeniden dönmüştür ulaşamadığı kadının kenti-ne ve tutkusunu devretmiştir artık. Bu kez kadın delirir onu elde etmek için. İşte böyle. Sen de âşık değilsin. Tutkunsun yalnızca. Bana âşık olduklarını sanan kadınlar da tutkunlar aslında. Âşık falan değiller.

Nasıl isterdim söylediklerinin doğrulanmasını. Ne kolay olurdu acı çekmemek, o zaman. Bu aşk değil zaten deyip, yaşamayı sürdürmek. Ama Ahmet'in müthiş bir oyuncu cazibesiyle aktardığı gerçek topallıyor. Her tutku saplantı değildir çünkü. Ve aşk tutkuyu içerir. Tutkusuz aşk olmaz. Tutku, aşkın vazgeçilmez ön koşuludur. Öyle olmasa aşk gibi sevilen meslekler söz konusu olduğunda, insanlar "tiyatroya tutkunum," "bale benim tutkum" benzeri cümlelere sığınmazlardı. Aşk ile Tutku doğrudan bağlantılı değil midir, sevgili Ahmet? Sen "Hüznün İsyan Olur" dizesini boşuna mı yazdın?

"Senin sevgilin olabilseydim, belki kocan olarak da sana ihanet etmezdim.(...) Ben bir kuyuya düşsem, boğuluyorum Piraye, beni kurtar, diye elimi uzatsam, sen şu veya bu hisse kapılıp bana elini uzatmayacak mısın? (...) Şimdi bir kere daha, belki de son defa, tekrar edeyim, seni tanıdıktan sonra yalnız sana âşık oldum, seni boşamaya kalkıştığım zaman dahi sana âşıktım, hâlâ da âşığım ve âşık olarak gebereceğim. İster inan, ister yalan söylüyor de, ister bu mesele umrunda olmasın.(...) Yani şairliğim -ne yazık ki en deli, en münasebetsiz, fakat en çocuk, her şeye rağmen en canlı tarafımdı- öldü (...) Bir tanem. Bana ne güzel bir mektup yazmışsın. Işı-

ğım benim, son sözüm, son hasretim, son hayalim benim, Piraye'm.(...) Mesela biliyorum, seni gayet iyi tanırım, artık benim karım olmayacaksın, buna rağmen, şimdi ve hatta sana o mektubu yazdığım zamanda dahi senin için gözümü kırpmadan ölebilirdim ve ölebilirim. Bu sana laf gibi gelir. Fakat neyleyim ki gerçektir ve sen benim bu tarafımı anlamayacak kadar aydınlık ve tek çizgili-sin.(...) Şu dünyada senden başka hiçbir ferde borçlu değilim: İyi bir şeyler yazabildimse, insanlara birkaç satır ümitli, aydınlık, temiz laf edebildimse senin sayendedir.(...) Kendi kendimden iğrendiğim zamanlar oldu ve oluyor, fakat kendi kendime hiçbir zaman acır olmadım.(...) Ben yaşadıkça, hangi şekilde olursa olsun, sen benimle-sin: İçimde ikinci bir insan gibidir/seni sevmek saadeti."

O kadar çok kıskanıyorum ki Pirâye Pirayende'yi! Ondan öğreneceklerimiz o denli fazla ki! Şairlerimizin de Nâzım ustadan öğrenecekleri umman gibi; Kaf dağı gibi önlerine dikilmiş. Şair olsam eminim, her Nâzım Hikmet okuyuşumda, vazgeçerdim şairlikten. Bir şair sevgili, her kadına nasip olmaz. Şairle yaşamak ölümle pazarlık etmektir...

Ben kurtulmak istemiyorum Veyseľ'den. Aradığım adam o benim. Kurtarmak pis bir sözcük. Kadınlar kurtarılamaz. İstedikleri gibi yaşarlar. Kadın kedidir belki de. Zorla hiç bir şey yaptırılamaz kedilere. Kadınlara da!

KURTARMAK YANLIŞ BİR SÖZCÜK!

Sevgili Uğur İlhan'la bir söyleşiye konuk edildik, Kadın Gü-nü'nde. "Sınıf egemenliği bitse bile, erkek egemenliği sürüyor. Biz-ler eşit hak ve ödev talep ediyoruz. Kadın egemenliğini savunmuyo-ruz. Kadının namusu hep aynı yerde, ne yazık ki! Cinsel sorunum yok diyebilen kadın, hemen ardından, hiç orgazm tatmadım, diyebi-liyor." Uğur İlhan'ın konuşmasından bunları not etmişim. Bakırköy Belediyesi Kadın Sığınağı sorumlusu, Uğur Hanım. Evli olmak suç gibi yaşıyor, kadından yana. Kadın çocuğunu kaçırıyor, erkeğe genelde eşyalarını. "Karımı özledim" diye sığınağa başvuran yok. "Çocuklar perişan, bulaşıklar birikti" diye gelen erkek sayısı ise çok fazla. Sahiplenmek iyi bir duygu ama birey hakkını zedelemeyen, paylaşarak. Galiba her konuda, gerçekten aynı fikirdeyim onunla ama sığınanın ölü bir doğum olduğunu ısrarla iddia etmekteyim. Bu nedenle davet etti beni oraya, 1 Nisan günü. Kadınlara belki de 1 Nisan şakası olarak! Manken İlknur ile Sağlık Derneği başkanı Melek Hanım da gelmişlerdi. Kolay kolay bulunabilecek bir bina değil. Ama kocalar buluyor orayı, her nasılsa. Büyükçe bembeyaz bir bina. Kapı kilitli ve koruma görevlileri var. Pencereler parmak-lıklı. Hapishaneyi andırdığını söylediğimde, gülümsedi Uğur İlhan.

- Çocuklarıyla gelenler var. Onları korumak için taktırdık par-maklıkları.

Çok güzel gülebilen bir kadın Uğur İlhan. Bir de genç psiko-log çalışıyor sığınakta. Dayalı döşeli, tertemiz bir konut burası. Ranzalar pırıl pırıl battaniyelerle kaplı. Öğle yemeklerini bir yemek fabrikası ücretsiz gönderiyormuş; gerisini belediye karşılıyor.

- Neden?

Bu sorunun yanıtını vermeye çalışacağım. Belki de veremeyece-ğim. Hem beni hem İlknur'u anında tanıdılar. Kaç kişiydiler hatırla-

miyorum. Fotoğrafları beynime dövme gibi yerleşti oysa. Tümü aynı şeyi mi söyledi? Çok sayıda bir tek kişi miydiler? Gerçekten bilemiyorum. Bir tanesi çok süslü ve seksi.

– Kırıtma, diye uyarıyor onu Uğur İlhan. Gülüyor; kırılarak gülüyor ve kucaklıyor Uğur'u. Kadınların tümü seviyorlar onu. Süslü olanın kucağında bir haftalık bebeği var. Sarılık geçiren minik bir bebek! Sığınakta doğmuş. İstenmeyen bir bebek! Diğer kadınlar kızıyorlar bebeğin anasına. Suçluyorlar onu. Meme bile vermeyi ertelediğini, onu hiç sevmediğini söylüyorlar. Bebekler kanayan yarım benim. Ölü bebeklerim oldu; ölümü göze alarak doğurmuş, hastalıklı bir kadımdır. Bu nedenle önce bebekli kadına yaklaşıyorum.

- Kaç çocuğun var?
- Dört. Bununla beş galiba.
- Babaları?

Susuyor. Gülüyor ve susuyor. Psikolog uyarıyor beni.

– Diğer kadınların yanında konuşmaz. Bana bile zor açılıyor. Çünkü birbirleri hakkında öğrendiklerini kullanıyorlar. Anlatılmış olan yaşantı kesitleri kapıştıklarında, terse tepiyor. Bıçak bile çektiler karşılıklı. "Sen kaltak olmasan, burada işin ne?" ya da "Adam olsaydın bunca dayak yer miydin?" ve benzeri hakaretleri cömertçe saçıyorlar.

Bir odaya kapanıp konuşmaktansa, alçak sesle, yanlarına oturarak soru sormayı yeğliyorum. Şirin bir maske takınmayı da ihmal etmiyorum, bu arada.

- Canım ne var bunda. Kıç-baş konuşacağız, deyiveriyorum. Cinsellik kullanıldığında, kadın hemen teslim olur. Bunu biliyorum. Erkeğe teslim oluşumuzun sırrı da aynıdır.
- Beş kişi ırzıma geçti. Hangisi çocuğun babası bilmiyorum.
- Diğer çocukların kimden peki?
- Hepsinin babaları başka başka.
- Evli misin?
- Yedi kere evlendim ben.

- Hiç çalıştın mı?
- Temizliğe mi gideyim yani?
- Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsun?
- Bilmem ki! Bebeği alacak birileri yok mudur?
- Onu satacak mısın?
- Bilmem ki!

Belediye çocuk satıyor densin, istemiyor sorumlular. Bu kadın da bebeğini istemiyor. Ve bebek tulumunun içinde; gözleri tavana da. Hiç böyle bebek görmüşlüğüm yok. Dört saat kaldım sığınakta. Hiç ağlamadı. Ölmüş ama hâlâ yaşıyor sanki. Canlı değil; ölü de değil. Deneyim sahibi bir başka kadın hoplatıp zıplatıyor onu; yanaklarını sıkıyor ama nafile. Bebek ağlamıyor.

- Doğduğunda da ağlatamadılar.

Çocuk özlemiyle kavrulan bir çift, acaba bu bebeği... düşünce zincirimi kırıyorum ansızın. Kendimi çok çaresiz ve mutsuz hissetmekteyim çünkü. NEDEN'in yanıtı verilemiyor bir türlü. Annenin eteği yırtmaçlı ve kısacık. Dudaklarını taşıyarak rujlamış.

- Yani yedi kere mi nikahlandın?
- Bilmem. İmam nikahı var. Kuma da oldum.

Bu kadının nasıl kurtulmak istediğini biliyorum ben. Bebekten kurtulup, diğer çocukları bir yerlere yerleştirip hafifmeşrep bir yaşam sürdürmeyi seçebilir, rahatlıkla. Ama sığınak sorumluları izin vermezler buna. Onların önerilerine de bu kadın kapalı besbelli. Kurtuluş kişiseldir. Ne denli etkili olunursa olunsun, her kadın tek başına seçer kurtuluşunu.

Bu arada kimse, gazete bile okumuyor. Kitap rafları bomboş. Psikoloğun getirdiği kitapların, tek bir sayfasını okuyan olmamış ama televizyon izliyorlar.

Temizlik alışkanlığı, nöbetleşe bulaşık, ortalık toplamak da öğretilmiş.

- Hiç bir umudum yok, diyor bana en gençleri.

Bunalımdaymış. Yalnızmış. Değil erkek, kadın arkadaşı bile yokmuş. Tığla, papatya motifleri işleyene yaklaşıyorum.

- Sopayı bana getirtip, yatırır döverdi. Yetti artık. Kaçtım.
- Sopayı getirmemeyi denedin mi?
- O zaman daha çok dayak yedim.
- Denemediğine göre nereden biliyorsun?
- Sen nereden biliyorsun dövmeyeceğini peki? Hiç dayak yedin mi?

Yanıtımı esirgiyorum ondan. EVET. Çok dayak yedim. Kaba kuvvet anlamında ise hiç dayak yemedim. Ama daha beterini yaşadım. Bunu itiraf etmek lükstür belki de. Duygusal açıdan yerden yere çarpılmış olmak, bundan lezzet almak; yüzü gözü mosmor, çenesi, burnu kırık, dişleri dökülmüş bir kadına anlamsız gelecektir.

– Küçük tüple dört çocuk büyüttüm ben. İyice bıktım artık. Öleceğimi bilsem dönmem. Dövmese de dönmem. Kaş'ta bir pansiyonda iş buldu bana Uğur Hanım. Orada da yapamadım. Yine kaçtım.

– Neden? Parası mı az geldi?

– Yok; öyle değil. Pansiyon sahibi kadın, geceleri süslenip, boyanıp masa masa dolaşıyordu. Sinirlendim. Bir de dostu var zaten. Ben o yolun yolcusu olamam.

– Sana bu tür bir teklif yapmış olamaz. Bu teklifin koşullarına sahip olmak gerekir; öyle değil mi?

– Bir zamanlar ben de güzeldim. Cömert bir kadındı aslında, Kaş'taki. Hiç aç kalmadım, çok eğlendim ama yapamadım işte.

Aynı kadın yirmi yıllık kocasını ve çocuklarını terkedip, İzmir'den kaçıp sığınağa geliyor. Bu bir başkaldırıdır. Bu kuraldışı bir davranış modelidir. Ne var ki gene aynı kadın bir o kadar tutucu ve bağnaz. Bir hemcinsini yargılıyor; ona masa masa dolaşmayı helâl edemiyor. Hem kuraldışılığı hem tutuculuğu taşıyor. Ve her iki özelliği taşımak ölümle pazarlık etmektir. Bir başkasına yaklaşıp, en sıradan soruları yöneltiyorum.

– Şu gördüğün iki çocuk ilk kocamdan. Şimdiki herifin kumasıyım. Zina davamız sürüyor. Burası olmasa intihar ederdim. Karısı nikahını verecekti bana; vazgeçti gibi. Adamım benim için gecekondu yapıyor. Ev kurusun, gideceğim. Ona doğurduğum çocuk nazardan öldü. Her gün gelip bana para teslim eder sonra gelip alır parayı, inşaat malzemesine yatırır.

Uğur İlhan duyuyor söylediklerini.

– Ne zaman kuruyacak bu ev sahi? Üç aydan fazla tutamam hiç birinizi ve gelmek isteyen çok sayıda, çok zor durumda kadın var. Elinizi çabuk tutun.

– Yatılı olarak çalışabilirim abla. Bana iş bul, lütfen. Aslında burada çalışsam çok iyi olurdu. Bebeği bedavaya doğurttum, refakat kaldım. Tıkanan muslukları, tualeti hep ben temizliyorum.

Bir diğer kadına uzatıyorum olmayan mikrofonumu. Belki de yüreğimi. Attığım top geri gelmiyor; bunun farkındayım. Utanıyorum.

– Yeniden deneyeceğim eşimle. Seviyorum onu ve çok özledim. Dün görüştük; bugün telefonla aradı. Psikolog da onaylıyor bu kararımı. Çok kısıtlıyor beni eşim. Yasaklarına son vermesini istedim ondan. Bir haftadır buradayım ve her gece ağlıyorum. Barışmak istiyorum ama korkuyorum. Çalışmak istemiyorum ben. Eşim çok kıskanç. Sinemaya gitmek, kız arkadaşlarımla buluşabilmek istiyorum. Hepsi bu.

– Kaç yıldır evlisin?

– Altı aydır.

Bir diğer kadına kulak verelim. Yüzü gözü çürük içinde. Öyle böyle değil, basbayağı, eni konu dövülmüş.

– Kocam da çok zavallı. Çok çaresiz. Benden beter belki. Evde deri işi yapıyor. Çok az kazanıyor ve çok içiyor. Seni de öldürecekim, kendimi de diyor. İstese dönerim. Olan tüm paramı yedirdim ona. Helâl olsun. Ama içkiye para yetmiyor. İşsiz kaldıkça dövüyor beni.

Bir tanesi felç geçirmiş. Zorlukla konuşuyor, bir kolu tutmuyor.

– Artık istemez beni. Yeni karısı var. Nikahımı verdim ona. Felçliydim. İyi baktı bana bir kaç zaman. Sonra kovdu beni, eski kocamla bir olup. Hak verdim onlara ama seviyorum erkeğimi. Benim için hiç bir umut yok. Allah razı olsun. Uğur Hanım ve burası var. Yoksa öldürürdüm kendimi.

Bir diğerinin sığınma nedeni şu sözlerinde özetleniyor:

– Kaynanam yedi bitirdi bizi. Evini ayırırsa dönerim. Söz verdi ama kararını uygulamadı. Aynı eve geri dönemem. Orası mezar bana! Burada soluk aldım, allah razı olsun!

Çok hoş bir kadın daha var aralarında. Kocasını kapandığını, yalnızca örtünmesini değil, çarşafa girmesini şart koşunca kaçmış. Bir tanesi de yirmi yıllık bir evlilikten sonra tutmuş sığınağın yolunu.

– Ben kararlıyım. İlk kez mutlu oldum yaşıntımda. Rahatım. Bir tek sorunum var; çocuklarım... Büyük benim çocuklarım. Benden yanaydılar; düzenimi kurar kurmaz yanıma geleceklerdi. Vazgeçtiler. Babalarıyla kalmak istiyorlar. Bu kararları çok üzdü beni ama ne yapalım. Ben de kararlıyım.

Bebek tavana bakıyordu; yaşamıyormuşçasına! Kadınlar bana alışmışlardı. Yemek ikram ettiler. Sevgililerimin beni habire terkettiklerinden yakınarak, güldürdüm onları. Bir gece yatıya kalmamı istediler. Kızımdan izin alabilirsem, gideceğim. Bir de hayırsever bir kişi veya kuruluş, bir video armağan ederse kadın sığınağına, müthiş olur. Okumak istemediklerine göre, gecede bir film izleme olanağına kavuşurlar. Televizyondakilerden farklı filmler pek tabii.

ACIMAK bir çözüm mü? Bence duyguların en haysiyetsizi... Ve ben o gün acıdım oradaki kadınlara, çocuklara ve bebeğe. Oysa acımak haddim değildi benim. Kendime acılamayı başardığıma göre, acınası halime inat, onlara acıyamazdım. Bu hakkı tanı mıyorum. Kendi dışındakilere de!...

Kadınları kurtarmak; öyle mi? Yanlış bir fiil bu! Uğur İlhan kurtulmuş mu? Kuşatıcı, bozguna uğratan sorunları yok mu? Genç

psikolog kurtulmuş mu? Mutlu mu? Kendini iyi hissediyor mu? Sanmıyorum. Biri evli, diğeri bekar. Sahi bir de ben varım. Çocuklu bir dul. Kuraldışı gibi görünen, bağnaz, tutucu bir kadın! Yeniliğin altından sürekli tutuculuğun ve tekdüzeliğin çıkabildiği bir toplumun insanlarıyız. Kurallı bir toplum modeliyiz. Kimlik var. Bir de toplumsal kimlik var. Dönüşerek dönüştürebilenler var ve Cezmi Ersöz'ün deyişiyle bu bağlamda bir kişi bile yeterli olabiliyor. Bu bir güçler mücadelesidir. Bir yandan eğitimsizlik, diğer yandan da okullar hepimizi mahvetti. Hapisane ürünlerine göz attığımızda, adi suçtan yatanların yaratıcı olduklarını gözlemliyoruz. "Devrimci" tutukluların yazdıkları şiir, şiire benzemiyor. Bireyin yaşamı tek boyutlu kaldıkça, değişimlere ilerici bir boyut monte etmek mümkün değil.

Ben kadın sığınacağının yanındayım ama oradan geçen kadınların yarını konusunda içim rahat değil. Kendi kızımın yarını konusunda, kendi yarınım konusunda da içim rahat değil. En azından bir Lioness tavrı sergilenmemeli diye düşünüyorum. Hem kurulu düzenin, örneğin 159. maddenin muhafaza edilmesi (bu madde kadının çalışmasını kocasının iznine tabi kılmaktadır) hem de bu kadınlara kurtuluş umulması ölü doğum değilse bile, sakat bir doğumdur. Çokça umutlu ve oldukça umarsızım. Kendi adıma, kültürlü, meslek sahibi, zaman zaman çok mutlu kadın arkadaşlarıma yaratamadığım çözümü, sığınaktaki kadınlar adına, hiç mi hiç yaratamam. Ama sığınak, çok somut, elle tutulur biçimde, bir tek bebeğin doğumunu sağlamış olmakla bile, varoluş nedenini açıklamıştır.

Ve gözlerini tavana dikmiş olan, minik kız bebek, henüz yaşıyor.

SIMONE de BEAUVOIR ve GALA BİR de VAGİNİSMUS

Sartre ile Dalı'nın yaşamında bu iki kadın ne ise, bir erkeğin yaşamında onlar gibi yer almak isterdim. Hemcinslerimin hemen hepsi istiyor bunu. Bu kitap mesnetsiz değil; inanın bana. Deneme, öykü, anı, söyleşi karışımı bir tür deniyorum. Adını koyamıyorum; içtenlik denebilir belki de bu türe. Ne bir eksik, ne bir fazla! Kadının öfkesi çarçabuk şahlanır; aşkı gibi. Öfke ile aşk kardeştir. Nerede bir direniş, bir başkaldırı varsa kadın oradadır. Yani öfkesi salt kendi adına şahlanmaz. Kadın tutuklu çözülür çözülmesine ama erkek kadar hızla değil.

Hastayım ben. Pek çok benzer konumdaki kadın gibi. Hastalığının bilimsel adı vaginismus. Vaginanın kilitlenmesi, kasılması ve bu nedenden ötürü sevişmenin yol açtığı sancı. Genç kızlıktan kadınlığa geçişte de yaşıyor bu hastalık. O zaman üstesinden gelinmesi zor değil. Bir nisaieci ile bir psikolog düğümü çözüveriyorlar. Belli bir yaştan ve menopozdan sonra ise, vagina'yı esnekletirmek oldukça güç.

Tiyatro yaşam biçimi iken, her derdime deva buluyordum. Yaralı hayvan konumundayken devreye giren bir madam Hortance rolü, beni iyileştirmişti. Tiyatro bir tedavidir; lamı cimi yok. Sahnede kanserinizi bile yiyemez olur sağlıklı hücrelerinizi. Diş ağrınız, baş ağrınız, sahneye adımınızı attığınızda geçer. Ölüm acısının bile üstesinden gelir tiyatro oyunculuğu. Sevgili Altan, ikinci oğlumuz öldüğünde, iki matine bir suare oynuyordu. Gece eve döndüğünde, "oyun hiç bitmesin isterdim" demişti. Ve devrimciler, politik tutuklular da tiyatro yapıyor. İşin tuhafı adi suçtan yatanlar daha yaratıcı. Ve tiyatro da misillemesini yapmakta. Yeniden insan ilişkilerini sergileyen Çehov'lar, Dostoyevski'ler sahnelerde! Tiyatro kendini kul-

landırmaz. Çünkü başlıbaşına bir şölendir o. Devrimci oyunu da, kurallarınca yazmak zorundayız, tiyatrodan. O da Aşk gibi, kendine hareket ettirmez.

Haksızlıklara dayanabilme gücü verir "Martı" daki rol örneğin. Çehov yıllar öncesinde yakalamıştır birebir ilişkinin karabasan ve haz nöbetlerini. Tam buraya Martı'dan bir tirad yerleştirecektim. Kızım engel oldu. Ben de Martı'lı bir şiir koyuyorum, tam buraya. Korhan Abay yazmış, bir sevgilisi için. İYİ OLDU GELMEDİĞİN: Bu yol korkaklar için değildir/İyi oldu gelmediğin/Bu sular-dan her babayıt içemez/Bu köprüden benim diyen geçemez/İyi oldu gelmediğin./Yumuşacık yürek gerek/sevgi kadar derin göz-ler/inançlı bir bilek gerek/İyi oldu gelmediğin./Sen/bilindik kıyıla-rın/sığ sularından/Açılmadan/yaşarsın./Sen okyanus mavisine/u-zaklardan bakarsın./Biz/yürüyemeyeceğin kadar uzak/düşleyeme-yeceğin kadar renkli/ve berrak/bir ülkeye/birlikte gidemedik./Sen açık denizlerden habersiz bir balık/yalçın tepelerden uzak bir martısın./Sen benim için korkak/herkes için heryerdeki insansın./İ-yi oldu gelmediğin./Alınmanı istemem/Darılman üzer beni/Sana yalan söylemem/Tabii hep sevdim seni./Sende sığ suları/sende martıları/Açık denizlerden habersiz/balıkları/Sıradan insanları/Ge-çemeyeceğin köprüleri/düşleyemeyeceğin mavileri/sende korkaklı-ğı sevdim/Sende sevgisizliği sevdim.../İYİ OLDU GELMEDİĞİN!..

Seni hiç sevmedim ya da seni artık sevmiyorum ve benzeri cümleleri duyamaz oldu kadınlarımız, *fucker* erkekler çoğalalı. Ferhan Şensoy'un, "Aşkımızın Gemisi Fındık Kabuğu" adlı nefis oyununda, Demet Akbaş, erkeğin dıngılından söz ediyor. En tutucu seyirci bile gülüyor bu dıngıl meselesine. "Bacağınızın arasında dıngıl var diye, kendinizi bir şey sanıyorsunuz" diyor. Dıngıl başa bela. Münir Özkul'un oynadığı karakteri, Bursa genelevinde rezil edivermiş. "O kadar meraklıysan göstereyim sana dıngılı" diyor Demet'e.

Nora başkaldırıyor, İbsen'in kalemi aracılığıyla. Bu rolü oyna-

mak için neler vermezdim ki! Meral Oğuz oynadı, Şehir tiyatrolarında. Kıskançlıktan gidip izleyemedim onu. Nora'ya kulak verelim:

Helmer – Ama Nora, bunlar ne biçim söz?

Nora – Evet, ne yapalım, bu iş maalesef böyle Thorwald. Evet, babamın yanında bir kere babam bana fikirlerini söyledi mi, artık onları olduğu gibi kabul etmem lazımdı; ama kendi fikirlerimi gizlemeye mecbur kalırdım; çünkü benim fikirlerim de babamın hoşuna gitmezdi. Babam bana, bebeğim derdi. Ben kendi bebeklerimle nasıl oynarsam, o da benimle öyle oynardı. Sonra senin evine geldim.

Helmer – Evlenme günlerimizin hatıralarını ne biçim sözlerle anıyorsun?

Nora – Yani, sonra babamın elinden senin eline geçtim demek istiyorum. Sen her şeyi kendi zevkine göre yaptın, onun için ben de senin zevkini kendime malettim; yahut da öyle göründüm; pek iyi bilmiyorum; zannedersen her ikisini de yaptım; bazan öyle, bazan böyle oldu. Şimdi şöyle bir iyice düşününce, bana öyle geliyor ki, burada ben tıpkı fakir bir insan gibi yaşamışım, avucuma ne koydularsa, ağzıma onu götürmüşüm. Bütün hayatımı seni aldatmakla geçirmişim. Ama bunu sen kendin böyle istedin. Sen, babam, her ikiniz de bana karşı ağır günah işlediniz. Ben hayatta bir şey olamadımsa, bunda kabahatli ikinizsiniz.

Helmer – Nora ne izansızsın, ne nankörsün! Sen burada mesut değil miydin?

Nora – Hayır; yalnızca neşemi kaybetmemiştim. Hem sen bana karşı daima naziktin. Fakat şu yuvamız, çocukların oyun odasından farksızdı. Ben bu odanın içinde sana göre büyük bir bebektim, evde de babamın küçük bebeği idim. Böyle olunca çocuklarımız da benim için bir bebek olmaktan daha ileri gidemediler. Benimle oynaman, senin nasıl hoşuna gittiye, benim, çocuklarımla oynamam da onların hoşuna gidiyordu. İşte bizim evliliğimiz buydu, Thorwald.

Helmer – Ama ilerde hayatımız tamamiyle değişecek. Oyun zamanı geçti; şimdi artık terbiye verme zamanı geldi.

Nora – Kimin terbiyesi? Benimki mi, çocuklarınki mi? Ben onları terbiye edemem. nce kendimi terbiye etmeliyim. Bu işte bana sen yardım edemezsin. Bunu yalnız başarmaya mecburum. Hem işte onun için seni şimdi terkedeim.

Helmer – ıldırđın galiba. Sana müsaade etmiyorum. Seni bu hareketten menediyorum!

Nora – Artık bundan sonra bana herhangi bir şeyi menetmenin faydası yok.

Helmer – Sen her şeyden evvel bir aile kadınısın, bir annesin.

Nora – Artık buna inanmıyorum. Zannedersem her şeyden evvel bir insanım, tıpkı senin gibi. Ya da insan olmaya çalışacağım. Hatta birçoklarının sana hak vereini de biliyorum. Hem kitaplar da bunu böyle yazar. Ama ben, başkalarının sözü ile bundan böyle avunacak değilim. Kitaplar da umurumda değil. Bütün bu meselelerde bizzat düşünmem, bu meselelerin esasını bizzat bulmam lâzım."

Nora oyunundaki düğüm, karı-kocanın iletişimsizliği sonucu, ailenin tn borcunu Nora'nın üstlenmesi üzerine kuruludur. Koca, karısının yardımından yara alır ve şu sözlerle biter perde finali.

"Helmer – Senin için gece gündüz seve seve çalışırım, Nora. Senin için her derde, her yokluğa katlanırım. Ama hiç kimse şerefini, haysiyetini, sevdiği bir insan için feda edemez ki.

Nora – Ama bunu binlerce, hem binlerce kadın yaptı."

İlk başta anlaşılmayan her duygu ve eylem şaşkınlık yaratır. Usta yazarlar, çağlarında, yadırganan insan modellerini sergilerler. Sonraki günleri muştularlar, bir bakıma. Cyrano de Bergerac rneğin hâlâ bir erkeği kurtarabilir, 'İstemem, eksik olsun' diyebilmek atla deve değildir. Diyemiyorsak teslimiyetiliğimizden diyememekteyiz. Çok sevdiğim bir tirad bu:

"Ya ne yapmak lazım mı?"

Sağlam bir dayı bulup çatmak sarmaşık gibi,

Bir ağaç gövdesini tıpkı sarmaşık gibi,

Yerden etekleyerek velinimet sanmak mı?

Kudretle davranmayıp hileyle tırmanmak mı?

İstemem eksik olsun! Herkes gibi koşarak

Yabanın zenginine methiyeler mi yazmak?

Yoksa nazırın yüzü gülecek diye bir an

Karşısında takla mı atmak lazım her zaman

İstemem eksik olsun! Ricaya mı gitmeli?

Kapı kapı dolaşıp pabuç mu eskitmeli?

Yoksa nasır mı tutsun sürünmekten dizlerim?

Yahut eğilmekten mi ağrısın ötem berim?

İstemem eksin olsun! Taziya tut, tavşana

Kaç mı demeli? Belki kaz gelir diye bana

Tavuk mu göndermeli? yoksa bir fino gibi

Susta durmak mıdır ki, acep en münasibi?

İstemem eksik olsun? Marifet şiire koyup kameri, yıldızları,

Aşka getirmek midir, evde kalmış kızları?

İstemem eksik olsun! Yahut şan olsun diye,

Meşhur bir kitapçıya giderek, veresiye

Şiir mecmuası mı bastırmalı? İstemem

Eksik olsun! Acaba bulup bir alay sersem

Meyhane köşesinde dâhi olmak mı hüner?

İstemem eksik olsun! Bir tek şiirle yer yer

Dolaşıp da herkesten alkış mı dilenmeli?

İstemem eksik olsun! Ve tâ son nefesinde bile çekinmek

Korkmak, benzi sararmak, bitmek,

Şiir yazacak yerde ziyaretlere gitmek,

Karşısında zoraki sırtmak her abusun.

Eksik olsun istemem, istemem eksik olsun!

Fakat şarkı söylemek, gülmek, dalmak hülyaya,

Yapayalnız ama hür, seyahat etmek aya,

*Gören gözü, çınlayan sesi olmak ve canı
İsteyince şapkayı ters giymek, karışanı
Olmamak. Bir hiç için ya kılıcına veya
Kalemine sarılmak ve ancak duya duya
Yazmak!...
Ara hakkını hatta kendi nefsinden bile.
Velhasıl bir tufeyli sarmaşık zilletiyle
Tırmanma!..."*

Vaginizmus romantik çağda var mıydı? Adı mı konmamıştı? O çağda kadının farklı talepleri mi vardı yoksa? Kıskançlık yok muydu? Bana öyle geliyor ki Nâzım Hikmet Ran, dünya kuruldu kurulalı vardı. Hem yüzyıllar öncesinde, hem günümüzde, hem de yüzyıllar sonrasında. Veysel Çolak "Aşkларım allahım olur" diyor; Uğur Kaynar da "orospu erkekler yarattık" diyor. Bunlar birer dize pek tabii. Bir şiirden tek bir dize seçmek, savcılara özenmektir; az biraz. Ama çoğu kez bir tek dize bütün bir şiire bedeldir. Nâzım ustanın Nigâr ile Mustafa adlı destanını saygıyla aktarıyorum:

Toprak göz alabildiğine/dümdüz/cırlıçıplak/ve kırmızı biber gibi acı./Batıda bir tek, uzun/kavak ağacı./Bozkırda hâlâ dolaşıyorsa da kokusu sararmış kekiklerin, gökçiçekler çoktan kurumuştı ve given otları safi dikendiler/Başköy'le Bakırlı'nın arası/sekiz saat çeker./Nigâr sabah ezanından beri/kaçıyordu kocasının köyünden/hovardasıyla./Terlemiş memeleri/Vakit öğleye yakın/Isındı bıyam otları/Toprakta uğultu./Bozkırda cırlayan böcekleri ve çekirgeler/söylüyor en umutsuzunu şarkıların./Altı aylık bebesi kucağında Nigâr'ın/Bozkırın üstünde bulutlar bembeyaz, üstüste ve ağırdı, belli belirsiz kımıldanıyordular, Durdu Nigâr. On adım önden giden Mustafa'yı çağırdı. Mustafa yıkmış kasketini ensesine/bakıyor bulutların arasından geçen bir çaylağa./Yırtıcı mahluk/germiş kanatlarını/sessiz sedasız/Kâattan resim gibi/bulutların arasından akıyor./Bulutlarda bir avlanmaz kuş olmak.../Kuyunun başındaydı ka-

vak./Nigâr oturdu kuyunun taşına. Peştamalının altında karnı hain-
di ve yumuşak. Bebek çıkardı kundaktan yumruklarını. Kundakta
düşüneler dikili iki sıra on ikişerden yirmi dört./Bir tanesi cam./E-
ğilse üstüne/içinde kendini bir elma kurdu gibi görür adam./Vakit
ikindiye yakın/Çekirgeler ve cırlayan böcekleri/bozkırda hâlâ bitir-
mediler/şarkılarını./Bir tilki geçti yolun alt ucundan./Ve çovanla-
rın ardında kaybolmadan önce/dönüp baktı kuyunun başında otu-
ranlara./Bebek ağır geliyordu Nigâr'a./Kocasının dölü./Ve Musta-
fa diyordu ki: "Köyde ölen çocuğun/hesabı var mı?/Ölü sayıl-
maz/altı aylık ölü."/Çaylak yırtıcıdır. Tilki kurnaz. Kuyu derin. Boz-
kır uçsuz bucaksız ve kırmızı biber gibi acı. Devrildi cam düşmenin
içinde bir küçük kavak ağacı./Nigâr'ın kucığından/bebek düştü ku-
yuya/Yolcu yolunda gerek/bebek rahat uyuya.

Kadınlarımız çocuklarının boyunlarını kesiyor; iki çocuğunu be-
line bağlayıp, köprüden atlıyor. Bu şiirle tanışmış olsalar, en azın-
dan ertelerlerdi eylemlerini. Belki değil, mutlaka! Nâzım usta başlı
başına bir eğitimidir. Tek başına yeterli, çok boyutlu bir eğitim.
Ders kitaplarına girdiği gün şiirleri, kadınıyla erkeğiyle, toplumu-
muz dönüşüm geçirecek, mutlu olacaktır. Ne olur bunu iddia et-
mek hakkım tanıyın bana!...

Ankara'dan hemen dönemedim. Kevser de yanımdaydı. Ortak dostlar paylaşamadı bizleri. Sabahlara dek anılar arasında zeplin yolculuğuna çıktık. Öylesine aralıksız, hızlı ve oynayarak konuştuk ki, düzeyli bir senaryo halt etmiş; bizlerle kıyaslandığında. Sevgili Meral ağırladı bizleri, ilk gece. Kevser, daha sonraki sayfalarda, komik bir bölüm halinde anlatmaya çalışacağım zamparalıklarından bir bölüm aktardı Meral'e. Kızardı Meral, tedirgin oldu. Rafta duran erkek çocuk heykelinin pipisini bir kartla kapatmış. Bu tür konulara aralık değil kuralları. Gene de bir şey sormak zorunda hissetti kendini.

– Peki hiç pişmanlık ya da utanç duymuyor musun? Yani kendini eleştirip iğrenmiyor musun, bunca çok sayıda erkekle birlikte olduğun için? Suçluluk duyuyorsundur; öyle değil mi?

Kevser'in yanıtını kadınlar, derin bir nefes alıp okusunlar. Belki de bir öğreti bu yanıt. Bilimsel öğretilerden bıktık nasılsa. Bu bilimsel değil.

– Sen hiç bu güne kadar, neden üç kez değil de dört kez yemek yedim diye kendini sorguladın mı Meral? Ya da tanıdığın ve saygıdeğer bulduğun bir erkek; karısı, metresi ve sevgilileriyle senfoni yaptığı için, pişmanlık ya da utanç duydu mu?

Aynı gece bir eski sevgilim de gelmişti Meral'e. Ayrı bir yeri vardır yüreğimde. Bütün çabama ve bu konudaki yarışılmaz başarıma karşın beni üzmemeyi, aşağılamamayı başarmış, nadir erkeklerden biri. Uzunca bir süredir dostuz ve görüşemiyorduk. Güçlü kuvvetli, boylu boslu ve yakışıklı görüntüsü çoğalmış, eksilmemiş; yıllara inat. Sinirlenip müdürün yakasına nasıl yapıştığını, araya girenleri nasıl dövdüğünü anlattı. Hep böyleydi. Vurdu mu uyutan cinsten. İçkili miydi bilmiyorum. Sabahın beşine doğru minderlere uzandık.

Uyumadan sabahlanacak besbelli. Başını göğsüme dayadı ve yalnızca benim duyabileceğim bir sesle, gecikmiş bir itirafta bulundu, bana. Kendimi kuraldışı, anarşist sanırdım; pek değilmişim. Bunları duymak üzdü beni nedense; köküm tutucu çünkü.

– Seni neden terkettiğimi biliyor musun?

– Kocam dışında, yaşantımı delip geçenlerin tümü terketti beni. Sıkıldın ya da korktun herhalde.

– Sen öyle san. Sen çılgınca yaşadığını san, küçük hanım. Seninle kalırdım. Kalmak istemiştım ama biseksüel olduğumu söylemeye çekindim.

–inanılır gibi değil. Sen söylemesen inanmazdım.

– Bir biseksüelin sevgilisi olmak her kadının harcı değildir. Sekste beklentileri vardır. En azından "kocacığım" diyebilmek ister kadınına. Bunları açık yüreklilikle senden isteyemeyeceğimi biliyordum. Kaçtım.

– İyi etmişsin!

Yıllar sonrasında bu itiraf bana iyi geldi. Çünkü kendimi baştan çıkardığım 84 yılından bu yana, pek bir şey değişmemişti. Terkedilmişliklerimi, sürekli kendimi yücelterek onarmıştım. En basitinden, "ben kim, o kim?" ve benzeri mantık oyunları geliştirmiştim. İlk kez biri beni doğrulamıştı. Bu kuş yürekli, çocuk sever, dobra dürüst erkeğin hepten homoseksüel olmaması, hemcinslerim adına sevinilecek bir durum. Ya hiç kadınlarla ilişkisi olmasaydı?

– İyi misin?

– Çok. Başını göğsümde tut, ne olur?

– Kimse kimseye teşekkür borçlu değildir. Bunu sakın unutma.

– Kendine iyi bak.

– Söyleyene bak. Bunu beceremeyen sensin. İllâ bir herifin sana sahip çıkmasını istiyorsun.

– Haklısın! Marguerite Duras'ın *Mavi Gözler-Şiyah Saçlar*'ını okudun mu?

– Evet. Oradaki yarmaya mı benziyorum?

Duygusal orgazm tadanınız var mı? Ben o gece dorukta bir duygusal orgazm yaşadım. Bedenin sürekli orgazmı bile yarışamaz bu doyumla. Müthişti. Yabancıysa olduğum bir duygu değildi ayrıca. Eşim beni bu duygudan hiç yoksun bırakmadı; yıllara karşın. Benim açlığım pek çok kadın gibi, gövdenin orgazmı. Ve depolanması yok bu doyumun. Diğerinin var oysa. Duygusal orgazm depolanabiliyor. Gövdem konusunda ağzımın payını bir şairle bile aldıktan bu yana, yeniden frijidleştirdim ve duygusal orgazma dönüş yaptım. Bu işlerin reçetesi yok ve bu konularda her öneri cinayettir, biliyorum.

Aysel İlik bir oyuncu-yazar. Onunla da Ankara'da tanıştım. Bu kez Aysan'ın evindeydik. Erkek olsa aşık olurdum Aysel'e. Leylekle çulluğun öyküsünü anlattı. Mevlâna bu, hiç bir benzerlik göstermeyen iki kuşu yanyana gördüğünde şaşırmış. Yürüyormuş kuşlar. Dikkatlice baktığında ikisinin de topal olduklarını ayırmamış. Erendiz Atasü de bizlere katıldı. Onun da yaşantımda özel, ayrıcalıklı bir yeri var. İzin verirse onun bir aşk öyküsünü yazacağım bir gün. Şu an aynı konumdayız: İki şairzede. O, kendini frenleyip, soğutabiliyor. Hayranlık duymamak elde değil; verdiği kararları uygulayabiliyor. Bense disiplinsizim. Onun gibi davranmak istiyorum, beceremiyorum. Yazdıklarım da var belli bir savrukluğun. O ise oya işler gibi yazıyor. Benim elimdeki delik deşik bir gergef; motifsiz, de-sensiz. Ama karalanmış.

Gece Kevser'le otobüse bindik. Dalgındık ikimiz de. Ve ilk kez üzüldüm söylediklerine. Aslında şaşırmadım; haklı çıktım bir kez daha. Yanılmış olmayı yeğlerdim.

- Veysel'i unutman için elimden geleni yapıyorum. Çünkü seni sevmediğini biliyorum. Ama sanma ki bunu hopyaya zıplaya yapmaktayım. Meral'in sorusunu başka türlü yanıtlasam, hayatını ertelemeyi, beyaz atlı prensi beklemeyi sürdürür gibime geldi. İyi dinle beni. Sorusunun yanıtı şudur aslında! Bir daha da bunca yavaşlık yapmam, merak etme. Bir kaç herifle birden ilişki benim tercihim değil. On sekiz yıllık ihanetsiz bir evlilik süreci geçirdim; bildiğin gi-

bi. Kocam öldükten sonra iki adet aşk vurgunu yedim. Bir tanesinin katili olmayı bile göze aldım. Çocuklu bir dulum. Hayvan gibi çalışıyorum. Beklentilerim olursa, en mükemmel erkekten bile, yenden acı çekeceğimi biliyorum. Onlar gibi davranıyor, değişik mezelere tadıyorum sayelerinde. Sonra da selpak mendil gibi fırlatıp atıyorum. Ama tercihim bu değil. Sevecen, paylaşabilen bir erkek isterim, pek tabii. Ama yok. Olamaz. Senin zırvaladığın Aşkın Misillemesi gündeme gelirse bir gün, belki olur. O zamana dek orgazm hakkımı savsaklayamam.

Öptüm onu. Duyarlılığı yasaklamış kendine. Tutkunun nasıl karabasana dönüştüğünü biliyor çünkü. Ve gülüyoruz çok.

Kevser'in artık İstanbul'da evi yok. Bir kasabada pansiyon işliyor ve ben gidiyorum her yaz oraya; bedavâ tarafından.

– Sevgilin yok mu?

– Beni terketti.

Bir türlü kızım dışında kimseleri pansiyonuna götüremememe alışamadı. Salt üzülmessin diye birini götürürüm belki; günler uzun yıllar kısa nasılsa. Kışın bende kalıyor. Haftada yüzbin liraya mutfakçı çeviriyor. Pazara, belediye tanzim satışlarına alıstırdı beni. Kavanozlar birikiyor, bayat ekmekler kızartılıp köfte içi yapılıyor, o geldiğinde. Eski giysilere yeni çehre kazandırıyor. Ucuza kumaş alıp sabahlıklar dikeyor. Sabahları koşuyoruz; cimnastik yapıyoruz. Ve dalıp gidiyoruz. Onun hatırladıklarını unutmuşum; o da benim hatırlatmalarımı diriltiyor beyninde ve giderek yüreğinde. Sevgisi tükenmiyor. Benimki de! Yazdıklarına saplama yapıyor çoğu kez. Önce ona okuyorum. Dışardan bakmasını iyi biliyor. Final koymakta uzman. Çözemediği bilmece yok. Zır cahil değil. Matematiği de kuvvetli. Parmak hesabı yaptığımda sinirleniyor. Vergi iade zarflarını bir türlü dolduramıyorum. Söyleşilere birlikte gidiyoruz. Hazırladığım konuşmayı zenginleştiriyor sürekli. Geldiğinde mutlu oluyorum. O da beni bekliyor usanmadan. Kocam öldüğünde yanımda olmasa intihar ederdim; bundan kuşku yok. Bu gerçeği psikologuma itiraf ettiğimde, "doğrudur" demişti. "Gerçek bir dostun yapabileceğini bizler yapamayız." Emekliliklerimizi birlikte alıp kendimize taksi ve Mc. Donald ısmarlıyoruz. Kızı doğurdu. Refakat kaldık birlikte doğum evinde. Ve kızı, elime doğmuş olan kızı, sezaryenden çıkar çıkmaz, "bebek nerede?" diye sordu. Heyecanlı bir serüvendi bebeği karşılama serüvenimiz. Hep ondan sonra yaşıyorum, onun yaşadıklarını. Bir sıfır ilerde o! Kimbilir belki bir gün erkek konu-

sunda da onun başardığını başarabilir, torunumu kucaklayabilirim.

– Hiç umudum yok senden. Katoliksin. Hem bağnaz hem de kuraldışı, salak bir kadınsın. Çok seviyor, hiç sevilmiyorsun. Yetsin artık. Sen de sevmeye. Kendini üzmemeyi göze al.

Yatağı hazırlıyoruz. İlk sevgili geliyor, sabahın dokuzunda. Sevinç okula giderken görüyor onu. Adam evli bir gazeteci. Geveze, yakışıklı ve şirin. Viski getiriyor, salam getiriyor. Bol bol espri yapıyor. Bu kez kimi yazacağımı soruyor. Odaya çekiliyorlar. Veysel'i aralıksız seviyor olmamdan ötürü, bana saygı duyduğunu söylüyor. "Böyle kadın kalmadı artık" diyor.

– Beni dilediğı gibi kullanabilir Kevser; bedenime ne isterse yapabilir, diyor odaya girerken.

Video izliyorum. Kitap okuyor, temizlik yapıyorum. Bir asır sü-rüyor odadan çıkmaları. Şofben yakılıyor, havlular sunuluyor. Bu adam abdest alıyor şey sonrasında. Beş gol attığını, sınavdan başarıyla geçtiğini söylüyor. İşi çok. Çekip gidiyor. Hafta sonu bizleri Boğaz'a yemeğe götürmeyi vaadediyor. Bir saat sonra ikinci sevgili telefon edip, kapımızı çalıyor. Bu dul bir erkek. Maddeye bağımlı. Bol çay içiyor sürekli. Uçuyor, uçuyor. Ayaklarına tutkun Kevser'in. Topuğunu görüp âşık olmuş Kevser'e. Ayın yapar gibi sevişen, uzun uzun dokunan biriymiş. Odadan çıkar çıkmaz yerlerde sürünmeye başlıyor.

– Çok yordu beni arkadaşın. İflahım kesildi. Böyle şey görmedim.

Bir öncekine sunduğumuz havluları ütüyle kurutup, üzerlerine koku sıkıp veriyoruz, ikinci konuğa. "Temiz kadının hali başkadır, mis gibi kokuyor havlular" dediğini duyup, gülmekten katılıyoruz. Arada bir "bundan böyle ne yapacağız; kalsana. Ben geleyim mi; yaşıntındaki tek erkek olmak istiyorum; evlen benimle" gibisinden bir terane tutturuyor. Kevser zayıflık belirtileri gösterip, dalgınlaşır dalgınlaşmaz, onu mutfağına çekip,

– Hadisene diyorum. Bu farklı. Seni gerçekten seviyor. Onu aldatmazsan mutlu olursunuz ikiniz de!

– Salak salak konuşma. Uzattığı yemi yutarsam, perişan eder beni. Bu kural hiç şaşmadı yirminci yüzyılda. Daha önceleri ya da daha sonraları yaşasaydım, sana uyar, seni dinlerdim. Bunlar mezar sokar kadınları, çiyandırılar. Teslim olur; aramasını, vefalı davranmasını beklersem, senin gibi deliririm. Ben aşkı tanıyorum. Tanımayanlar göze alsın. Yalnızca gereksinimim adına varlar. Onları kullanıyorum.

– Onlar da seni kullanmıyor mu?

– Sıkı mı? Ben istediğim zaman, ben istediğim sürece var onlar. Evlenecekmiş! Evlilik öncesine razı gelmek bile yenilmektir. Önce çocuklarımdan tedirgin olur, sonra senden, daha sonra işimden. Bağımsızım ben artık. Bir kez yaşanır gönüllü bağımlılık. O da çocuklarımdan babasıyla yaşanmıştır. O paye yalnızca ona aittir.

Ertesi gün gelenlerden hoşnut değil pek. "Tavşan işi," diyor. "Vah zavallı" diyor. Biri resmi bir kuruluştaki mevki sahibi; diğeri bir sanat kurumunda memur. Bir başkası yedek parçacı, bir tanesi de Fransız. Uygur bir adam. Rulotuyla dünyayı gezen, görmüş geçirmiş biri. Onu çok beğeniyorum. Kevser mayosunu yıkamaya kalkıştığında, müdahale edip, kendi yıkamıştı.

– Donumu neden sen yıkayacaksın ki!

– Don değil ki, mayo bu!

– Farketmez.

Sanıyorum bu adama az biraz âşık Kevser. Daha doğrusu bir tek ona saygı duyuyor. Ve bir tek ona maddi katkıda bulundu, bildiğim kadarıyla. Hiç parası kalmamıştı. Kevser ıkınıyor, para vermek istiyor ama benim tanıklığım onu cimrileştiriyordu. Bin kez uyarıyordu beni.

– Bir erkeğe para yardımı yaparsan, onu mutlaka ama mutlaka kaybedersin. Herşeyini paylaş; paranı değil.

Sonunda bir çözüm bulundu. Adamcağız saksafonunu rehin bıraktı Kevser'e. Yani borç almış oldu. Geri döndüğünde parayı iade ederse, saksafonunu alacak, ödeyemezse Kevser satacak aleti.

– Sanki çok para edermiş gibi kabul ettin saksafonu. İstedikğin kadar güçlülük tasla, tıpkı benim gibi davrandın.

– Gözlemci bir insan ayrıntıyı farkedirdi güzelim. Senin bakışın kaba. Saksafon hiç para etmeyebilir. Ama seviyor aletini. On dan vazgeçmek zorunda kalması bile, sana benzemediğimin kanıtıdır. Herkese eşit cömertlik gösterirsen, çocuğuna, biricik dostun ya da kocana, haksızlık etmiş olursun. Hadlerini bilmezlerse, haddimizi bildirirler. Ve bunu öylesine ustaca becerirler ki, inandırıcı olur, acındırırlar bile kendilerine. Defolup gidiyor işte. Senin, kanserlerini sevdiğin kadar sevseydi beni, gitmezdi. Gitmemeyi göze alsaydı, kararım zaten. Angaryaları değil, hoşluğu paylaşıyorum ben; yıllardır.

Televizyonun önüne aşk gibi, oğlum gibi sevdiğim Yaşar ve kızım Sevinç’le oturduğumuzda Kevser, muhasebe yapıyor. Göndermeler yapıyor bir bakıma. Sevişme senaryolarını sergiliyor bizlere. Öylesine gülüyoruz ki! Şarlo’nun kulakları çınlardı, yaşıyor olsa. Kevser kadın ne de olsa. Eylemin öncesini sonrasını yok saymıyor. Sevecen biçimde oynuyor bizlere. Ve ben Sempé’nin müthiş karikatürünü gösteriyorum ona. Kadın yaşadığı bir sevişmeyi arkadaşına anlatırken, kırdı dolaştıklarını, adamın sözlerini, iş bittikten sonraki konumu, yani tüm ayrıntıları anlatır, bu karikatürde. Aynı olayı erkek de arkadaşına anlatıyor. Ne var ki o yalnızca yataktaki belli bir anı anlatır. İşte böyle bir karikatür Sempé’ninki.

– Gördüğün gibi ne yaparsan yap erkekleşemiyorsun. Yalnızca o an değil anlattığın.

– O kadar uzun boylu değil. Kadını ben. Erkeğin duyarsızlığı ile boy ölçüşemem. Ama kendimi koruyabilirim. Kaleler benim kalelerim. Kalelerim düşmez. Bu da yeter bana. Sense gemilerini kendin batırıyorsun. Bu şair kanserin senin.

Bir zamanlar erkekler ölüp ölüp dirilirdiler, karşılıksız kalan aşkları nedeniyle. Dostoyevski’nin Prens Mişkin’i, Çehov’un karakterleri en vurucu örneklerdir. Tutkusu adına rezilleşmiş, hayatını bozguna uğratmış, erkeğin, misillemesi mi yaşanıyor günümüzde? Seven kadınların çoğu, yaşarken ölüyor asrımızda. Demek ki bir mi-

silleme daha gümdemde. Ne erkeğin ne de kadının misillemesi bu. Aşkın Misillemesi!... Aşk bunca aşığılanamaz. Aşk çok sabırlıdır, tepki göstermez ama öfkesi, hıncı ölümcüldür. Umut Aşk'tadır. Bunu nasıl kanıtlayacağımı bilmiyorum henüz. Deneyeceğim. İlerki sayfalarda eski bir fahişe ile bir söyleşi sunacağım sizlere. Matild Manukyan ise finalde yer alacak. Bir iki tane çarpık aşk öyküsü de yer alacak, pek tabii. Okuyucunun benden beklediği böylesi öyküler ve aşk diyaloglarıymış. Sahi atlayıp zıplamadan okuyabildiğiniz kitap var mı hâlâ? Son günlerde atlayarak okur oldum. Oysa iyi bir okurdum yıllardır. Görsel bir çağmış, çağımız. Gençler böyle söylüyor. Ben onlara katılmamakta diretiyorum.

Sahi Veysel; bana neden bunca kötülük ettin? Artık cinsel organını değil seni, yazdıklarını, konuşmanı özler olmuştum. Ve hemen iletmiştim sana konumumu. Foça'da bana balayı yaşattın. Sömestrde geldiğinde, yaşantında artık yalnızca benim olduğumu, beni artık aldatmayacağını söyledin. Neden yaptın bunu? Ne adına? Bunun yanıtını hep bekleyeceğim. Reyhan telefonda senden, aynı aralıklarda, aynı şeyleri duyduğunu söyledi. Sen ise ikimizi birden polislikle suçladın ve özetleyiverdin.

– Buna hakkınız yok. Her gün terkediyorsunuz beni; bıkıp usanmadan.

Erkeklerin cümleleri benzerlik gösteriyor genelde. Bunu en iyi bilen avukatlardır. Düzen bozuk, toplum modeli kokuşmuş, elden ne gelir ki! Avukatlar bu cümleyi ve benzerlerini duya duya, erkeklerden soğudular. Sınıf egemenliği bitiyor ama erkek egemenliği sürüyor. Tarih öğretti bunu bizlere. Uçuruma atlarken kadınlarınızı da çekiyorsunuz ve hemen ardından sırtlarına basıp kurtuluyorsunuz, bile isteye atladığınız girdaptan. Sana verdiğim sözleri tutmadığımı söylemiştin. Öyle değil mi? Sana çok kötülük ettim biliyorum. Birlikte yazdığımız *Cinselliğin Kahkahası*'ndaki Sinan olmak isterdin; bundan eminim. Ama değilsin. Zaten kimse süttten çıkmış ak kaşık değildir. Belki *Sokak Erkeği*'ndeki Kunt da değilsin. İkisinin

karmaşası da beraat etmezdi, bir halk mahkemesinde; öyle değil mi? Kaldı ki sen de savunamıyorsun kendini. Şiirde aşk, aşkta şiir diye bir sonuç çıkartıyorsun; suçluluğundan, yanlışlarından besleniyorsun. Kan emen bir sülükken, uçuşan masum bir yaprak oluveriyorsun. Ve işin kötüsü ben beceriyorum kendimi savunmayı. Kendimden yanayım; kadınlardan yana! Ve aşk misillemesini, kadınlardan yana yapacak. Sana borcum çok. "Şofben al öderim" demiştim, örneğin. Ödeyemedim. Bu tür borçlarımın tümü geçerlidir. Ama sana çok ağır, çok gaddar kılıklı, bağışlanmaz bir borcum daha var. Seni kendime mecbur ettim. Bunu senin aracılığıyla anladım üstelik. "Her şey senin istediğin, planladığın gibi oldu; oluyor" dedin telefonda. Haklısın. Bitti bitiyor derken sevmediğin, özlemediğin bir kadınla sevişmeye zorladım seni. Şairsin; kıramadın delirmiş cinselliğimi; katlandın bana. İşte bunun bedelini ödemem olanaksız. Ne olur bunu sakın bir daha yapma kendine. Bundan korkunç bir aşağılama olamaz. Hayır diyebilmek erdemdir. Karşı taraf öleceğini iddia etse bile, ödün verilmemelidir. Yoksa genelde sevilmemenin nedeni verdiğin ödünler mi? Ahmet Telli, seni herkese inat sevdiğini, anladığını söylüyor. Anlamak sevmenin koşullarından yalnızca bir tekidir oysa ve yeterli değildir. Yani bence böyledir. İyi ki hiç bir konuda doçentliğim yok. Söylediklerimi kanıtlayamam. İstatistiklerden, kanıtlardan nefret ediyorum.

MÜZİK ŞEHVETİN GIDASIDIR

Sümbülefendi camiine gittik; 6 Nisan Cumartesi günü, *Elele'*-den Nuray arkadaşla birlikte. Yaşar hoca vaaz verecek. Altan'ın göbek adı da Yaşar ama bu bir hocahanım. Papuçları çıkartır çıkartmaz, en az iki yüz kadının arasında bulduk kendimizi. Labirent gibi bir yer ve tümü namaz kılıyor. Zorunlu olarak önlerinden geçiyoruz.

– Namaz kılanın önünden geçilmez. Yüz sene bekleyeceksin gerekirse. Günahı büyüktür.

Bekliyoruz. Oysa babaannem, anneannem bu konuda hoşgörülü davranırlardı. Ana-babamızla sürtüşmelerimizi bile onlar giderirdi. Bir iki tanesi bitiriyor; bu kez beş altı tanesi namaza duruyor. Fizyonomileri aynı bu kadınların. Prototipler! Bir tanesini bile anımsamak mümkün değil. Belki de başlarının örtülü oluşundan kaynaklanan bir benzerlikleri var. Büyükçe bir odaya güçlükle geçiyoruz. Yüzü olmayan bir kadın resmi asılı duvarda. Hani Kızılay'da, hastanelerde asılı olan, parmağını dudağına götürmüş hemşireninki gibi. Resmin altında "Allahtan Kork, Yüksek Sesle Konuşma" yazıyor. Bu bir yaşam biçimi besbelli. Tat veriyor mu bilemem ama bir görev olduğu kesin. Zaten mutluluk şart değil. Görev ve korku gündemde. İlk kez tanık oluyorum böylesi bir kadın çoğunluğuna. Yanına çöktüğümüz biri, tesbihle bir dua öğretiyor, bir diğerine. "İki kere elham okuyup, geri dönece" diyor. Genç bir kadın var sağımızda. Tanıyor beni. Kocasını altı ay önce ölmüş, kanserden. Tesettürlü değilmiş ama Yaşar hocanın vaazlarını, her ayın ilk Cumartesi'si dinlemeye geliyormuş. Hoca hanım da kanser hastasıymış. Gırtlak kanseri göğsüne sıçramış ama öğretmenliğine ara vermemiş.

– Açıklara da hoşgörülü davranır. Burada sorular yazılı ola-

rak soruluyor. Ama odasına girip namahrem sorular da soranlar oluyor. Herkese yanıt verir; yorulmaz, bıkmaz.

- Kocanız öldükten sonra mı gelmeye başladınız buraya?
- Önceleri de gelirdim. Daha sık geliyorum şimdilerde.
- Merak etmeyin. İlk aylardaki acı giderek azalıyor ama özlem çoğalacaktır. Dinimizde de var bu. Kırk mum yanarmış yürekte, ölü gömüldüğü zaman. Her gün biri sönermiş ama kırkinci mum sönmek bilmezmiş.

Yaşar hoca geldi; kürsüsüne çıktı. Yorgun bir hali var. Kelime-i Şahadet getirildi hep birlikte. Mikrofonun onarımı ve ayarı uzun sürdü. Hocahanım konuşmaya başladı:

-zalimlerin zulmünden, yarattıklarının şerrinden kuru bizleri ulu Tanrım, Seni çok seviyoruz ama sevmesini bilmiyoruz.

Eski öğrencileri sağlığına kavuşması için, 1019 adet hatim-i şerif armağan etmişler kendisine. Dinleyiciler arasından iki yüz tane armağan eden çıktı. Derken sayı 1231 oluverdi. Altmış bir kelime-i tevhid inmiş; yüz bir tane bin bir besmele, Sümbül Efendi'ye zekât olarak.

- Allah kabul etsin. Rabbim alevinizi arttırsın.

Çoğu sözcükleri anlamıyorum. Yanımdakilere soruyorum; onlar da pek bir şey bilmiyorlar. Ama hep birlikte okunduğunda dua ya da ilahi, kendilerinden geçiyorlar; ağlıyorlar bile.

- Bütün hastalara şifa; deniyor bir ara.

Beynim uyuşmuş sanki. Yabancıysa olduğum bir duygu kaplıyor gövdeyi ve ruhumu. Belki de huzur bu! Biraz da korkuyorum galiba. Tanrı'yla aram iyi. Tanrı korkusu değil bu. Hemcinslerimden korkuyorum. Nuray eşarbını düzeltiyor arada bir. İkimizin eşarpları kafamızda durmak bilmiyor gibi. Saçlarımız anarşist belki de.

- Senin ümmetlerin çok şanslı; hayır işleri yapacaklar, diyor Yaşar hoca. Bir yandan da yazılı soruları cevaplamaya çalışıyor.

- Tanrı diyor ki; bana ya-rab diyen kulumu, anadan doğmuşa döndürürüm. Ama inanmış olacak.

Mikrofon vızıldıyor ara sıra. Tamir eden kişiye teşekkür ediyor

Yaşar hoca hanım ya da hafız hanım. Ne olur dini bütün hemcinslerim bilgisizliğimi, yanlışlarımı bağışlasınlar! Ben bu yaşıma kadar böylesi bir toplulukta bulunmadım hiç. Tamirciye şu sözlerle teşekkür ediyor hafız hanım.

- Tanrı, hanımına imanlı şifalar versin.
- Ben evli değilim hocam.
- Olsun. Evlendiğinde versin. Hayırlı inançlı çocuklar da nasib etsin.

Öyküler, efsaneler de var dağarcığında Yaşar hoca'nın. Musa'dan söz açıyor örneğin.

- Musa peygamber bir gün Allah'a, en şerefli peygamberin kendisi olduğunu söylemiş. Tanrı da ona, "şu kayayı kaldır bakalım ey Musa" diye yanıt vermiş. Bir de ne görsün, kayanın altından ak sakallı bir yaşlı ermiş çıkmaz mı? Bu adam yedi yüz yıl, günde yedi zeytinle ömür geçiriyor hanımlar! Allaktan başka hiç bir şeyi yok. Musa anlıyor hatasını. "Bu kadar gururlu olma" diyor ona Allah hazretleri. "Senden sonra Muhammed gelecek; ona yılın içinde bir ay, ayın içinde bir gün, günün içinde bir saat nasib edeceğim. O gece bir saat uyanık kalabilen kulumu...

Not tutmaya çalışıyorum ama tam olarak kavrayamadığım için, eksik pürçük oluyor notlarım. Anlamaya, dinlemeye çalışıyorum. Arada bir yükseliyor hocamızın sesi.

- Hayatta emelimiz, emaneti yıpratmadan, Tanrı'nın huzuruna götürmektir.

Bazen biz değil, bizim dışımızdaki rastlantı ve koşullar yıpratıyor emaneti. Emanet, anladığım kadarıyla benliklerimiz. Bir kadın 271 soru veriyor. Yaşar hoca hepsini, Bayram sonrasında yanıtlayacak. Söz veriyor. Bir kaçını hemen yanıtlıyor. Müslüman olarak pek çok ayrıntıyı yanlış bildiğimizi açıklıyor. Seçtiği sorulardan ilki şöyle:

- Misal orucu nedir? Bizler de tutabilir miyiz?
- Peygamber efendimiz iftar saatinde yemek bulamadı. Su bile bulamayınca yemek yemeden bozdu orucunu. Ve resul-u kübri-

ya, cenab-ı hakkın sofrasında doydı. Bir hafta bu sofrada bozdu orucunu. Peygambere mahsustur misal orucu; onun harcıdır. Kul-
lar tutamaz. Buna kulların gücü yetmez.

İkinci soruyu okudu hoca hanım:

– Ramazan'ı karşılamak doğru değildir demiştiniz. Komşularımız oruç tutmaya bir hafta önce başladılar.

– Ramazan'ı karşılamak yasaktır. Peygamber Efendimiz yasak etmişlerdir. Bunu yapanlar var, biliyorum. Sizler sakın yapmayın. Ramazan-ı Şerifi sakın öne almayın.

Bir başka soru:

– İhlas'ta Kuran okunmaz diyor bir hoca. Siz ne dersiniz?

– İhlas Suresi Kur'anın her ayetine bedeldir. İhlasta ayetlerin tamamı vardır zaten. Siz inanmayanları bırakın. Yanlış bilenleri de-
ğiştiremiyorsanız, onları da bırakın. İmanınızı koruyun. Ben Kur'an okumaya doyamıyorum. Kur'an-ı Kerim'e bakarak gözümün nur perdeleri açılıyor.

Sıra biraz müstehcen bir soruda:

– Cünup oruç bozulur mu?

– Cünup gezmenin günahı büyük değil çok büyüktür. Şeytan cünup gezenlerin önüne Kaf dağını koyar. Bu nedenle gusül abdesti almaya gidemezler, bir türlü. Gusül abdestini Cenab-ı Hak çok sever. Ben hiç evlenmedim ama hep gusül abdesti aldım. Cünup oruç bozmak affedilmez bir suçtur. Bunu hayvanlar bile bilir. İsa bir gün, kapana yakalanmış bir tavşan görür. Yanına yaklaşır, tavşan İsa'ya şöyle yalvarır: "Ne olur kurtar beni. Yavrularım var. Gidip onları son bir defa emzireyim, hemen dönüp avcıya teslim olurum." İsa avcıyı bulur, tavşanın ricasını iletir. Avcı, hayvan lafına inanılmayacağına öne sürünce, tavşan şöyle der: "Söz veriyorum. Yavrularımı emzirir emzirmez döneceğim. Eğer gelmezsem cünup gezenlerin günahı benim olsun!" İşte hayvan bile biliyor bu günahın dehşetini ve korkuyor bu günahıtan.

İsa çok üzüldü. "Keşke tavşan etini helâl kılmasaydın, ulu Tanrım" dedi. Bunu der demez bir torba altın buldu. İsa torbayı avcıya

verdi ve tavşan kurtuldu. Cünup gezenlere Allah hidayet versin. Çok şükür suyumuz var. Herşeyimiz var.

Bhagwan'ı anımsadım, bu öyküyü dinlerken. O mistik bir lider; bir Aşk Ermişi. Öykü aracılığıyla söyleşiyi zenginleştirmek bir donanımdır. Ama aynı öykü farklı liderlerce, farklı biçimde kullanılır; öyle değil mi? Bhagwan'da da var İsa'dan alıntılar, anlatımlar. Hallac-ı Mansur'dan, Mevlâna'dan, Musa'dan. Ama seçtiği öyküler hem mistik, hem diyalektik. Her neyse kendimizi dağıtmayalım.

– Ramazan-ı Şerif bizlerden hoşnut olarak gitsin inşallah. Otuz senedir vaaz veriyorum. Bir tek cemaat yetiştirememişim. Kadınlarımız camiye erkeklerle itişe kakışa, onları elleyerek giriyorlarmış. Ayıptır; günahıdır. Böyleyken böyleyse evinizden çıkmayın.

Sesi yükseliyor bunları söylerken ve aynı dorukta coşkuyla şu soruyu okuyup, yanıtlıyor.

– Kur'anı sakat okumak günah mıdır?

– Beni annem, yavrusunu ağzında taşıyan kedi gibi, hafız hafız, hoca hoca dolaştırdı. Öyle vardım şu günlerime, şükürler olsun. Gene de iyi okuyorum diyemem. Siz diyorsunuz ama ben diyemem. Kur'anı sakat okumak kadar büyük günah yoktur. Dinleyenler de beraber günahkar olur. Öğrenin, öğretin. Hafız da olsa bilmiyorsa dinlemeyin; günaha iştirak etmeyin.

Odasına girip sorular sormak istiyorum. Kalabalık içersinde sora-ramam besbelli. "Hocam ben çok mu günahkarım. Kur'an okudum, cünup gezdim. Salt sevgililerimi değil, erkek meslekdaşlarımı da elledim. Dergide, gazetede, provalarda, dokunmadığım gün olmadı erkeklere. Haliyle oluyor bu; istemesem de."

İşte densiz bir ilk soru. Hemen ardından, "kocamı özlüyorum; öldüğümde ruhlarımız buluşacak mı? Yeniden doğmak söz konusu ise, ya ben öldüğümde o dünyaya geri dönmüş olursa?"

Bir kadın bir başka kadının herkesten kuşkulandığını, dedikodu yaptığını söyledi, ben sorularımı içimden sorarken. Bu konuda fikrini sordu Yaşar hoca hanımın.

– Dil, kırmızı köpek, kırmızı şeytandır. Böyle kötü sözleri din-

lerseniz, mahşerde onunla birlikte yanarsınız. Böyle dostları terkedin.

İlahi okudu uzunca bir süre. Genç bir öğrencisi katkıda bulundu ona. Yalnızca ilahi okurken değil, konuşurken de kreşendo yapıyor; sesi yükseldikçe yükseliyor, aniden pes perdeye iniş yapıp noktalıyor. Türkü gibi ilahilerle süslüyor konuşmasını. İşini biliyor ve işine tutkun. Şöylesine bir şeyler duyuyorum. Dokuz kere hacca gitmiş olan kayınvaldem, bu cahilliğim nedeniyle üzülürdü kuşkusuz.

– El-lillah....illallah....hazret-i pir efendimiz, hacda okur mukabele.

İlahi uzadıkça sesler çatlıyor, belli bir kakafoni kaplıyor odayı. Pek çok kez, hep birlikte,

– Lailaheillallah, deniyor.

Ben de kendimi kaptırıp söylüyorum. Onlardan biriyim bir kaç saat boyunca. Nuray da kelime-i şahadet getiriyor. Ne güzel bir kız. Ve ne güzel gülümsüyor göz göze geldiğimizde.

Bir anne oğlunun dinsizliğinden yakınıyor, ne yapması gerektiğini soruyor. İşte bu soruyu, ünlü bir oyuncunun perde finali tırmanışı ve tonuyla yanıtlıyor Yaşar Hoca.

– Bir nesil yetiştiriyoruz. Her şeyden kopmuş. "Neden oruç tutacağım?" diye soran çocuğa, "Allah emrettiği için" diyorsunuz; o çocuk size "Allah bana emredemez" diye cevap veriyor. Havayı sen mi yarattın sapık? Sen mi yaptın saçını başını? Vücudun nimetlerle dolu. Bir tek kılını kopartsan yerine getirebilir misin? Kadınlar kollarından, istedikleri halde, kurtulabiliyorlar mı? Sapık!... Dinsiz yetiştirdiğiniz çocukları fazla konuşturarak günaha girmeyiniz. Onları dinledikçe zalim ve kafir olursunuz. Kafasını kesemediğine göre konuşturma! Bir kıl halk edemeyen, bir kıla gücü yetmeyecek kadar karaktersiz olan bu çocukları susturun. Helal süt verdinse sen konuş. Onu dinleme; sustur.

Ne mümkün diye geçiriyorum içimden. Kızımı hiç bir konuda susturamam. Susturmak da istemem. Din konusunda da bağımsızlığına saygı duymaktayım. Öylesine coşuyor ki, bir başka soruyla ne-

feslenmek istiyor sanki. Çok sakın bir ses tonu ve yumuşacık bir tavır sergileyerek, ansızın okuduğu soru şu;

– Bir şeyhe bağlanmadan cennete gidemezsin diyen hocalar var. Siz tersini savunmuştunuz. Ama bu hoca da bilgili biri.

– Tanrı der ki, nasıl beni unutursunuz? Ancak ben cennete gönderirim. Kime bağlısın diye sorana, Tanrı'ya diye cevap vereceksin. Hangi tarikatınsın diyene, Hazret-i Muhammed diyeceksin. Tersini söyleyen dört mezhepte de imandan nasipsizdir. Yanlış yola girmiş çıkamıyor zavallı. İstese de çıkamayacak kadar nasipsizleşmişler de vardır. Ben ulu Tanrı'ya hizmet veriyorum. Bana "Kul'um" demesi tek amacım. Belki der bir gün diye ümitleniyorum. Cemalini, cenneti merak etmiyorum; etmem. Tanrım beni sen tedavi et diyorum. Alimlerin kapısını gece yarısı çalamayız. Tanrı'nın kapısını ise her an, gece ve gündüz çalabiliriz. Başkalarının eline beni düşürme Tanrım, muhtaç etme diyorum. Tarikat, şeyh gerekli değil. Herşeyin başı Allah korkusudur. Ondan korkmayan taş olur. Hem korkacaksın, hem seveceksin. Bu iki duygu hiç bir kula verilemez. Hiç kimseden hem korkup, hem sevmeyiz onu.

Dolaylı yoldan yanıtlıyor soruları sanki ve dönüp dolaşıp aynı korku motifine sarılıyor. Ya kendinden bile korkmayanlar varsa? Yok mu? Ya cüretli ve deli olanlar varsa? Korkuya baş kaldıranlar, korkuyu mahkûm edenler varsa. Yok mu? Onları da Tanrı yaratmadı mı?

Tesettüre ilişkin bir soru soruluyor, yüksek sesle. Örtünmeyen ve müslüman olduklarını iddia eden kadınların varlığı hatırlatılıyor.

– Tesettürsüz kadın boş bir konserve kutusuna benzer. Evinin bereketi olmaz. Evinde hörmet olmaz. Erkek kadında 99 şey arar. Erkeği kopar bu kadından. Terkedilen kadınlar tesettürsüz kadınlardır. İnşallah bir tane tesettürsüz kadın kalmaı yarabbi!... Ammaaaa... öbürlerine dokunmayın. Hele başı açık olarak buraya kadar gelmişse, Rabbim'le konuşacaktır; başı açık olsa da! Rahat bırakın, iyi davranın. Belki bir gün kapanacaktır. Ruhumun azabına beni duıar eyleme Rabbim!...

Hep birlikte yedi fatiha, üç ilhas okunuyor. "İlhas mı?" diye soruyorum, yaşlı bir teyzeye; "İlyas" diyor. Tümü ne okunacağını bilmiyor anlaşılan; tıpkı benim gibi, Nuray gibi. Yedi fatihayı okuyorum.

– İnna fetahna!

– Amin!

– Bizi kötülükle terbiye etme yarabbim!

– Amin!

– Haftaya Çarşamba'ya üç yüz tane hatm-i şerifimiz olacak.

Şimdi soruyorum. Ve hiç bir şey öğretemediğimi biliyorum. Namazda farz, sünnet, vacip vardır. Ayakta durmak hangisidir?

Muhtelif yanıtlar veriyor cemaat.

– Farzdır. Fatiha okumak peki?

Aynı minval değişik yanıtlar veriyor kadınlar, çığlık çığlığa.

– Fatiha okumak vaciptir. Namaz kılmayı bilmiyoruz. Farzın tehiri, vacibin terkidir. Soru sormayayım en iyisi. Ölene kadar öğreteceğim.

Sakal-ı Şerif getiriliyor pamuklar içersinde. Pamuk kümbetini görür görmez, "İsrafat haramdır" diyor hoca hanım. Kur'an okumaya başlıyor...

Bu cemaatin bu konuda en cahili benim kuşkusuz. Ama anlayabilir dinleyebilirim. Benim Tanrım onların Tanrısı değil sanki. Ben böyle dua etmek istemiyor ve edemiyorum ama Tanrım beni seviyor; buna inanıyorum. Ne var ki buradaki hemcinslerime, kendi inançları, tutkuları hakkında bile, bir şeyler anlatabilecek yazar ve sanatçının alnını karışlarım. Bakışlar bomboş. Ve burada geçen saatler boşluk dolduruyor yalnızca. Aksi takdirde gerektiği gibi kırlardı namazlarını. İnsan, tutkusunu incitmemelidir. Bir oyuncu dur durak bilmeden çalışır rolünü. Bir müzisyen birtek partiyon nede niyle sabahlar. Aşk gibi tutkular böyledir. Ama yanılmıyorsam bu kadınlar Aşk'a kapalılar. Korku ve görevden öte duygu yok; olmalı yaşantılarında.

Başta sorulan bir soruyu ben, kasıtlı olarak sona bıraktım.

– Müzik ruhun gıdasıdır deniyor. Doğru mudur?

– Müzik şehvetin gıdasıdır. Nefsin gıdasıdır, ruhun değil. Ruh müzikle besleyenler nefesi tımarhanede alıyorlar. Ruh vahdet bahçesinde beslenir. Oralarda memnun olur. Ruhun ihtiyacı Allah-tan korkmak, Allahı sevmektir.

Şimdi sıra benim soramayacağım soruda Yaşar hocam.

– Şehvet allahın nimetlerinden biri değil midir? Bizlere bir lütfu değil midir?

Yanıtı tahmin etmeye çalışıyorum. Şehvet belki de şeytanın şaşırtmacasıdır. Ama ne yapalım ki şehvete düşkün olanlarımızı da aynı Tanrı yarattı. Müzik ruhun gıdasıdır sözüne inananları, bu gerçeği duyumsayanları, tiyatro provasında erkek oyuncuyla öpüşüp elleşenleri de! Ve bu insanlara en baskıcı, en sansürlü toplumlarda bile ödül verilmekte. Çok şey öğrendim sizden hoca hanım. Ama merak ettiğim bir şey daha var. Tesettürlü kadınlar nasıl çalışacak? Çalışmadan evli, bekar, dul kadın nasıl yaşacak? Tutkun olduğu bir uğraştan kendini neden mahrum bıraksın ki? Dini bütün olmak tanımlanabilir mi? Yoksa bu duygu da aşk gibi tanımlanamaz kategorisinden midir? Dinin, hele bizim dinimizin kesin kuralları olabilir mi? Hani Tanrı ile Kul arasına girilmezdi? En hoşgörülü din bizimkiydi? Ben, müzik ruhun gıdasıdır diyenlere katılıyorum. Aynı zamanda şehvetin gıdası da olabiliyorsa, ne âlâ. Belli türler şehveti kamçılatabilir müzikte; sinema, tiyatro, resim, bale ve edebiyatta. Bu bir eksi değil, bir artıdır belki; Allah katında da. Ama öyle müzikler, öyle kötü sanatsal faaliyetler ya da yazılı eserler vardır ki, ne ruhun ne de şehvetin gıdasıdırlar.

Müziğe ilişkin cümleleriniz olmasa, sizi bir kaç kez daha dinlemeye gelirdim. Ama bu cümle aracılığıyla, beni günahkarlar kesiminde değerlendirmiş oldunuz. Vivaldi'ye Mozart'a, Ferit Tüzün'e hakaret ettiniz. Ben günahkarlığımdan memnunum. Belki de çok masumum, Allahın indinde. Tuhaftır; bizlerin içersinde de, kimi zaman, uğradıkları bozgun nedeniyle, dine sığınanlar var. Bir şair, bir de oyuncu tanıyorum bizlerin safından sizin saflarınıza geçmiş ve çok mutlu olan.

Çıkışta, kız Kur'an kursunun dersane ve yatakhanelerini gezdik. Çiçek gibiydi. Bizleri gezdiren hanım çok tatlı ve yumuşak bir insandı. Öğrenciler arapça yazıp okumaya çalışıyorlardı. Ve beceremiyorlardı. İlkokulu bitirdikten sonra gelebiliyorlarmış buraya. Yoksul ve genelde anasız-babasız çocuklar. Bir tanesi ise sakat. Çakır gözleriyle Atatürk'ü anımsadım; elimde olmadan. Bir son söz söylemek mümkün değil aslında. Kimsenin tutkusunu hor görmedim bu güne kadar ama ne olur tesettürlü, namazında niyazında olanlar, tesettürsüz ve namazsız niyazsız olanları dinsiz, Tanrıtanımaz gibisinden değerlendirmesinler.

Aşk boşluk doldurmaz.

Yokluğu boşluk yaratır.

Din için de aynı reçete geçerlidir.

*

Bir öykü yerleştirmenin yeri geldi de geçiyor sanki. Ben tanıyorum bu kadını. Yani yaşadıklarına tanık oldum. Dertleştim onunla; avutmaya çalıştım. Feride Çiçekoğlu, "koklamadığımı yazamam" demiş. Ona katılıyorum. Koklamaktan da öte, yaşamadığımı yazamıyorum ben.

Hani derler ya çivi çiviye söker diye. Doğrudur bu. Ben belki de en paslı çiviye seçtim ama ilk kez mutluyum, güçlüyüm. Kendi çözümümü önermiyorum sizlere ama gene de büyük konuşmayın sakın; tiksinemeyin benden. Adım Filiz. Bir tek kez ödül almış bir tiyatro oyuncusuyum. Hiç evlenmedim. Yirmi beş yaşımdayım. Evimi aynı tiyatrodaki çalıştığım kız arkadaşlarla paylaşıyorum. Evlenip gidenin yerine bir başka kız arkadaşım hemen gcliveriyor. Hayatımda erkek var mı? Var elbet. Arkasında yüzlerce ceset bırakmış, yakışıklı Adnan benim sevgilim. İlk kez onun koinunda kadın oldum. Üç yıldır birlikteyiz. O bu arada evlenip ayrıldı; bir iki sevgilisi daha oldu ama ben biliyordum, tilki gibi kürkçü dükkanına döneceğini. Şimdi evlenmek istiyor benimle ama Belma arkadaşımın önerisine uyarak, işi sallıyorum. Bu sabah provaya gitmek üzereyken tartıştık.

- Uzattın artık. Yoksa başka biri mi var?
- Komiksin Adnan. Ben sen miyim ki, başka birileri olsun?
- O zaman ruh doktoruna görün. Ya da hemen kağıtları askıya verelim.

- Güvenimi kazanman gerekiyor. Şimdi genç ve sorumsuzum. Bana yaptıklarını, kallesliklerini, Belma'nın hazırladığı sosisleri mutfakta yerken, hafife alabiliyorum. İhanetlerine alıştım. Burgu'yu saplayamadın bana; evlendiğinde bile. Ama ardındaki kadınların tümü mutsuz; yamuk dolaşıyorlar. Ben ardındaki kadın olmayacağım.

- İyi ya yanımdaki kadın ol!
- Bana zaman tanı.
- Sen kendini sekste bile lider farzeden bir kadınsın, biliyor musun? Çekingen gibi durur, adamın elini kolunu yönetirsin. Yasakların vardır. Gövdende elletmediğin yerler vardır. Seninle doya-

sıya sevişilmez; koyduğun kurallara göre yatılır. Bu gidişle aktif bir lezbiyen olacaksın; inan bana.

– Karın olmak istemiyorum. En azından şimdilik. Hepsi bu.

Kapıyı çarpıp çıktı. Çerçevenin içinde ilah gibi bir resmi duruyor. İlk kez korkuyorum. Fazla mı uzattım acaba? Gelmeyebilir mi? Kendine hayran bu Adnan. Resmin üzerine, "gözlerimdeki Filiz'imsin; büyüyle yüklü bakışlar sensin" diye yazmış salak. Evet yalnızca kendini sevebilir bu adam. Bir başka resminin üstünde de şu satırlar karalanmış. (Evlendiği gün posta ile yollamıştı, bu bıyıklı resmini nedense.) "Seni uzun süre sevmiş olan arkadaşın."

Güzel konuşur oldum olası. Şairliğe özenir. Tanımadığı şair yoktur. Pek çok dizeyi de ezbere bilir. "Sen çocuksun" demişti, Polonezköy'e götürdüğü bir hafta sonu. "Çocukluğunu sakın kaybetme. Yalnız küçük kalma, büyü. Küçüklük başka şey, çocukluk başka."

– Ne yapmam gerekirdi başkasıyla cvlenmeye karar verdiğinde, Adnan?

– Mücadele etmen, engel olmaya çalışman; demişti.

Polonezköy'de olmuştu bu konuşma. Bir baş rolüm vardı, aynı dönemde. Ben de ona şunları söylemiştim. Çok da haklıydım.

– Böyle davranmakla senin kararına saygısızlık etmiş olurum. Bir de enayilik olurdu bu; kaybederdim. Umursamaz davranışım, diskolarda zıpladığım için, karını boşayıp yeniden döndün bana. Emegi sen verdin. Burgu seni deldi bu kez. Takılı kaldın.

– Hesaplı mı yaptın bunları? Oysa artık beni sevmediğini sanmıştım.

– Bir kumar oynadım. Yalvarsam, ağlasam mutlaka kaybederdim. Böyle davranmakla, az da olsa bir şansım vardı. Onu kullandım.

– O kadar araştırdım. Kimselerle çıkmamışsın. Beni neden bu süre içinde hiç aldatmadın?

– Oyunu kuralıyla oynadığım için. Seni aldatsam karın kazanırdı. Üstelik ondan nefret edemedim bir türlü. Bir rakibe değil, bir kurbandı sanki.

Nerelere gitmedik ki Adnan'la. Paşa torunudur. Tiyatro maaşı dışında geliri var. Üst baş alır, takı alır; eve mikserler, fritözler, otomatik bulaşık makinası ve daha bir sürü ıvır zıvır taşır. Ev küçük olsa. Bir gün tırlatıp, getirdiklerinin tümünü kapıcıya vereceğimden korkuyorum. "Kan Kardeşleri"nde, Zuhale Olcay'ın bir cümlesi çok hoşuma gitti. "Kaç para istiyorsun, bizleri rahat bırakmak için?" diye soruyor oğlunu satın alan kadın. O da, "para ne işe yarar ki... bir kaç pılı pırtı daha alırım; hepsi bu" diye yanıtıyor ikizlerinden birini verdiği zengin kadını. Para gerçekten de çoğaldıkça, pılı pırtı çoğalıyor. Adnan'la Bolu Kuru Motel'e, Yedigöller'e, Abant'a gittik. Her seferinde tek kişilik iki ayrı oda tutup, gece yarısı, balkondan balkona atlayıp, ay ışığında seviştik. Her yolculuk dönüşünde bavulum dolar taşar. Yemeniler, örtüler, anforlar, kazıdan çıkma yüzükler, mavi boncuklar, Meryem Ana kolyeleri.

– Neden bu kadar çok şey satın alıyorsun bana?

– Çocukken varlıklıydık ama hiç oyuncakım olmadı benim. Şırmamayayım diye almadılar nedense.

– Neden peki?

– Bilmem. Sana aldıklarımı kendime alıyorum belki de. Senin sevincinde, çocukluğumda kursağımda kalmış sevinçleri, geç de olsa, yaşıyorum.

– Öteki kadınlara da bunca çok şey aldın mı? Karına önergin?

– Onlara görev gibisinden aldım. Sana almaya doyamıyorum oysa.

• Ürgüp, Göreme'ye de götürdü beni; karısını tek başına tatile yollayıp, bana uğramıştı.

– Yürü! Göreme'ye balayına çıkıyoruz.

Pamukkale'ye çıktık. Denizli'de turnemiz vardı, o zamanlar. Sonra Kaş, Van, Tatvan, Bodrum-Marmaris. Ani harabeleri, Amasya kral mezarları, Sumela manastırı.

Düşünüyorum da Adnan'la yaşamak gerçekten çok güzel. Hangi kadın olsa evlenme teklifine balıklama atlardı. Hınç mı alıyorum

acaba? Hayır. Evlenirsem kaybedeceğimi biliyorum. Onu bana bağlayan benim ikircikli tavrım; kaçak davranışlarım. Yok mu ya, bir tek gece boynuna sarılıp "artık seninim, sen benim tek ve son aşkımsın" desem, (ki çok doğru olurdu bu sözler) ertesi sabah kahvaltıda boş bakacak gözleri. Bende sevdiğini sandığı, amacına ulaşmak için sarfettiği çaba. Kendi gayretini seviyor. Beni yenemiyor. Ne yapsa üzülüyor, takmıyorum onu. Kölem o benim. Ancak ölürse kopabilir benden.

Belma bu gece kafa ütüledi.

– Vur dedikse öldür demedik. Sonunda anıracaksın acıdan, özleminden. Defolup gidecek; gör bak! Kızım her kadının bir apış arası var. Kafanla tuttuğunu sanıyorsan yanılıyorsun. Kabak tadı verdin. Yarın gidip bir gelinlik satın alın; olsun bitsin. Nankörlük bu! Halit bana bir tek kere "evlenelim" demedi. Neredeyse ben teklif edeceğim.

Plak koyuyor geceleri Belma, karşılıklı zıplıyoruz. Ezber yapıyoruz. Derken birer cin tonik... Patlarcasına gülüyoruz. Tiyatrodaki afralı tafralı ve yeteneksiz oyuncuların taklitlerini yapıyor. Geçenlerde oyun yoktu. Nora'yı hazırladık. İkimizin de içinde kalmış bir oyun. O Nora oldu; ben de kocası Helmer'in rolünü üstlendim. Diwanın üzerinde gülmekten çatlıyorduk, Adnan içeri girdiğinde.

– Sidikli liseli kızlara benziyorsunuz. Sanatçı demeye dilim varmıyor. Kendinize gelin; toparlanın.

Hemen lafını ağzına tıkadım:

– Evin erkeği geldi ne de olsa! Komşular ne diyecek? Zaten tiyatroculara kötü gözle bakıyorlar. Bu ne gürültü?

Bunları Adnan'ın taklidini yaparak söylemiştim. İki tokat attı. Üç yıldır ilk kez! Kolumdan tutup yatak odasına götürdü beni. İki tokat daha attı. Canım yanmadı pek fazla. Hoşuma bile gitti diyebilirim.

– Soyun, gir yatağa. Benim istediğim gibi sevişeceğiz.

Diretmedim; korkmaya başlamıştım.

Bütün gövdeyi ağzıyla, diliyle okşadı; göğüslerimi ısırdı. Her yanıma elledi. Oral seksten nefret ettiğimi bildiği halde.

– Kaç kere oldun... söyle kaç kere oldun; diye haykırmaya başladığında bu sevişmenin bir SON olduğunu anladım. Bu bir ayrılma kararı idi. Canımı acıtmıştı sevişirken. Bir ömre bedel bir yatıştı bu! Bir son!

– Gitme ne olur. Dilediğin gibi kullan beni.

– Şimdi de sen azdır beni öyleyse.

Sırt üstü uzandı. Ayak ucundan başlayıp, dudaklarına ağdı. Kendimi tanıyamıyordum. Taş gibi duruyordu. Gözleri yoktu. Bakışları da!

– Sen üstte kal. Erkek gibi kadınsın zaten. Hadi bakalım!

Üstte kalmanın böylesine tat verdiğini bilemezdim. Saçlarımı kavrayıp dudaklarımı ısırdı. Pedro Almadovar'ın "Bağla Beni" adlı nefis filmini çeker gibiydik. Ne garip! Batılı feministler bu filme itiraz etmiş, kıyameti kopartmışlar. Kadının rızası olmadan, onu kaçırmamasını bağışlayamamışlar. Oysa erkek o filmde yalnızca aşkını kanıtlamak ve kadının mukabele etmesini sağlamak için kaçırıyor onu. Bizim kadınınımızın neler çektiğini bilseler, herhalde erkeklerimizin hadım edilmesini talep ederlerdi. Çünkü bu müthiş aşk filminin sonunda, erkek kahramanın hadım edilmesini istemişler. Aşkın belirtisinin bile öfke ve şiddetten uzak olmasını şart koşuyorlar. Belki de haklılar, bilemiyorum.

Banyoya geçti. Çıktığında az önceki insan değildi artık.

– Sana söyleyeceklerim var.

– Tahmin edebiliyorum; söylemen gereksiz.

– Bırak şu akıllı karı numaralarını.

– Dinliyorum sevgilim.

Her yanıma ağrıyor. Savaştan çıkmış gibiyim. Keşke daha önce "sevgilim" deseydim Adnan'a. Keşke evlenme işini bunca yokuşa sürmeseydim. Geç kalmıştım besbelli.

– Düşündüm ve bu defa senden tamamen, dönmek üzere ayrılmaya, karar verdim. Karıma dönüyorum. Bu gün oğlum iki yaşına bastı. Neler hazırlamışlar benim için. Ne losyonlar, ne gömlek-

ler. O kadar utandım ki! "Oğlumla ben, senin doğmadığın günü kutluyoruz. Alis Harikalar Diyarında adlı çocuk öyküsündeki gibi" dedi. Baktım sana yaptıklarımın aynısını o bana yapıyor ve bekliyor beni.

– Evet. Seni unutmak kolay değildir, bilirim.

– Sevenin gözüne parmak sokulmaz, derdi babaannem. Dedem de "her veda elveda değildir" buyurmuştu. Ben de seni sevdiğim halde, karıma dönüyorum. Bu kararım bana gurur veriyor. Bu konuda bana çok yardımcı oldun. Sağol.

– Bana aklın sıra ders mi vereceksin? Ben sallamam böyle şeyleri.

Bir tokat daha yiyorum ve ağzım kanıyor.

– Keyfin bilir. Sallamadığın belli. Gerek duyduğunda beni arayabilirsin. Öteki türlü değil. Öylesini bir daha hiç yaşamayacaksın benimle. Kesin bu.

Bavulunu birlikte hazırladık.

– Kitaplarım kalsın. Tümü sana imzalı zaten. Vefasız bir sevgiliye!

– Beni her seferinde bırakıp giden sen değil misin? Şimdi bile.

– Gene de sensin vefasız olan. Çünkü gitmeme hep sen neden oldun. İstedin bunu.

– Kal öyleyse. Yalvarırım kal. Karına dönsen de kal. Çok acı çekiyorum. Haftada bir uğra bana. Ara sıra yatalım yine. İstersen hemen şimdi yatalım. Bir kez daha. Son olmasın. Ne türlü istersen razıyım. Ne olur bırakma beni.

Öylesine bir yanılttı ki bu. Anahtarları masanın üstüne bırakıp gitti. Ucunda benim armağanım üç maymunlu anahtarlık. Hani "görmedim, duymadım, söylemem" figürlü maymunlar. Yanlışımı perçinlemek için arkasından bağırdım.

– Anahtarlığı al!

Fırlatıp attım anahtarlığı, merdivenlerden. İnsan bir hata işledi mi gerisi çorap söküşü gibi gelir. Anahtar avucumda. Kokusu sinmiş anahtarlara. Yanlışlar zinciri başlamıştı hayatımda. Ne yapsam

dönmeyeceğini bildiğim halde, onar sayfalık mektuplar, aşk mektupları döşendim. Belma'yı gönderip konuşturdum.

– Hayatının dersini verdim ona. Bu abdestle daha çok namaz kılar; diyormuş: Belma'nın beni yalnız bırakmamasını istemiş.

Karısına telefon edip, ağladım. Sesimi duyar duymaz, öncelikle o konuştu.

– Yuvamı yıkmayın.

– Ama önce siz benimkini yıktınız. Evli değildim ama güzel bir birlikteliğimiz vardı.

– Gönül eğlencesiydi, demişti sizin için. Nereden bilebilirdim ki!

– Beni seviyor. Bunu siz de biliyorsunuz. Bensiz yapamaz.

– Olabilir. Ama benimle yeniden evleniyor. Oğlumuz var biliyorsunuz. Oğlunu çok seviyor. Ne olur üzülmeyin. Ben zaten sürekli üzülüyorum.

– Arasın beni.

– Olur. Söylerim. Söz veriyorum.

Kadının telefonun ucunda nasıl kan kustuğunu kestirebiliyordum. Ne var ki kendi içimdeki burgu, daha bir gaddar ve acıtıcıydı.

Belma provadan döndü. Saat altı galiba.

– Kalk kız. Seni yemeğe davet ediyorum. Kız arkadaş gibisi var mı akıllı? Sana kendi ellerimle arabuluculuk yapıp, daha iyisini bulacağım. Solucanın tekiydi zaten. Rudolph Valentino sanırdı kendini sevimsiz kasıntı. Dublaj sesli yeteneksiz.

– Yakışıklı bulurdun onu.

– Hadi be sen de! Seni sevindirmek için öyle söylerdim. Şu pis fotoğrafları da çöpe at artık.

Dudakları nemli Belma'nın. Öfke yaşıyor ona. Bunca yıldır sevgilisini bu eve hiç getirmede. Hep kendi gitti. İlkeleri olan, becerikli bir arkadaş. Nasıl da çırpınıyor benim için. Yattığım yerden süzüyorum onu. Artık oturamıyor, sürekli yatıyorum. Hiç gücüm kalmamış. Bulut gibiyim. Giden bir erkeğin ardından yas tutmak bu hale sokuyor insanı. Güzel bir kadın Belma. Ufak tefek, ince belli

ama dolgunca; balık etinde. Birbirimizin önünde kaç kez soyunduk kimbilir; kaç kez birlikte yıkandık hatırlamıyorum. Adnan'ın iğrenç sözleri kulaklarımı tırmıyor. "Bir gün lezbiyen olacaksın."

Yanıma oturdu Belma. Alnımdan öptü. Saçlarımı okşadı.

– Göreceksin bak. Herşey düzelecek. Silkin artık. İnsanlar evlat acısını bile unutuyorlar. Kendine yardım et. Tek erkekle mi mezara girecektin yani? Daha neler; kimler var hayatta. Oturacak yer var, durmayalım ayakta. Bir kuru et parçası için bu kadar üzülsün mü?

Timur Selçuk'un şarkısını mırıldandı daha sonra...

– Kalırsa da içime hep, bir derin sızı kalır. Merak etme unutursun... o günlerce, gecelerce sevişmelerimizi....

Elini tuttum Belma'nın. Nasıl oldu bilemiyorum. Yirmi beş yaşına kadar sağlıklı, düzgün ilişkili, tek erkek tanımış bir kadın modeliydim. Boynunu öptüm, çok doğal bir davranışmışçasına. Ben teselli etmek adına mı teslim oldu yoksa kendi sevgililerinin açtığı yaraları mı sarmak istedi; çaresiz mi kaldı, kıramadı mı? Ya da bu yanı eskiden beri vardı da sezdirmemiş miydi? Yatak odasına doğru ilerlerken, bu kararımın nedenini kendi adıma çözemediğim ki, onun adına çözebileyim.

– Çok güleceğiz, dedi soyunurken. Cinselliğin kahkahası olmalı. Erkekler sinirlenir gülündüğü zaman. Oysa sevişmek bir kahkahadır.

Hiç de gülmedik. Eni konu seviştik. Önce hiç konuşmadık ama daha sonraları çenemiz açıldı. "Adnan üstüme şöyle çullanırdı." "Mehmet bana şöyle yapardı." "Ben erkek olmak istiyorum." "Dokun bana." "Sana teşekkür borçluyum." "Ne yapıyon gahbanalı?"...

Altı aydır sevişiyoruz. Giderek inanılmaz boyutlara ulaştı aldığımız ve verdiğimiz tat. Pek çok yöntem geliştirdik. Kadın kadının halinden anlıyor ne de olsa.

– Beni seviyor musun? diye sorduğunda, yanıt vermekte güçlük çekiyorum. Hâlâ Adnan'ı unutamadım çünkü. Bu kendime ver-

diğim bir ceza sanki. Adnan'ın bedelini ödetiyorum kendime, belki de. Ve biliyorum ki, pek yakında ikimizin de hayatına yeniden erkekler girecek. Ama sağlıklı, hasta erkekler. Belma hep olacak. Sığınacağız birbirimize. Belki de bu durakta kalıcı değiliz.

Bir galaya gittik dün gece. Artık herkes biliyor konumumuzu. Ve işin tuhafı, tiyatrocu arkadaşlarımız, bu ilişkiyi yadırgamadılar. Homoların ayağımıza kadar getirdikleri içkilerle, iyice sarhoş olduk.

İşte bu da böyle bir yaşam kesiti; bir öykü! Ama bir öneri, bir çözüm değil. Asla değil! Mutluluk gene bir erkek gövdesiyle bir kadın gövdesinin gözlerden ırak, tek gövde haline gelmesinde gizli. Sevicilikte böyle bir olasılık yok. Kendi gövdenizle başbaşasınız; birleşemiyorsunuz. İki erkek söz konusu olduğunda, birleşme de gündeme gelebiliyor. Belki de bu nedenden ötürü onların birliktelikleri öncelikli ve yüzyıllardır yürürlükte.

Aynı oyuna düştük Belma ile. Rejisör bana kesildi galiba. Oyundaki tıfıl partöneri de Belma'yı yemeğe götürüp duruyor. Eski sevgilisi Halit de gelip prova seyrediyor sık sık. Kıskanmadığıma göre bu sakat çözüm geçici galiba. Şimdi rejisörümü koynuma alsam; "benden önce kimler vardı?" diye sorsa; ve ben de ona şu sıralamayı yapsam.

– Melih... platonik olarak. Bir de Adnan.

Belma'yı sayamam kuşkusuz. Utanıyor muyum acaba?

Yeşil Bizans Kültür ve Sanat Evi, Fuzuliyat Fakültesi adı altında bir kurs düzenlemiş. Broşürlerindeki açıklama şöyle: "Ülkemizde resmi ideoloji, resmi tarihin dışladığı, örtbas etmeye, yok etmeye yöneldiği, farklı kültürler, bunların da farklı tarihleri var... Fuzuliyat Fakültesi'ni işte bu saklanan dünümüzle, reddedilen bugünümüz arasında, bizleri kültür alanında birleştirecek bir manevi alan olarak düşündük. Böyle bir ihtiyacı görmeme, duymama eğiliminde olanlar, elbette söyleyeceklerimiz ve yapmaya çalıştıklarımızı boş, fuzuli şeyler olarak görecektir." Kurslar boyunca sözü edilecek, Eski'nin Çağdaş Anadoluları'ndan birkaçı şunlar: Bergamalı Aristonikos (eski çağlarda bir sosyalizm denemesi), Konyalı S.Tecla (Anadolu Hristiyanlığının destan kadını), Sartlı Stratones (hani o biçim şiirleri ilk yazan hemşehrimiz), Sakarya Şeyhi Ahmet (17. yüzyılda bir Radikal Demokrat), Bolulu Antinoo (İmparator Hadrianus'la aşkı onu tanrılaştırmış)...

İşte ben bu fuzuli(!) işlerle uğraşan Yeşil Bizans'ta, bir gece sohbetine katıldım. Günümüzde eşcinsel kültür direniyor. Çoğumuz biseksüelin, travestinin, lezbiyenin, heteroseksüelin ne anlama geldiğini biliyoruz. Nüfus cüzdanlarına, kadın-erkek-Müslüman ve benzeri açıklamaların yazılmasını suç gibisinden değerlendiren bu kişilerle, aynı havayı soluyoruz. Etkileniyoruz ister istemez. Ve başarılarına, erdemlerine, dirençlerine, insan haklarına duydukları saygıya tanık oluyoruz. İnsan ve hayvan haklarına! Hemen ardından da, "onları nasıl kurtarmalı" diye tutturuyoruz. Psikologlar devreye giriyor. Sonuç aldıklarını sanmıyorum.

Gece sohbetimiz oldukça densiz bir sohbetti. Densiz konuşmaları severim çünkü yalandan yalıtılmış ve içtenlik dolu olurlar. Densizlik bence, somut gerçeklerin altını fazlaca çizmektir. Sorulardan

biri, "Çocuğunuz eşcinsel olsa, üzüntü duyar mıydınız?" oldu. Herhalde zil takıp oynamazdım ama tercihine saygı duyar, ona yardımcı olurum. Sağlığını korumasını hatırlatırdım, diye yanıtladım soruyu. Gerçekten de böyle düşünmekteyim. Derken erkeğin suçları, yalana bağımlı oluşu, sevişmeyi bilmediği gündeme geldi. Ve birden uyum içinde dinlemekte olan kimi erkekler, savunma başlattılar. Türk erkeği kadar iyi sevişebilen erkek yoktur bile dendi; bir ara. *Sokak* dergisinden tanıdığım, âşık olmadan sevişmeyen Kemal arkadaş da onları, benim yerime yanıtladı. "Nasıl da coşuverdiniz hemen. Her pisliği kabullenirsiniz ama erkekliğinize laf geldi mi, delirirsiniz."

Bir insanın temel övünç kaynağı, organlarından biri olabilir mi? Prof. Arşaluys Kayır'ın bu konuya ilişkin, ilginç bir deneyimi var. Üniversiteli gençler seks hakkında bilimsel olarak söyleşirken, bir toplantı tarihi saptanırsa, Cinsel Atlas getirip, onlara bu eylemi öğreteceğini bildirmiş. Kararlaştırılan tarihte yalnızca kız öğrenciler katılmış toplantıya. Çünkü erkekler öğrenecek şeyleri olmadığını düşünüyorlarmış. Her şeyi bildiklerinden eminmişler. Kaldı ki, bir kadından, uzman da olsa, bu konuda bilgi almak, ağırlarına gidermiş. Bu bakış açısı giderek, yabancı kadın turistlerin, ülkemizde damızlık erkek aradıkları varsayımını diri tutuyor. Erkeklerimiz adına utanç duymamak elde değil.

Aynı gece bir eşcinsel bana, androjen olduğunu söyledi. Keli-menin anlamını bilmiyorum. Hâlâ da öğrenmiş sayılmam. Androjen, kadın ve erkek kimliklerinin ikisini birden reddeden kişiymiş. Ruj, rimel sürüp, sakal bıyık uzatırmış. Kadınlı erkeğin karmasıymış. Cinsel tercihi hem erkek, hem kadın olabilirmiş. Ama biseksüel sayılmazmış. Bir başkası da androjenin, dış görünüş açısından hem kadına, hem erkeğe benzerlik gösterdiğini ama seks tercihinin, karşı cinse dönük olduğunu ileri sürdü. Nejat Bayramoğlu bu konuların uzmanıdır. Henüz ona sormadım. Elimdeki tek ciltlik *Larousse* da yardımcı olmadı bana. Bir birey, kız olsun, erkek olsun, doğduğu andan itibaren belirlenmek, hamur gibi yoğrulmak durumunda kalıyor.

Bense *feminin* ile *masculin*'in üreme dürtüsüyle orgazma ulaşmalarını, toplum modeli ne olursa olsun, dorukta mutluluk olarak değerlendiriyorum. Aslolan insanları her konuda rahat bırakmak, ahlak meleği kesilmemektir. Hele yargılamaya hiç mi hiç hakkımız yok. Öyle değil mi?

Sevgili Murathan Mungan, 1976 yılında *Birikim* dergisinin, on yedinci sayısına, "Devrimci olmak" adı altında bir yazı göndermiş. Takma ad kullanmış. Bu yazı bağnaz devrimcileri derinden etkilemiş olacak; hemen basmışlar. Bir barda kendisini, kişi olarak tanımayanlara Murathan, "Mahmut Mutman'ı tanıyor musunuz" diye sormuş. İki isim arasında bir ses benzerliği var, görüldüğü gibi. "Aman" demişler; yüzüne baka baka; "tanıyoruz. Dün gece bir arkadaşımız onu eve attı." "Devrimci olmak" yazısının soruyu soran kişiye ait olduğunu bilmiyorlarmış, pek tabii. "Benim o zamanlar üç temel derdim vardı," diyor Murathan. "Devrimci olmak, aydın olmak, eşcinsel olmak." Kavram kargaşasında bir devrimci ya da aydının, eşcinseli yargılaması bağışlanır gibi değil. Murathan için, "devrimciliğimizi ahlaksızlıkla gölgelemesin" bile buyurmuşlar. Kadın-erkek ilişkisi bile bacı kardeş ilişkisine dönüşmüştü o günlerde. O zamandan bu zamana pek bir şey değişmedi. Yetenekli eşcinseller, seks tercihlerini saklamak zorunda kalarak, sağlıksızlaştılar. Eşcinsel olmaları sağlıksızlık kanıtı veya nedeni değil. Saklamak dürtüsü zıvanadan çıkarttı çoğunu. Bunu iddia edebilirim. Deneylerimle sabittir. Mesele açıktır. Murathan o zaman da utanmıyordu; şimdi de! O zaman da sanatçı ve yazardı. Şimdi de! O zaman da devrimciydi; şimdi de! Bir tek *Taziye* adlı oyunu bile yeterlidir, söylediklerimin kanıtlanması adına. İyi ki var; iyi ki okuyabiliyoruz yazdıklarını, diye düşünüyorum. *Cenk Hikâyeleri* inanılmaz güzellikte bir eser! Bir tek itirazım var Murathan'a. O da hemcinslerim ve kendi adıma! Böylesi bir insanla sevişme hakkımız ya da olasılığımızı yok saymak durumundayız. Bu hak, bu güzellik, Murathan tarafından iptal edilmiştir. Bir tek bu nedenle onaylamıyorum onu. Beni bağışlayacağını da biliyorum. Söylediğimde, "güzel bir iltifat bu" demişti.

Cezmi Ersöz, Atatürk Kitaplığı'nda, "İstanbul'da Kaybolan Yüzler ve Yeni Kimlikler" konulu bir konuşma yaptı. Yazılarını se-verek okuduğum için, gıttım. Ve müthiş bir şey öğrendim. Adını ko-yamadığım bir yaşamsal gerçeği kavrayıverdim. Kendisine teşekkür ediyorum.

Berlin ve İstanbul gettolarında, kimlikler korunmaya çalışılı-yor. Toplumsal yaşamda dinamikler ve erozyon söz konusu. İslami gençlik var; arabesk gençlik var ve bunların belli bir mizahları var. Yani gençliğin katmanları var. Günümüzde tektipleşme bitti; yeni kimlikler savaş halinde ortaya çıkıyor. Halk müziği, metal müzik, hamburger ve lahmacun; tümü birden devrede. Şerif Mardin kural-cı, kaideci, ilginç bir toplum olarak değerlendiriyormuş bizleri. Ger-çekten de Cezmi Ersöz'ün çok güzel özetlediği gibi, her yeniliğin al-tından korkunç bir tutuculuk fışkırıyor; tekdüzelik çıkıyor. Aslında toplumumuz değişmiyor. Uzun saçlı ya da feminist kimlikli kişilerle konuştuğumuzda, temelde hiç bir değişiklik olmadığını ayımsıyo-ruz. Değişim biçimsel. Değişen, küpe de taksa, yırtık blucinle de dolaşsa, sisteme entegre olmaya çalışıyor. Tümü kuralcı! Ekono-mik anlamda kendini güvenceye almak da bir tutuculuktur, aslında! Hiç ödün vermemeyi başaranların sayısı çok az. Her birimiz televiz-yon-video-otomatik çamaşır makinesi ve Benetton-Mudo tutsağı-yız. Sevmediğimiz, onaylamadığımız işlerde, yasak savarcasına çalış-mamızın gerekçesi, bu tüketim maddeleri. Çocuklarımız bağımsız-lıkları adına dağları deviriyorlar. Ama bu yalnızca bir görüntü, bir yansıma. Aslında tümü tüketim tutsağı. Kızımla her hafta başı, üç aşıağı beş yukarı, şunları konuşur olduk.

– Lumberjack pabuçlarda ucuzluk başladı. Almazsam ölü-rüm.

– Kaç paraya inmiş?

– Üç yüz seksen bin lira olmuş.

– Aslı ne kadarmış peki?

– Nasıl bilmezsin? Altı yüz bin lira. Sahi diskotek için elli bin lira gerekiyor.

- Hiç param yok. Haftaya gidersin. Telif alınca veririm.
- Gidemezsem ölürüm.

Çadırda yaşayan avukat Erdoğan Bey var bir de. Cezmi onunla söylemiş. Hava çok soğukmuş, o gün.

- Üşümüyor musunuz?
- Önemli değil. Kedim var. O ısıtır beni.

Kenan Evren'e hakaret etmek suçundan yargılanmış; avukatlık hakkı elinden alınmış. Davalara giremiyor ama arkadaşlarının dosyalarını hazırlıyormuş. Güvence illetine ödün vermemeyi tek başına başarıyor, Erdoğan bey. İşte köklü değişimler böylesi insanların omuzları üzerinde. Ve bu bağlamda bir tek kişi yeterli. "Kira parası ödeyebilmek için ödün veremem" diyor Avukat Erdoğan. Yan meslekleri de gereksiz buluyor çünkü seviyor avukatlığı. Daha fazla çalışıp daha fazla pılı pırtı toplamak gibi bir amacı yok. Hiç olmamış. Ne güzel!

"Toplumumuzda bir kuraldışı saptırması söz konusu. Örneğin herkese küfrettiği için kuraldışılıkla payelendirilen şu yazar. Oysa moral değerleri sıfır olan biri." Bu cümle Cezmi Ersöz'e ait. Aynı kanıda olduğum için, aynen aktardım. O yazar öfkelenirse, ikimize birden öfkelenisin diye. Kadının hakkından gelmek kolaydır, bizim buralarda. Cezmi erkek ne de olsa. Kuraldışı olmak zırzopluk değildir. Tarihte en kuraldışı örnek, büyük Baudelaire'dir çünkü. Haddimizi bilelim.

Cizre-Şırnak-Midyat'taki olaylar umut verici belki ama tek boyutlu insan yaratılıyor; başkaldırının ötesinde bile. Bu insanlar isyan ediyorlar ama gündelik hayatta TV tutsağı olmaktan kurtulamamışlar. Bireyin yaşamı tek boyutlu!...

- Bir değişim yaşanıyor kuşkusuz ama bu değişim ilerici mi bilemiyorum diyor Cezmi. Bundan kuşku var. Sinema Günleri nedeniyle uzatılan mikrofona her birey, aynı cümleleri kullanarak konuştu. Kimse düşünce üretmiyor. Savaşa ilişkin protestolara karşın, toplu halde aynı biçimde düşündük ve savaşı yalnızca izledik evlerimizde kanısındayım. Bu arada kadınlarımız zafer işareti yapı-

yor, gazetelerin baş sayfalarında. Madencilerle birlikte yürüyorlar. Çoğu kez göründükleri gibi değiller oysa. Kuralcılar. Yıkma için ölümü göze aldıkları kuralların yerine, yenilerini monte ediyorlar; durmamacasına. Kimi çok özgün sandığım kişilerle röportaja gittiğimde, sıradışı imajına hiç yakışmadıklarını görüyorum. Kadın sanatçı örneğin, çatı katına hapsedilmiş kendini. Sinemacıları protesto ediyor. Dağıtmış. Eleştirilere boşvermiş. Bunun dışında kof. Bomboş. Romanlardan yararlanıyorum, onları ilginç biçimde sergilemek adına. Haldun Taner'in "Ölürse Tenler Ölür, Canlar Ölesi Değil" cümlesi beni etkiliyor, söyleşilerim boyunca."

Kutsal bir gerçek bu! Sıradan sandığımız kişiler daha şaşırtıcı. Büyük usta Sait Faik bunu kavramıştı. Örneğin Celal Yalnız tipi, çımacıdır ve Lamartine'in "Göl" (Le Lac) şiirini okur.

Kişisel kimlikle, toplumsal kimlik farklı gerçeklikler. Kişisel kimliğiyle ortaya çıkabilen, açık seçik insan sayısı çok az. "Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar"ın yanısıra "yalancının mumu yatsıya kadar yanar" vecizeleriyle büyütüldük. Böylesi insanlar dönüştürerek dönüştürebilirler aneak. Çelik Gülersoy seçkin, rafine Beyoğlu'nun yok edildiğini söylüyor, genelde. Buna hayıflanmak resmi ideolojiye bayrak tutmaktır. Beyoğlu'ndaki kontesler, Beyaz Ruslar özlenmiyor aslında. Nisuz pastanesine bile yetişemedik çoğumuz. Ben bile Baylan'dan gerisine tanıklık edemedim; yarım yüzyıla yakın bir süredir yaşadığım halde. Eski Beyoğlu'nun bir de çapulcu takımı vardı. Ve onlar hem sanatçı hem de yaratıcıydılar. Sevgili Altan Erbulak onlar arasında yetişmişti. Anılarından eksilmek bilmediler. Onlar kadar kimseleri sevmeyi, özlemedi.

Bir genç kız Cezmi Ersöz'e, E tipi gençlik hakkında ne düşündüğünü sordu.

- Affedersiniz, E tipi gençlik nedir?
- Hapisteki bilinçli, devrimci gençler yani! Cezaevi gençliği! Dışardakiler dejenere. İyi elemanlarsa içerde.
- Anlıyorum. Dışardakilerin tümünü dejenere gibisinden değerlendirmek doğru olmasa gerek. İçerdekilere gelince; sisteme

karşılar. Bu nedenle içerdeler. Şiir yazıyorlar. Ama yazdıkları şiir değil. Düzeysiz satırlar yalnızca. Diretiyorlar ama yaratıcı potansiyelleri yok bence. Yanılmak isterdim. Zaten bizleri okullar mahvetti. Kendi okuduklarımız değil; okulda okutulanlar mahvetti çoğumuzu. Evli değilim. Bir gün çocuğum olursa, okula göndermek istemem. Otura otura solunum sistemimiz bile bozuldu, okullarda. Muhayyelemiz ölmüş; söndürölmüş. Bu bir güçler mücadelesidir.

Evet sevgili Cezmi. Bu söylediklerinin belgelenmesi gerekiyordu, kanımca. Artık birey olmaktan, soluk alabilmekten öte yaptırımımız olamaz güçler mücadelesinde. Dileyen buna yenilmişlik yafatasını yakıştırın.

Kıro aydın kimdir? Dil bilmeyen, dış ölkelere (çağrılmış olsa bile gitmemeyi yeğleyen), Sinema-Tiyatro Günlerini iskalayan, seks hayatını utançla, tabularla yaşıyandır. Yani kapalı kapılar ardında! Sıradan vatandaş, bu aydına kıyasla, aydınlıktır en azından. Devrimci gençlik yıllarımda en az Cezmi kadar mutsuzdum. Her şey yasaktı; en başta Aşk! Ve gece gündüz, grevlere, gecekondu'lara gidilirdi. Kişisel kimliğimiz yoktu. Şimdilerde var mı? Paçasını kurtarmaya çalışan, yalnızca ben'imizi sarsan haksızlıklarla mücadele edilen bir dönem belki de, doksanlı yıllar.

Ben de hem bağınaz hem anarşist bir kadın modeliyim. Hem kuralcı hem kuraldışı olmak, ölümlle pazarlık etmektir. Anais Nin bu cümleyi benden iyi kullanmış günlüğünde. Henry Miller ve kocası arasında kaldığı günlerde, yani 1932'lerde: "Henry bana hayat veriyordu; karısı June ise ölüm. Evliydim. Seçim yapmalıydım ama seçmiyordum. Biz egemenlik için mi, aşk için mi çarpışıyorduk?... Büyük bir risk alıyorum aslında. Ama bundan keyif de duyuyorum. Gerçeği söylemek ölümlle pazarlık etmek olurdu... Bu günlük, benim hastalığımın bir ürünü. Belki de bunun bir vurgulaması ve abartılması. Yazarken hem bir avuntu, ferahlık duyuyorum, hem de acının içimde yer ettiğini, üzerime dövme yaptırmış gibi kazındığını hissediyorum."

Miller'in ve Nin'in hayatlarının kesişmesi, şiirsel bir adalet gi-

bi görünüyor. İkisi de hiç utanç duymadan hayatlarının utanmaz kitaplarını açıp, bütün dünyayı içlerine bakması için davet ettiler. Kimi kaliteler bulaşıcıdır. Ve insan yakalanır onlara. Ben de Veysel'e bu nedenlerle kapıldım, yakalandım belki. Nin'in söylediklerini aynen onun için söyleyebilirim. Üstelik bunları Nin'in yazdıklarını okumadan söyleyebilmişim. İnsanlar asırlar sonrasında buluşabiliyor. Belki de reinkarnasyon bu! Yaşantım Veysel'inkiyle kesişti diye seviniyorum; ne denli üzülürsem üzüleyim. Böylesine kuraldışı, ipini kopartmış bir erkeğe, ihaneti bile helal ediyorum nerdeyse. Nin de Miller'e yakalanmıştı: "Henry ile geçirdiğim bir saat, hayatımın beş yılına bedeldi. Bir öpüşü, bir okşaması yüzlerce gecenin beklentilerine karşılıktı. Kafasındaki faaliyetlerden, sürprizlerinden, merakından, zevklerinden, ahlak dışılığından, duyarlılığından ve edepsizliklerinden büyülenmişim sanki."

Kadınlar oldum olası daha çizgi dışıdırlar. Bir kadının katlanabildiği yokluğa, zorluğa, acıya erkek katlanamaz. Halit Çelenk abimiz bunu içtenlikle itiraf etmişti. Deniz'ler asıldığında, saçlarının yarısı ağarmıştı ansızın. Oysa Şekibe abla, oğulları asıldığı halde, kocasına da destek vermek adına, dimdik durabilmişti; içi kan ağlar-ken. Sıra kadın oldukları ölçüde, kuraldışı iki insanın öyküsünde.

SENİN YERİN BAŞKA

Kocam avukat. Tiyatronun içinden seçemezdim kocamı. Ben dengeli evlilikten yana bir kadınıym. Adım Tijen. 45 yaşındayım. Sürekli baş rolleri verirler bana. Tiyatroda astığım astık, kestiğim kestiktir. Bizim Ankara'lı oyuncular Cebecili'dirler. Her kıza, her kadına yılışırılar. İstanbul'dakiler daha uygar, daha görmüş geçirmiş. Bizans orası ne de olsa. Orada herşey raconuyla yaşanıyor. Yeni oyunun rol dağıtım listesinde adımlı görünce, sevindim. Kocamlın sevgilisini kim oynayacak, belli değil. Tülin'i öneriyorum. "Daha sevimli biri gerekli" diye reddediyor yönetmenimiz. Bence Tülin sevimli. Hem sevimli, hem yetenekli. Aynı zamanda bir avukat bürosunda çalışıyormuş. Tırnaklarıyla tırmanıyor bir yerlere; taşralı. Elinden tutmak, yardım etmek istiyorum.

Gece kocam oldukça geç geldi.

– Davan mı vardı?

– Başımı kaşıyamadım, canım karıcığım. Bak, çiçek getirdim sana.

Tipik bir ev erkeğidir Tayfun. Nesli tükenmişlerden. Babalarımız gibi yiyecek taşır eve. Çuvalla pirinç getirir; teneke dolusu zeytinyağı. Bin kere yeğlerim kocamlın yalnızlığını, bizim tiyatrodaki kültürlü, lafazan, uçkuru düşük oyuncu parçalarına.

– Biliyor musun bizim Tülin'le aynı oyuna düşmüşsünüz.

– O da kim?

– Avukatlık stajını yanımda yapan Tülin canım. Hani bugün rolü alması için katkıda bulunduğun kızcağız.

– Aaa, O Tülin, bu Tülin mi?

– Öyleymiş. Ben de yeni öğrendim.

– Neden bana söylememiş?

– Bilmiyormuş ki kocan olduğumu.

– Nasıl bir kız sence?

– İyi bir kız. Gayretli. Destek olursan sevinirim. Senin kolladıklarını rahat bırakırlar bilirsin.

Ertesi sabah Tayfun'un bürosuna uğradım. Tülin toz alıyordu. Sigara uzattı, çay söyledi. Provaya başladık aynı gün. Rol Tülin'e verilmişti; sayemde. Oyunun bir yerinde, kocamla yaşadığını sezdikten sonra; şöyle haykırıyorum ona: "Utanmadın mı? Söylesene; utanmadın mı?"...

Ve iki tokat patlatmamı istiyor yönetmen, cümlelerin sonunda. Her provada atmıyorum bu tokatları, pek tabii. Tiyatrocu deneyimiyle markc ediyorum ya da şak-şak deyip geçiştiriyorum. Genel provadan bir kaç gün önce yönetmen, bu önemli sahnenin özellikle üstünde durarak ve tokatları eni konu atarak çalışacağımızı hatırlattı. Teknik tokat atmaya alışığımdır. Avucunuzu içe çeker, parmaklarınızla sıyırsınız, oyun arkadaşınızın yanağını. Yetenekli bir oyuncu Tülin ama nedense bu sahneyi bir türlü kıvramıyor. Çay molası verip, yeniden deniyoruz.

– Tülin kızım. Düşünsene az önce kadının kocasının koynundaydın ve kadın bunu biliyor.

Yönetmenimiz söyledi bunları. Ben de yardım etmek amacıyla, devreye girdim.

– Gözümün içine bakarsan, yardımımı dokunur sana. Benim tepkimden, öfkemden, çektiğim acıdan etkilenirsin. Gözlerimin ta içine bak; tamam mı? Birlikte başaracağız sahneyi. Tek başına kimse beceremez. Saralı Bernhardt olsan, gene beceremezsin. Hem korkmalısın benden, hem de baskın çıkmalısın. Aşıksın çünkü. Dağları devirmeye hazırsın. Düşün bir kere, sen şimdi Tayfun'la yaşıyor olsan, nasıl oynardın kimbilir bu sahneyi? Hem suçlu hem güçlü, kararlı olmalısın. İkimizden birini tercih etmemeli seyirci. Seni de sevmeli, anlamalı.

Tülin açıklamalarım sonucu yığılıverdi yere; öylesine, ansızın. Yatırdık kulisteki divana. Su içirdik.

– Bugün yapamayacağım, dedi. Tansiyonum düştü herhalde. Özür dilerim.

Dolmuşla Kızılay'a giderken kendini ele verdi, Tülin. Ağır düştü. Oysa hiç bir şey sezinlememiştin; hiçbir şey bilmiyordum. Tayfun karda yürüyüp izini belli etmeyen türde bir adamdı besbelli. Erkek işte! Hep tiyatrocular ahlaksız olacak değil ya, erkekler ahlaksız. Yok canım erkek de denemez kocama; herif! Bir halt ettiklerinde şablonlar dökülüyor ağızlarından tümünün.

– Benden hınç alıyorsunuz; farkındayım abla. Haklısınız! Ne olur bırakın bu rolün üstesinden geleyim. Olup bitenler için özür dilerim. Ama inanın artık görüşmüyorum kocanızla.

Araba müthiş bir fren yaptı. Öndeki arabaya bindirdik. Ben de kendi içimde bir yerlere toslamıştım sanki.

– Söylediklerini anlamıyorum, diyebildim.

– Siz olgun bir kadınsınız. Güzel ve iyi bir oyuncusunuz ayrıca. Tayfun, bildiğinizi söyledi.

– Erkekler yalancıdır, kızım. Bize gidelim bu akşam. Konuşum ol ve yüzleşelim. Hayatının akşamı olur belki de. Oyunculuk yaşamına malzeme sağlar. Hayatta oynayanların izlenmesi, konser-vatuar eğitiminden daha yararlıdır; inan bana.

– Yüzüm yok; gelemem. Bir hafta kadar önce benden sıkıldığını, başka bir yerde iş aramam gerektiğini söylemişti. Gelmesem daha iyi olur.

– Kaç zamandır birlikteydiniz?

Hâlâ burğu yok yüreğimde. Hayret ediyorum kendime.

– Beş ay kadar oldu. Sizinle oynayacağımı, hele özel durumla aynı paralelde bir rol olduğunu öğrendiğimde, öldüm öldüm dirildim. Ne olur bağışlayın beni.

– Onu sevdin mi?

– Sevmesem göze alabilir miydim? Hangi kadın sevmeden, salt idman niyetine girer ki ilişkiye? Bunu erkekler becerir.

– Bence asılmalı, sürdürmelisin. Hamama giren terler. Boru değil ki bu!...

– Hayır istemiyorum. Yapamam, yapmayacağım. Zaten istemiyor beni. Size âşık.

– Belli.

Kolundan tutup soktum eve Tülin'i. Zorla yemek yedirdim. Bira da içtik. Titriyordu. Benim de yüreğim ufak kalıyordu ciğerimin oralarda.

– Tayfun abi gelmeden gitsem, iyi olur.

– Yoo. İkimiz de oynayacağız. Çok eğleneceğiz, göreceksin. Erkek milleti böyle zamanlarda kan kusar. Acı çektiğinden değil. İki tarafı birden aldatmak ve kaybetmemek illetinden ötürü. Ödül- lük bir oyun olacak bu. Hiç kuşum yok. Bırak hep o konuşsun. Ne- ler söyleyeceğini biliyorum. Bok bunlar! Ancak biz kadınlar yeni bir aşkı açık açık sergileriz. Erkeklerse, "senin yerin başka" diye gi- rerler konuşmaya. Ne kendilerini sorgularlar, ne de kadınlarını. İş- leri akışına bırakmak daha kolaydır.

Tayfun geldiğinde ortalık kararmıştı.

– Karıcığım... canım benim... aşkım tırtıl, nerelerdesin?

Salonda ikimizi oturur gördüğünde yüz ifadesini, fotoğraf ma- kinam elimde olsa, ölümsüzleştirirdim. Değme oyuncu bakamazdı öyle. Ürkek bir sıçandı sanki.

– Nasılsın Tülin?

– İyiyim. Provadaydık da. Tijen abla beni eve getirdi. Hemen gideceğim.

– Ben seni bırakayım evine.

– Hop hop!... Nereye bırakıyorsun? Yavaş gel bakalım. Küçü- cük bir kızı sap gibi ortalık yerde bırakmak yakışır mı senin gibi bir Tayfun'a?

Gülmeye çalıştı.

– Oyundan bir bölüm mü bu?

– Evet. Öyle gibi.

– Ben, Tijen abla biliyor sandım. Özür dilemek amacıyla ko- nuyu açtım. Ve... meğerse bilmiyormuş. Oysa sen... siz bana bildiği- ni söylemiştin... söylemişsiniz.

– Sıkma kendini kızım. Abi'yi, siz'i bırak. Tayfun de! Rahat ol. Yatakta ne diyorsan onu söyle. Konuşsana Tayfun. Bora; yok

yok Tayfun koymuşlar adını. Silip süpürür ortalığı, uçarur sanmışlar, anasıyla babacığı. Babana çektin herhalde. Yatalak kalana kadar az çektirmedi kayınvalideme. Öyle değil mi?

– Bana bakın ikinizi de fena halde döverim. Yetsin artık. Bu ne rezalet. Onur gurur yok mu sizde ha? Evet ne yapalım oldu böyle bir şey. Senin yerin başka...

Nasıl da kullandı şablonu. Hiç şaşmaz. Gülümsedim Tülin'e.

– Bir oyuncu parçası için yuvamı yıkacak değilim ya! Koynuma girerken düşünseydi. Kuyruk sallamasaydı.

– Doğru konuş. Bizler oyuncu parçası falan değiliz.

– Sana demedim ki karıcığım.

– Tülin'e de diyemezsin.

– Oldu olacak alnından öp, kollarıma teslim et kızı. Ne oluyor sana? Deli misin? Gururunu kırmadan geçici bir hoşluk yaşayıp, herşeyi hallettim.

– Evet bitmişti herşey Tijen abla.

– Hayır herşey şimdi başladı. Çünkü ben artık yokum.

– Ulan şıllık kevaşe. Neler anlattın karıma?

– Yemin ederim ayrıntı vermedim. Sadece...

– Sadece seni sevdiğini söyledi.

– Sahi mi? Öyle mi dedin?

– Evet ama provalar başlayınca hislerim duruldu. Fren yaptım sanki. Sevgim geriledi. Anlatmıştım size.

– Senden ayrılmamı sağladın biliyorum. Aslında ben değil, sen bitirdin. Hep kadınlar bitirir zaten. Sonra utanmadan terkedilmişlik feryatları başlar. Hiç değişmez bu.

Gidip yattım. Başbaşa bıraktım ikisini. Çocuğum yok ama Tülin'e kızımışçasına acıyorum. Bu nedenle iki kat oyuyor burğu içimi. Ne yapacağımı bilemiyorum henüz. Tayfun'dan ayrılmak istiyorum. Tülin olsa da olmasa da, ayrılacağım ondan.

Ertesi sabah, kırılan gururum ön saflara geçtiğinden, provada kartal kesildim.

– Utanmadın mı?... cümlesinden hemen sonra, son hecede

patlatıverdim tokadı. Bir kez...bir kez daha. Bir kere... bir kere daha.

– Gözlerime bak! Utanmadın mı?

Baktım Tülin'in burgusu benimkinden baskın; acımasız. Sigara uzattım, başını omuzuma yasladı ve boşandı. Ağlıyor.

– Üzülme. Herşey düzelecek.

– Biliyorum. Onu sakın terketmeyin. Sizsiz yapamaz. Hayran size. Kendimi suçlu hissediyorum.

– Ama seni sevmiş. Taze bir aşksın. Daha doğrusu seni bu halle o getirmiş. Meraklanma sürecektir ilişkin. Mecbur edeceğim onu.

– Neden?

– Çünkü onu artık sevmiyorum. Belki de pek fazla sevmemiş-tim. Mutlaka boşanacağım. Ya da şöyle anlatayım sana. Hiç birimiz gönül eğlencesi durumuna düşmemeliyiz. Bir erkek, bir kadının yanında ya vardır, ya yoktur. Bunun lamı cimi olamaz. Hokkabazlarla işim olsa, tiyatrodakilerle yaşırdım. Belki içlerinden gerçek bir palyaço bile çıkardı. Ben ödün vermem. Veren kadın acı çeker. Bizim alın lekemiz, onların ellerinin kiri olamaz.

– İnanın boşansanız da evlenmez benimle. Bırakın evlenmeyi aynı evde de yaşamak istemez. Her kurduğum sofrada, sizin sofralarınızı överdi.

Bak hele sofralar da kurulmuş. Ben provadan koşa koşa eve döndüğümde, işi uzadı sandığımda, sofraya keyfi yapıyormuş.

– Her verdiğim armağana karşılık, sizin takmış olduğunuz bir zinciri gösterir, ya da esprili bir hediyenizden söz açardı.

Hediye alış-verişleri de yapılmış. Beş ay gibi kısa bir sürede, yıllar yaşanmış anlaşılan. Ne kadar salakmışım. Kendinden emin olmanın bedeli bu. Ondan kuşkulanan aklımın ucundan geçmedi. Öylesine güveniyordum kendime ve bir o kadar da barışıktım kendimle. Yazıklar olsun bana!

– Sonra çok affedersiniz...yatakta bile...

– Evet yatakta bile...

İşte şimdi kıskanıyorum. İlk kez. Oysa seviştikleri sır olmaktan

çıkmişti. Hangisi daha dayanılmaz ve kuşatıcı bu duyguların? Kocanızın bir başka kadınla salt yatması mı yoksa gezip tozması mı? İlginçtir; bir arkadaşımız kocasından kuşulanıyordu; geçen yıl. Dayandı dayanmasına; ayrı eve çıkmalarını bile kıskanmadı da, İlhan'ın kızla birlikte dondurma yiyip, onu sinemaya götürmesine dayanamadı. Yıllar varmış kocasıyla sinemaya gitmeyeli. Yatmak haketmiş ikinci kadına, oysa kol kola sinemaya gitmek ödüllendirmekmiş.

– Evet yatakta bile...

– Yatakta bile sen gençsin, dirisin ama Tijen daha deneyimli derdi.

– Olsun. Öğretir sana da! Deneyim dediğin nedir ki!

– Ben artık istemiyorum abla. Çok kırdı beni. Karım boşanacak, biliyor dedikten iki gün sonra beni annemlerden istemeye geldi.

Bak sen. Neler de becermiş; iğrenç yaratık! Evli adam, kız istemeye gidiyor.

– Ben de bavulumu toplayıp yazıhaneye geldim, ertesi gün. İşte o sabah gerçek yüzünü gördüm onun.

– Bu yalnızca Tayfun'un yüzü değil ki, aynı konumdaki tüm kaypak erkeklerin yüzü.

– 'Bu ne acele', diye kükredi. Aklın sıra buraya mı yerleşecek sin? Avucunu yalarsın. Sorunlarımı halettmedim henüz. Bu ne saygısızlık. Ben sana gel dedim mi?

– Acı çekiyor musun Tülin?

– Öyle gibi. Acıdan çok tiksinti bu. Suçluluk duygusu gibi bir şey. Beş ay aşk acısı çekmek için yeterli değil, iyi ki! Yıllar sonrasında bile kadınlar toparlanıyor. Öyle değil mi?

– Oyuncu olduğumuz nasıl da belli, değil mi? Sana yardım etmek istiyorum, edemiyorum. Sinir içindeyim. Hedefi şaşırıp sana da öfkeleniyorum. Ne kötü!

Aynı gece Tayfun'a katlandım, sabaha kadar. Köpek gibi yalvardı; uludu.

– Senden ayrılmam. Bunu kafana sok. Varla yok arası bir kaçamaktı. Hepsi bu. Kendi kendine gelin güvey oldu. Ona hiç yalan söylemedim. Evli olduğumu gizlemedim ben.

Oysa hiç bir kadın, evet hiç bir kadın kendi kendine gelin güvey olmaz. Başta yolu açan, ümit veren hep erkektir. "Bavulunu topla gel" der. Göze alamayacağımızı umar; bunu söylerken. Bavulla kapısına dayanırız, eli ayağına dolanır. "Hayrola, niye geldin?" der.

– Dinlesene beni karıcığım. İlişkiyi abarttı. Görmek istediği gibi gördü. Senaryoyu kendi yazdı. Makyaj yaptı hislerine. Boyaları silip gerideki çirkin yüzü görünce de korktu. Beni gerçekten sevdiğine inansaydım... her neyse ben seni seviyorum. Sensiz ölürüm.

– Belli. Yarım bıraktığın cümleyi ben tamamlayayım senin yerine. Sevdiğine inansaydın, taze kan olacaktı senin için ve sürdürecektin. Beni artık sevmediğini söyleyecek; yalvarmaya kalkışırsam, davranışımın bana yakışmadığını ileri sürecek, oyunculuğumla avunmamı önerecektin.

– Hiçbir yere gitmem. Başına belâ olurum. Boşanmayacağım.

Genelde bu tür sözleri kadınlar kullanır; kullanmalıdır. Bavulumu hazırladım. Anamın evinden getirdiğim bir kaç parça gümüşü, bezlere sarıp bir torbaya tıktırdım. Robot gibi!... Hoşçakal bile demeden çekip gittim. Hem de üvey anamın evine. İnsan kimi zaman öz annesiyle kuramadığı, eleştiriden arınmış dostluğu, üvey annesiyle yaşayabiliyor. Ah vah etmeden, acele etmeseydin demeden dinledi beni.

Mutfakta ne var ne yok hepsini kırmış; ben gittikten sonra. Koltukları, minderleri jiletle doğramış. Halıları kesmiş. Ve Tülin'le yaşamaya başlamış.

Sakın ben evi terketmesem başlamayacaktı sanmayın. Hem ben olacaktım hem Tülincik. İşte bu çözümden kurtardım kendimi. Hayatımın geri kalan bölümünde kan kusmamak için.

İstanbul'a yerleştim kısa bir süre sonra. Yepyeni arkadaşlarım var. Bıraktığım oyun nasıl oynandı, yerime kimi aldılar, Tülin rolü-

nü oynayabildi mi, hatırlamıyorum bile. Merak da etmedim zaten. Tek başına yaşıyorum. Kendimi onarmadan, kimseleri sokmam hayatıma. Yaralı hayvan konumu, yanlışlara gebedir. Oynadığım oyunlardan birer cümle kalmış olsa beynimde, bu kadarını bilmem adına yeterlidir. Papirüs'te bir kadeh bir şey içip, oradan Günay'a gidip yemek yiyorum. Daha sonra Taksim Sanat Evi'ne uğrayıp, Yeşil'de bir tek daha atıp, Çiçek Arif'in barına tünüyorum. Bu trafik şimdilik iyi geliyor bana. Yalnız kalıp kurmuyorum, hiç değilse. Bahar'ın annesi yeni öldü. Avni ile ilişkisinin sonucunda oldukça yıprandı. Kimi geceler onda kalıyorum. Evim küçücük. Hemen iş buldum İstanbul'da. Bir ay sonra Bahar'ı da alıp Bodrum'a gideceğim.

Bodrum'a tek giden çift dönermiş. Çift giden de tek!...

Kimi kadınlar, "kıskanç mısın?" sorusuna karşılık olarak; erkeğinin bedenini değil, yüreğini, beynini kıskandıklarını söylerler. "O iş herkesler yapılabilir; o iş beni bağlamaz. Ben sohbeti, paylaşmayı kıskanırım ve yüreğim bağışlamaz" derler. Bense Aşk'ın kıskandığına inanıyorum. Aşk da, beden katılmadan varolamaz, Aziz Nesin'in çok güzel söylediği gibi. Ve dolayısıyla gövde kıskanır. Tek vücut olmak sosyal bir olay; ayın yaparcasına gerçekleştirildiğinde, tadına doyum olmaz. Acaba tersini düşünen kadınlar, erkeklerinin diğer hemcinsleriyle aşksız seviştiklerine emin oldukları için mi, bu sonuca varıyorlar? Birlikte terlemek, sevişmenin öncesini, sonrasını birlikte yaşamak kıskanılacak değil mi? Çehov, bir erkeğin karşılık görmeyen aşkını anlatırken, kahramanı ruh hastası gibi sergilemez. Söz konusu öykü kişisi, ölümüne dek takılı kalır sevdiği kadına ama ona hiç bir zaman dokunamaz. Dostoyevski'nin Prens Mişkin'i de benzer konumdadır. Ve yazar onun bu tavrının budalalık olmadığını, sadece anlaşılmasın bir kişi olduğunu vurgular roman boyunca. Böylesi erkekler vardı. Günümüzde ise böylesi kadınlar çoğunlukta. Sorun acı çektiren, sürekli ihanet eden erkekten kopmamak değildir; kopma isteği duymamak, bunu reddetmektir. Yani kurtulmayı reddetmek ve tek güvence olarak riski yaşamayı göze almak. Bu risk bir yaşam biçimine dönüşür giderek. Bezginlik değil dinamizm sağlar, ne yazık ki! Üretkenlik artabilir ve dingin erkek modeli sıkıcı gelmeye başlar. Gençler benim yanımda tüm sorunlarını uluorta, hiç bir kısıtlama uygulamadan dile getiriyorlar. Ve genelde şöyle bir tablo çıkıyor ortaya. İlginç olan partner mutlaka az biraz asalak, çokça sorunlu, olmadığı oranda varolan, hiç güven vermeyen, huzur tattırmayan, yorucu ve acı çektiren biri oluyor. Adım bile bilmeyen, hiç bir soruyu yanıtlamayan biri. Bütün büyük aşkların sırrı

bu, günümüzde. Ödül kazanan filmlerde olsun, roman ve öykülerde olsun, baş kahramanlar mutlaka bu niteliklere sahip. Yani ana-babalarımızın "aman ha, sakın ha" biçiminde değerlendirdikleri, çelişki yüklü, sorumsuz bireyler, sevgili olarak benimseniyor. Savaşların, hak ararken uğranılan başarısızlıkların, örselenmelerin, kapitalizmden bir türlü sosyalizme, komünizme geçememenin sancısı belki de, bu tercihler.

Söyleşilerde bu ve benzeri konular açıldığında, dinleyicilerden bir kaçı uyarıda bulunur, kimizaman: "Hep belden aşağı konular mı tartışacağız? Ciddi şeyler konuşalım." Oysa bu, had safhada ciddi bir konudur. Cinselliğin, kadın adına ağır bir ceza, bir tabu, bir utanç acıticiliğinde yaşandığı ülkemiz ve dünyamızda, bundan ciddi bir konu olamaz. Ve inanın bana gövde kiskanır. İstedığımız kadar ilişkiyi tanımlarken beyin-yürek-seks olarak gündeme getirelim, kiskançlık aşağıdan yukarıya doğru tırmanan bir grafik izler.

Daha doğrusu benim için böyle bu. İyi ki herhangi bir dalın uzmanı ya da doçenti değilim. Sıkıştıgımda, "bence böyle" deyip, paçayı kurtarabiliyorum. Söylediklerimi kanıtlayabileceğim halde, böyle bir zorunluluğum yok. Kesin olan tek gerçek bir şeylerin hiç de iyi gitmediği. Bir diğer kesin gerçek ise kadının, ister kurtuluşu, ister amaçları doğrultusunda, gideceği bir yerin varolduğu. Kadının bu konumu erkeğin sırtında kamburdur. Erkeğin yerleştiği dağ artık erozyon geçirmekte. Gidebileceği bir başka dağ kalmadı. Sarsıntı geçiriyor. Hakimiyeti, gücü giderek ters tepiyor. Belki de ihanete sığınmasının nedeni bu! Acizlik, zayıflık içersinde yaşamak, hele hele ataerkil toplumdaki rahatsızlık duyan erkek için, ölüm gibi olsa gerek. 8 Mart; Dünya Kadınlar Günü; bilindiği gibi! Yıllardır kadın sorunlarından söz edilmekte. Bence sorun olan erkeğin kendisidir. Sorunların kuşatmasını yaşayan da erkektir; sorunlu olan da! Doğurgan, sevecen dişinin yardımı olmadan, erkek işin içinden çıkmaz. Clara Zetkin ile Kollontai'a saygı duymak zorundayız. Şirin Tekeli'ye de, pek tabii. Oğulları işkence sonrasında, pencereden atlayıp ölen analara da! Artılarımızın eksiye dönüşmeyeceği bir dün-

ya yakın değil gibi. Ama ergeç varolacak öylesi bir dünya.

Aşk boşluk doldurmaz. Yokluğu ise boşluk yaratır. Yalnızlık için de aynı reçete geçerlidir. Ne hava kirliliği, ne savaş, ne emekçilere mezar olan yönetimler söylediklerimin tersini sürekli kılabilir.

Veysel'i özleme hakkımı iptal etmem gerekecek. Artık sürekli bir tek ve aynı kadınla birlikte. Ortak dostlarımız bunu, beni kırmamaya zen göstererek açıklıyorlar. Birlikte Foça'ya gittiğimiz Namık Kuyumcu rneğin. Gene de şairlerin savaş için yazdıkları dize-lerin, Bilsak'ta oynanmasını izlesin istiyorum. Onun dizesi "Sevgi-
lim, beni kana koşan dünyadan koru" idi. Onunla Uzak Doğu'ya gitmek istiyorum. Onun bu kitabın kapağını çizmesini istiyorum. Aşk bağışlanabilmeli. Slk gibi aşklar da var. Ödün veren, erkeğin ayırdığı kadarına razı olan Aşklar. Ama artık tahammülü kalmamış san-ki bana. Gene de şmesin, patates haşlamasın, mutlu olsun istiyorum. Reyhan'ı seviyorum. Hayatı Veysel'le keşiştiği için, şanslı bir kadın! Ondan tat almış olması anlaşılası bir duygu. Mutlu aşk yok mudur?

Bir zamanlar sanat ve edebiyatta AŞK, araç olarak kullanılır, başa dert açacak politik konular, aşk imgesiyle dile getirilirdi. Sonraları aşk baş kaldırdı ve doğrudan söz ettirdi kendinden. Günümüzde ise burjuvazi destekliyor ihaneti ve tuzak olarak sürüyor önümüze. Şaşırtıcılığı kötü koşullar, acı veren aşklar sağlıyor. Tıpkı Picasso'nun "Guernica" adlı tablosunda ya da Bertolucci'nin "Son İmparator" adlı filminde olduğu gibi. Her dalda ihanet gündemde; toplumsal ya da bireysel ihanetler!...

Yetti artık demenin zamanı gelmedi mi? Besbelli burjuvazi te-dirgin değil bu konudan ve bu konu onu, uzun süre tahtında tutacak. Önümüze atılan bu oltaya daha fazla takılmamamız gerekiyor sanki. Nasıl becerileceğini ise bilmiyorum. Dingin bir ilişki içersinde olmaksızın nasıl yazılabilir ki mutlu öyküler? Süremeyen ve bite-meyen, kendini hem yenileyip hem aynı oranda eskiten aşklar gün-demde. Sosyo-politik-ekonomik yaşantımız da aynı paralelde. Onlara sahip çıkmak bir öneri biçimi; bir diğeri ise onları reddetmek. "Mutlu insanların öyküsü yoktur." Allahın emri gibi kazılmış beyin-lerimize. Düzgün aile modelinden söz etmeyi göze olan ürün yok gi-bi. Nietzsche "Teşekkür etmesini sevmem; teşekkür edilsin iste-mem çünkü. Gönlnü müsrifçe harcayanı severim ben" diyebilmiş. Gel gör ki öğretisi, Hitler'in işine yaramış, tarihsel olarak. Montaig-ne'in *Denemeler*'indeki "Kazın Gözüyle Dünya" adlı öyküde kaz, kendini güçlü hisseder. Pataları geniştir, yere sıkı bastığını sanır. Yalnızca ayakları görebildiğinden, kendisine hizmet edildiğini düşü-nür ve günün birinde, iyice şişmanlatıp, kesip yerler onu. Zaman za-man kazlaştığını düşünmeden edemiyorum.

Bir de yoksulluk edebiyatı var sahi. Genç kızlığımı bu edebiyat belirledi. Bu edebiyat kuşattı; pek çoğumuz gibi. Bu nedenle tutul-

dum yoksul erkeklere. Bu nedenle neyim var neyim yok paylaşmak istedim. Bu isteğimi bir tek sevgili eřim reddetmedi, kaşıkla verip sapıyla ıkarttığımı iddia etmedi. Oysa şükrü Laçın, henüz yayınlanmamış anılarında, yoksul çocukluğundan bir mutluluk, bir ayrıcalık, güzel bir kader gibisinden, söz ediyor. Çocukken hiř oynamadığını ama ağaçların, derelerin, ovaların, kendisine ait olduğu- nu ve varlıklı bir çocuğun dűřleyemediđi, beceremediğince güzel oynadığını söylüyor. Bu yepyeni bir bakış bence. Sevgisizliđe, yoksulluğa sığınıp, acıtıcı ve bir o kadar şaşırtıcı, gaddar şeyler aktarmak istemiyor bizlere, bu devrimci insan.

Söz veriyorum. Yařayamasam bile, mutlu bir ařk öykűsű yaza- ağım. Hem kocama haksızlık edemem. Çok mutlu oldum onunla. Çok sevdim. Çok sevildim. Tatmadığım tek duygu örselenmişlikti, Altan Erbulak'la. Belki de bu nedenle peşine takıldım acı veren erkeklerin. Yenilik adına. Bilinmeyen adına. Mutlu aşkı yirmi altı yıl yaşadım ben. Ölümünden sonra daha iyi anladım yaşadığım sürecin güzelliğini. İhanetin hişbir türű şaşırtıcı değil ki artık. Karı-koca-ařk üçgeni sıradanlaştı. Baba-kız ya da ana-ođul enestine bile tepki gösterilmiyor.

Okur ve seyirci idmanlı bundan böyle. Karşılıksız aşklarla, Rus yazarları, müthiş ciltler doldurdu. Genç kuşak okumuyor onları. eliřkiyi iki kiři arasında değil pek çok sayıda insanla yaşayan kadın ve erkeklerin öykűleri, sanat ve edebiyat platformunda çokça boy gösterdi.

Bu akım, bağnazlığı, yozluğu sarstı sarsacağı kadar. Artık zarar veriyor kanısındayım. Kötű, zor anlaşılır insan davranışlarını sergileyen örnekler, bulaşıcı olduklarından, kolaylıkla benimseniyorlar. Baudelaire çok haklı. "Kötűlük güzel ve bulaşıcıdır." Binlerce Raskolnikov kuşatıyor günümüzű. Ve de yüzbinlerce Nastasya Filip-povna.

Eskimeyen anılarımız olmalı artık. Onları özler, korur, savunursak, her yeni günün bir anlamı olacaktır. Bunu en azından umabiliriz. Bu satırlar Veysel'e ait. Bir mektubundan alıntı. Ondan ne çok şey alıp ırpımışım. Anlattıklarını kendime maletmişim.

Birlikte büyüyüp yaşlanabilmiş çiftlerle, inançlarından hiçbir baskı ya da ikilem nedeniyle vazgeçmemiş kişilere saygı duymaktayım. Kendimi seviyorum ama hiç saygım kalmadı. Dağları devirmeyi değil, dingin olmayı özlüyorum. Veysel'i aramamayı becermek istiyorum. Daha zorunu yaşama geçirebildim. Bu kolay bir davranış modeli oysa. Kestirip atmak! İstenmediğini, sevilmediğini iliklerinde duyduğunda, karşı tarafın yolundan çekilmek. Neden beceremiyorum ki?

Kızım sevmiyor Veysel'i. Çok hoşlanıyor ondan ama hiç sevmiyor.

Baskılı bir çocukluk ve genç kızlık süreci yaşamış bir kuşağın temsilcisiyim. Ayaklar baş oldu, çizmeyi aştın gibisinden deyimleri duya duya büyüdüm. Eve konuk geldiğinde, kaşla gözle yapılan uyarıları dikkate alıp, odama çekilmesini, büyükleri dinlememesini öğrenmiştim. Kızım ile ilişkimde ise, roller değişti sanki. Bizim kuşak çocuklarının uyguladığı ambargoya boyun eğiyor. Sorguluyor, eleştiriyor, yargılıyor, yasak koyuyor çocuklarımız. Hesap soruyor, teslim alıyorlar. Talepleri bitmek bilmiyor. Sürekli ödün veriyoruz. Pek tabii büyük kentler ve aydınımı kesimden söz ediyorum.

Kızımın kararlarına, tercihlerine son derece saygılı davrandığım halde o, genelde benim yerime, benim iyiliğim(!) için karar verebiliyor. Beni kayırdığını sanıyor böylece. Reçetesi bana uygun olmasa bile direniyor. "Senin iyiliğin için" diyebiliyor bencilce.

"Veysel abiyle birlikte olmanı onaylamıyorum" da diyebiliyor. "Elimde değil, bitiremiyorum; acı çekiyorum. Ben onun peşindeyim, o değil," dediğimde ise, yanıtı hazır. "Karar verir, istersen bitirebilirsin. Bunları senden öğrendim ben. Öğrettiklerini uygulasına." Böyle bir şey istemediğimi anlatmak zaman alıyor ve büsbütün hiddetlenmesine, onu sevmediğimi düşünmesine yol açıyor.

Yakın bir arkadaşım da annesine, benzeri yasaklar uygulamakta şu sıralar. Anne 75 yaşında; emekli. Kocasını on yıl önce ölmüş. İki kızının evinde altışar ay süreyle kalarak, torunlarına bakarak, emekli maaşını onlara vererek geçirmiş on yılını. Ve Ortaköy Çay Bahçesinde, kendi gibi yaşı yaşına uygun, emekli bir dul erkekle tanışmış. Rastlantı bu ya!

Yürüyüş yapmışlar, konuşmuşlar; o gece adamın evinde kalmış. Torununa açmış konuyu; torun anlayışla karşılamış, sevinmiş anneannesine adına. Gel gör ki kızı, yani benim can arkadaşım kudur-

muş. Şu cümleyi rahatlıkla savururmuş: "Deli misin sen, bu yaştan sonra..."

Giderek tırmanmış ilişkileri ve annanne vazgeçilmez anılarını (kocasının resimlerini, bir iki biblosunu) birkaç parça giysisini toparlayıp, adamın evine yerleşmiş. Yani kaçmış bir bakıma. Kız arkadaşım delirmiş vaziyette bana geldi.

– Düşünebiliyor musun? Kraliçeler gibi baktık ona. İsteddiği önünde, istemediği ardında! Hastalansa, yatalak olsa, söylenmeden bakacağımızı da biliyor. Aç açık değil; torunları var. Nereye gittiysek taşıdık onu, paket gibi. Kocam da hem sever hem saygıda kusur etmez. Daha ne istiyor. Neyi eksik? Bu ne menem bir iştir. Deli olacağım.

Yetmişbeş yaşındaki annesinin en masum isteğine bunca anlayışsızlıkla karşı koyan arkadaşşıma, anasına yalnızca kötü gününde yardımcı olabildiğini, örneğin altını temizlemeye hazır olduğunu, mutluluğu ise ona çok gördüğünü açıklamaya çalıştım.

– Sen delisin. Niye seni seçtim ki dertleşmek için? Düşünsene etraf ne demez! Kudurdu bu yaştan sonra. Böyle bir anneanneye sahip hangi kız, koca bulabilir sence? Hadi kendini düşünmüyor, bizlere de mi insafı yok.

Anneanne bir ay kalabilmiş sevgilisiyle. Komşular diğer kızının evinde sanmışlar onu. Yüz karası bir sır gibi saklanmış anneannenin kudurmuşluğu: Emekliliklerini birleştirip yolculuğa çıkmışlar. Evlenmek istemişler ama göze alamamışlar. Olmamış. Yenik düşmüşler. Kızının evine dönmüş anneanne yeniden. Kendini suçlu hissediyor ve herkese kırgın.

Yaşam sevincinin dirilmesine, umutlanmasına izin vermedi tahsilli kızı. Neden yalnızca altını temizlemeyi layık gördü anasına, bilemiyorum. İşin kötüsü onu da anlıyorum kuşkusuz ama korkuyorum. Belki de ilk kez bunca yoğun biçimde korkuyorum. Eşim ve ben kızımızı bir tek şeyden yoksun bıraktık. O şeyi ona hiç tattırmadık: Baskı. Bu nedenle çözümü anasına baskı uygulamakta buldu, diye düşünüyorum. Yoksun kaldığı gerçekliği tatmanın tek yolu buy-

du, belki de. Yaşantısındaki tek yasak, yasaksızlık çünkü! Ve bana, zaman zaman, "Sevinç gelemez, çünkü ben izin vermiyorum" de, diye yalvarıyor. Yasak istek doğurur, bilindiği gibi. Ben isteğini yerine getiremiyorum. Belki de onun gözünde kötü bir anayım. Benden yasak dilenen kızımı üzüyorum.

Kötü gün dostu yoktur, derdi eskiler. Ben bu vecizeyi değiştirim. Günümüzde iyi gün dostu yok!...

Tarlalardaki ekinleri kuşlardan korumak amacıyla köylü, tahtadan insan benzeri bir şey yapar; onu giydirir ve toprağa diker. Adı korkuluktur. Üzerinde giysiler uçtukça kuşlar, daha bir korkarlar. Neden sonra alışır korkuluğa; zarar vermediğini görüp, kollarına, kafasına konarlar ve ekinleri gagalarlar. Köylü yerini, biçimini, giysilerini değiştirir korkuluğun. Ve bir zaman dilimi daha kazanır, kuşları ürkütmek adına.

Bir üniversiteli genç kız, canına kıymaya yeltendi, geçtiğimiz günlerde. Anası-babası şarkıcı olmasını engelliyor, konserveye gitmesine izin vermiyorlar diye. Bir diğeri babasının şerrinden ürküttüğü için, altı aylık gayrimeşru bebeğini aldırttı. Kimi ana babalar çocuklarını tutkularından kurtarma hezeyanı ile safatasını öylesine ileri götürüyorlar ki, onların yokluğuna katlanmak zorunda kalıyorlar. Onların yerine yaşamaya başlayarak, kendilerine iyi gelecek çözümleri çocuklarının önüne sürerek, evlatsız kalmayı bile göze alıyorlar. Oysa bu ikilemin çözümü çok basit. Çocuk danıştığında yardımcı olup, fikir vermek; gerisine karışmamak. Ne mümkün?

"Nesini seviyorsun?" sorusu her birimizin, üstesinden gelmeye çalıştığımız bir sorudur. Hiç kimse bir diğere "keşkülü neden seviyorsun da aşureden nefret ediyorsun?" diye sormaz. Böylesi konularda sapına kadar saygı duyulur bağımsızlığa ama yaşamsal konularda, örneğin meslek seçimi, eş seçiminde, nesini ya da neyini seviyorsun sorusu, korkuluk misali dikiliverir önümüze. Bir genç köylü kızı, bakın bu soruyu nasıl yanıtlamış: "Eskisini püsküsünü, önündeki küsküsünü seviyorum." Erkek ondan aşağı kalmamış, bu arada.

- Emine'nin nesini seviyorsun?
- Bakırını çakırını önündeki çukurunu.

Venedik Taciri'nde bu sorunun yanıtı belirgindir. "Beni seçen

her şeyini vermeli; her şeyini tehlikeye atmalı." Arif Dino'nun dizelerini bilmem hatırlar mısınız? "Dirayetlû devletlû/Haşmetlû/De-dirtten/Kürklerinin samurudur/Şehirlerde yırtık abanın peşinden/Köpekler havlar/Köylerde aksinedir."

Gençliğin en belirgin özelliği kanının deli oluşunda gizlidir. Genç ancak kendisi eskitebilir tutkusunu. Onaylanmayan kişiye karşı özlemini de. Özgürlüğü armağan etmek, bir kez daha, en doğrusu değil mi?

Korku saçan kişiler korkuluktan öte etkin olamazlar. Tedirgin ederler yalnızca ve patlamayacak volkanı ateşlerler. Gençler yanlışlarına, kötülüklerine bile sahip çıkarlar. Hem dengesiz hem gözüpek, hem densiz hem erdemli davranabilirler. Haketmedikleri suçlama ve müdahaleler, onları yaralar. "Hüzünleri isyan olur."

"Hayır böyle coşkuyla sevdiğim sen değilsin/Benim için değil ısıldayan güzelliğin/Geçmiş acılardır sevdiğim sende/Ve yitip giden gençliğim" Bu dizeler Lermontof'a ait. Şiir avutur beni. Şiire sığınırım aşk vurgunlarımda. Bu kez bir şairin bozgununu yaşadığım için, onu hatırlatan bir sığınak oluyor şiir. Baudelaire'e sığınmak evladır. Goncourt Kardeşler onu bir giyotin mahkumu ile özdeşleştirmişler. Salakoğlu salaklar! Daumier ise onun için, "resim sanatıyla, şiirle uğraştığı yoğunlukta uğraşmış olsa, şairlik ününe, ressamlık ünü de eklenirdi, kuşkusuz" demiş. O ise kendini şöyle tanımlıyor, bir ara: "Yaşadığı ve hayal ettiği korkunç deneylerin toplamıdır şair; bir bakıma." Neyt'in çektiği bir fotoğrafını kendisine iade eden şair şunları söyler: "Çok güzel; beğendim ama kendimi görmeye tahammülüm yok. Kendimle barışık değilim." *Kötülük Çiçekleri* 1857'de yayınlandığında Gautier onun için şöyle der: "Gölgede durup aydınlığı amaçlayan yayınlanmamış yetenek." Gustave Bourdin ise eser yayınladığında, saldırıya geçer. "Korkunç olan iğrençle birleşiyor. İtici olan ise kokuşmuş ve bulaşıcı ile bütünleşiyor. Bunca az sayıda sayfa içersinde bu kadar çok meme ısırp çiğnendiğine, bugüne dek, tanık olmamıştık. Böylesine bir şeytanlar, canavarlar, yaratıklar, kediler ve solucanlar gösterisini hiç izlememiştik."

Bu saldırı bir methiye aslında. Daha sonra polis olaya el atar ve şair para cezasına çarptırılır. Mahkeme, kitaptan altı adet şiiri çıkartmasını şart koşar. Baudelaire imparatoriçeye bir yakarış mektubu yazarak, para cezasını 300 franktan 50 franga düşürmeyi başarır. "Erdemsizlik, onursuzluk içerisinde bir balık gibi yüzüyorum."

Şairi üzen yargılanmak değildi. Onun bağışlayamadığı anlaşılmaz kalmaktı. Tıpkı Veysel Çolak gibi. Belki de Baudelaire'in ruhu Veysel'de yeniden yaşıyor. "Beni koruyan, yücelten, taşıyan bir gururum ve insanlara duyduğum vahşiye bir nefretim var... Ben Ay'ın nefret ettiği, tiksindiği bir mezarlığım. Öyle sanıyor kimi salaklar... Topumuz asılmaya adayız ya da zaten asılmışız... Tarih, kötülüğün bulaşıcı yanını kanıtlamıştır. İnsanlar anlaşılmaz, garip, çirkin ve ürkütücü olana istek duymuşlardır, duymaktadırlar!... İnsanoğlu yalana aşıktır, yalana bağımlıdır."

Aman Tanrım! Sanki beni anlatıyor. Ve sanki bunları Veysel söylüyor. Bu saplantı beni delirtmezse, bundan böyle hiç bir şey üzülmemeyi başarabilirim.

Seş ver Veysel! Bu gece Namık'ın lokantasındasın, biliyorum. Evde tek başına kurduğunu bilmekten iyi bu. Mutlu olmanı istiyorum. Bensiz ve mutlu olmana itirazım yok. Hem bensiz hem mutsuz olduğunda, depreşiyor aşkım sanki. Yokluğumda da mutsuz olduğuna göre, ben en iyisi gene kalayım yaşantısında, o istemese bile, diyorum. Küfretmek istiyorum. Cemal Süreya'ya göre "Küfretmek/Bir saldırmama eylemidir." Öldürsene beni ne olur!

Baudelaire diyalektiği aşmıştır Sartre'a göre. "Tüm insanların ortak noktası çelişki ve isyandır. İnsan hem çelişki hem isyan yumağıdır; kibar da olsa; bilgili, süprüntü de olsa." İnsanın inanılmaz, anlaşılabilir, radikal bir başkaldırı sergilediğini de söyler şair ve daha sonra Sartre ile Camus'ün dile getirecekleri varoluşculuğun adını kor. "İnsan egzistansiyeldir; varoluşun ta kendisidir."

"Sokak, rastlantılar, banal-sıradan olan her şey yeni mitolojinin tanrılarıdır." Baudelaire Paris'e aşıktır ve geceleri yaşar. Gece

tat doludur. Taparcasına sevdiği Poe'nun dediği gibi, "Kalabalığın insanı geceleri suda balık misali yüzmektedir."

"Eski Paris artık yok. Bir kentin görünümü ne yazık ki, ölümlü insan yüreğinden daha çabuk değişime uğruyor." İstanbul için de geçerli bir bakış bu. Ne çok çehre değiştirdi bu kent. Ve Altan'ım tramvayı yeniden göremedi. Hep espri yapardı sululuklarında. "Buradaki hanımların hiç biri tramvayı bilmezler" derdi.

Kötülük güzelliğin kaynağı mıdır gerçekten? Şair devrimci mi dir, anarşist mi? W. Benjamin, "Orospu hem meta hem müşteridir, Baudelaire'in yapıtında; modern diyalektik bundan iyi anlatılamaz" diyor. Ve şair soruyor: "Kim güneşin biyografisini göze alabilir ki!"

Sartre onun lanetlenmiş bir şair olarak tanıtılmaması gerektiğini savunur. Kötüyü sergileyerek güzeli öneren, çelişkiyi ön plana almış olan Baudelaire, çağında şaşırtıcı olduğu için dışlanmış. İlerki günlerin yazar ve şairi, yaşadığı dönemde kabul görmeyendir. Genelde anlaşılıp kabul görenler ise, yönetim kademelerini doldururlar.

FATMA MÜKERREM ERGİNTUĞ

Ünlü biri değil. Benim, ilk çocuğuma hamileyken, ilk kez tanıdığım, tanımakta oldukça geç kaldığım, öz be öz anneannem. Bir cüretli kadın modeli, bir kedi sever! Annemle dargın kalmışlar, otuz yıl süreyle. İkinci evliliğinden bir kızı vardı: Macide teyzem. Ve onun da bir oğlu: Metin Elçiçek. Ve bu Metin'in karısı Japondu. Yani Metin benim anneannemin torunu. Dedem dışındaki kocasından olma Macide teyzemin oğlu. Nisan ayında öldü. Kızı telefon etti; bir sabah.

– Babam, tıpkı Altan amca gibi, pat diye öldü. Kalp krizi sonucu.

Yetmişli yıllarda dedem de sağdı; anneannem de. Altan'ın 8 mm'lik bir kamerası vardı o zamanlar. İki yaşlıyı birlikte görüntülemek istedi. Ben o dönemde evli, mutlu bir kadındım; bir oyuncu. Altan kahkahamdı benim. Ve anneannemin o gece dedeme söylediklerini hiç unutmadım. Dedeyi Feriköy'deki evinden alıp getirdik; anneannenin torunu Metin'in evine. Anneanne zaten birlikte oturuyordu onlarla ve Japon gelin çok sabırlı, çeşlebi bir kadındı. Bir hoşgörü abidesi! Erkek-dede ise yapayalnız yaşamaya gayret ediyordu.

– Fatma!...

– Bana Fatma diyemezsin. Nerden çıktın sen, bunca yıl sonra? Benim adım Mükerrerem. Sadece yakın ahabplarım bana Fatma diye hitap edebilirler. Geç otur şöyle bakalım.

– Karıcığım; komik oluyorsun.

– Aklını peynir ekmekle mi yedin? Nereden karın oluyormuşum ben senin?

– Sana çocukların önünde yeniden evlenme teklif ediyorum. Sana yalvarıyorum.

Muzip bir adamdı dedem, Hüseyin Keyfer. Altan'la benzerlik-

leri olan bir adam! Anneanne ise hırçın ve kişilikli! Bir an gözleri doldu sanki ya da bana öyle geldi. Dede olta atmıştı sadece, çünkü yalnızlıktan gebermek üzereydi. Ama eski karısının yanıtını kanımca biliyordu önceden;

– Yaa... evlenelim yeniden öyle mi? Aklın neredeydi yıllar öncesinde? Denizlere açılır açılır gelmek bilmezdin. Ben, kaynanam ve şu kızın (benim) anasıyla yapayalnız kalırdım. Bebekti anası ve kırk yılın başı geldiğinde, kaynanam "Hüseyin rahatsız olmasın. Bebek onu uyandırır; o benimle yatsın, en iyisi" derdi. Sen de dinlerdin onu. Karım beni özlemiştir, diye düşünmezdin. İblistin çünkü.

– İyi ama büyüklerimizi kıramazdık bizler. Şimdikiler farklı. İyi de yapıyorlar ama ben anama söz geçiremezdim ki! Kimse anasına söz geçiremezdi.

– Evi ayıralım, dedim sana. Güvenemedin, öyle değil mi? Anan başımı beklemeliydi. Denizlere açıldığın vakit, harama uçur çözerim sandın. Ya boşanma davamızda, hiç mi için titremedi peki? Kızımı (annemi yani) benden kopartıp aldın. İki yaşındaydı. Ben gerekliydim ona, sen ve kaynanam değil. Boşanmayı ben istedim diye hakim çocuğu sana vermişti. Her neyse. Burası köpek kulübesi değil. Ben de hastabakıcı değilim. Bu böylece biline Hüseyin Efendi!

– Bunlar geçmişte kaldı Mükerrerem. Unuttuk gitti. Gel etme eyleme. Evlen benimle.

– Sen unutmuş olabilirsin ama ben unutmam. Kadınlar unutmaz. Zebil oldun değil mi? Hem fukarasın, hem tek başına. Yapayalnız! Bu eve kapağı atıp gününü gün edeceksin. İkinci karını da öldürdün sen. Üçüncüyü de. Beni de öldürmüştün. Onlar mezarda ama. Onların yanına git, onlara evlenme teklifinde bulun.

– Seni çok sevmiştim Fatma.

– Sevdiğini belli etseydin. Bir sevdalı gibi davransaydın madem. Sen bu eve gelsen, yok mu ya, torunlara bile göz koyarsın. Ahlaksız seni! Duymadım sanma. Emekli maaşını Mine adında,

gepgeç bir kızcağıza yediriyormuşsun. Koynuna da alabiliyor musun bari onu?

İşte böyle. Yıllar sonra anneannem reddetti dedemi. Hoş dedem de aşkı depreştiğinden değil, zor durumda kaldığı için yapmıştı bu teklifi. Anneannem misilleme yaptı! Gençliğinde ayrılmak istemediği kocasına, kızını terkedip gittiği kocasına ders verdi; torun torbanın, damatların huzurunda.

Sahi Metin Elçiçek'in anasından, yani üvey teyzemden söz etmeyi unuttum. Onu diğer oğlunun oğlu boğdu. Yani torunu! Biliyorum uydurduğumu sanacaksınız? Ama gerçek: İslahevinde yatıyor hâlâ. Babaannesinden para istemiş. Vermeyince boğmuş onu. Japon gelin çok üzölmüştü bu olaya. Kayınvalidesinin ölümünden çok, genç çocuğun durumuna üzölmüştü. Sık sık ziyaretine giderdi İslahevine.

Diyeceğim, ben örkütücü bir ailenin mensubuyum. Acılarımın üstüne gidişimde ve beni yaralayanlara kötölük etmek isteyişimin altında, kalıtımın payı varmış. Seven ve öldüren bir sölâle. Böyle bir sölâlenin ferdi olmak! Psikologların yalancısıyım. Onlar uyguladıkları testler aracılığıyla bu sonuca vardılar. Altan'la hayatım kesişme-se çoktan hapiste ya da mezarda olurmuşum.

Acaba Nâzım usta da Vera'sına dedemin duyguları ile mi sığınmıştı?...

26 Ekim - 2 Kasım arası Leningrad - Moskova gezisindeydim. Hayallerim nihayet gerçekleşti. Çok heyecanlandım Sovyetler'de. Zeynep Oral'dan Türkolog Vera Feonova'nın telefon numarasını almıştım. Çok tatlı bir insan. Birlikte Nâzım Hikmet'in mezarını ziyaret ediyoruz. Vera Tulyakova evinde değil. TÜYAP'taki söyleşi ve imza günlerine yetişmek için Aeroflot bileti peşinde. Uçaklar dolu. Günlerden Perşembe. Cuma günü İstanbul'da olmaları gerekiyor. Cem Yayınevi sahibi Ali Uğur'un yolladığı THY bileti sayesinde, gecikmeli olarak Pazar günü gelecekler.

Havaalanında Vera'ları karşılayıp Keban Oteli'ne getiriyoruz. Ve hemen ardından Salacak'ta Huzur Lokantası'nda konuk ediliyorlar. Ataol Behramoğlu, rakı bardağı ile Vera'nın resmini çekmek isteyen *Hürriyet* gazetesi polis muhabirine, Vera'nın yanıtını çevirmek istemiyor.

"Votkanın bulunmadığı bir ülkeden geliyorum. Rakı içerken resim çektiirmek istemem."

Kır kahveleri ve Büyükkada'yı gezmek istiyor. Bir de Nâzım us-tanın önemli bir vasiyetini yerine getirmek. "Piraye'yi mutlaka gör; onu tanı" demiş, son eşine. "O benim senden önce, senin dışında, en sevdiğim kadındı. Ona çok şey borçluyum ve çok haksızlık ettim." Ölümünden önce aylarca anmış Piraye Hanım'ı. "Biz bir aileyiz" diyor Vera. "Ne olur görüşelim." Bu karşılaşma gerçekten tarihsel bir an olurdu.

"Rüyadayım, uyanmak istemiyorum. İstanbul'da olduğuma inanmıyorum. İnsan acıya alışıyor ama mutluluğa asla alışılmaz. Hani çocuklar bayram özlemi duyarlar, ama bayramı yaşayacaklarına bir türlü inanamazlar. Hiç gelmeyeceğini sanırlar. İşte kendimi bayrama kavuşmuş bir çocuk gibi hissediyorum."

Vera ne denli heyecan duyuyorsa, bir o kadarını da ben duymaktayım. "Sesini sesimin yanında duymak" inanılır gibi değil. "Bu balığı (barbunya) yememeli, müzeye koymalı," diyor. Türkolog Vera Feonova çok ilginç şeyler anlatıyor. "Nâzım için Vera'nın katkısı vazgeçilmezdi. Çünkü Sovyetler'e ilk gelişinde, Lenin'in ülkesine gelmişti. İkincisinde ise Stalin'inkine. Vera olmasa kesinlikle adapte olamaz, farklı totaliter rejime ayak uyduramaz, açık sözlülüğü nedeniyle bürokratlarla başı derde girerdi. Ben Türkiye'ye pek çok yazar ve şair getirdim Rusya'dan ama bugün yerimde, keşke Babayef olsaydı. Onun hakkını yemiş gibi hissediyorum kendimi."

"Artık Nâzım'ın yazdığı gibi değilim" diyor güzel ve yumuşak bakışlı eşi. "Gerçekten söylemiş olduğu gibi beni havaalanında karşıladıysa tanıyamamıştır." Oysa çok güzel bir kadın. Hâlâ sarı saçlı ve mavi kirpikli. Samiye Yaltırım ona "Gelin Vera" diye hitap ediyor. Yalta'dan gelinine patlıcan ve domates getirmiş, armağan olarak. Vera Feonova, bütün iyi niyeti, uzlaşmacı tavrı ile "Angola ve Kenya'da meyve yeniyor ama iklim koşulları nedeniyle meyveler vitaminsiz. Yani önce ayva yeniyor sonra vitamin hapı yutuluyor orarlarda" diye açıklıyor. Rusça'da ayva aynı sözcükle dile getirilmekte. Ayva tatlısı geliyor sofraya. "Soralım bakalım Vera'ya, ayvayı yemiş mi?" dediğinde Samiye Hanım, Ataol Behramoğlu bu cümlemin anlamını çeviremiyor Vera'ya. Ve Nâzım Hikmet'in dediği gibi kimi sözcükler örneğin, "Be-Ulan" ve de kimi deyimler çevrilemiyor. Bir şiiri de ancak bir başka şair çevirmeli.

Samiye Hanım gelininin evine girer girmez, "Burası Nâzım'ın evi" demiş. Abisi hakkında yazılanların yanlışlarla dolu olduğunu söylüyor ve onu çok yakından tanıyan Nail Çakırhan ile ortaklaşa bir kitap yazmaları gerektiğini hatırlatıyor. Samiye Hanım'ın çok sıradan bir sokak kedisi varmış, bir zamanlar. Bir tekir kedi! Usta şair, "Samiye'nin Kedisi" diye söz etmiş bu kediden. "Bir de baktım ki Nâzım'ı bir kaç saatliğine tanıyanlar benim sokak kedimden Van kedisi olarak söz etmekteler. Derlemelerde bu ve buna benzer yanlışlıklar çok fazla."

Vera Feonova konuya ilişkin bir fıkra sıkıştırıyor hemen. Çok cins bir köpek, gariban bir sokak köpeğine, "sen ne cins bir köpek-sin?" diye sormuş. Sokak köpeği şaşkınlığı geçtikten sonra, "Ben bu-raya işemeye gelmişim" diye yanıtlamış cins köpeği.

– Hayatında bir erkek var mı Vera'nın? diye soruyorum Tür-kolog Vera'ya.

– Hayır. Nâzım'a ihanet edemez. Etmek istemez.

– Kızının babasıyla görüşmüyor mu?

– Hayır. Zaten yeterince erteledi Nâzım'la birlikteliğini, ilk kocasını kırmamak adına.

– İlk kez nerede, ne zaman birlikte olmuşlar?

– *Nâzım'la Söyleşi* adlı kitabı bir kez daha oku. Orada hepsi var.

Oysa ben Vera'nın, kızının babası ve Nâzım ustayla olan birlik-teliğini, hep Lili-Ossip Brik-Mayakovsky üçlüsüne benzetmişimdir. Gelin Vera sekiz yıl yaşamış Nâzım Hikmet'le. "Ama sanki bin yıl birlikte olduk" diyor. "Öylesine yoğun bir yaşantımız vardı ki! Ev dolup dolup boşalırdı. Gezilere çıkılırdı, düşünüp yazarken onu ta-kip etmek olanaksızdı. Her yılın uzadıkça uzadı, bitmek bilmedi sanki. Ama şikayetçi değilim. Olumlu anlamda, özlemle sekiz yıl bin yıl gibi yaşadım diyorum."

– Benim de eşim öldü. Ve usta şairin şu dizesine katılmıyo-rum. "En fazla bir yıl sürer yirminci asırlılarda ölüm acısı." Bende giderek tırmandı eşimin acısı ve özlemi.

– Belki bir tek bu konuda yanılmış olabilir. Çünkü ben de aş-kımızın sürdüğünü duyumsuyorum. Ve yokluğuna alışamadım. Ül-kesinde tanınmasını, sevilmesini, okunmasını istiyorum. O hep iste-di bunu. Benim de acım dinmedi; tırmandı.

Stalin'in ölümünü hastanede yatmakta olan Nâzım Hikmet'e bildirmek üzere, Yazarlar Birliği, Simonov'u görevlendirmiş. Çok üzüleceğini bildiklerinden, hemşire elinde iğnesiyle, başında bekli-yormuş. Simonov, "Milyonlarca yurttaşımızın yerine düşünen beyin artık yok" deyivermiş, bir ara. Ve Nâzım Hikmet, kahkahalarla gü-

lerek, "Vay canına bıyıklı bir Gürcü, nasıl bizlerin yerine düşünebirmiş" demiş. Bunları Ekber Babayef anlatmış Vera Feonova'ya. Aslında onun ülkemize gelmiş olması, eşit oranda heyecan verici Vera Hikmet'in gelişiyile. Çok kültürlü, çok olgun, esprili bir kadın. Torunları var. Annesinin ölümünü unutamıyor. Dayanamayıp soruyorum:

– Nâzım Hikmet, Stalin'i sever miydi?

– Marguarita Aligier adlı bir şairimizin, idam sehпасındaki bir kızı anlatan şiirini çevirmişti; *Zoya* adı altında. Ve bu kadın şairimize, Stalin'i fazlaca methettiğini, onun yerine Lenin'in adını koymas gerektiğini söylemiş. Ve yanıtı belki de hiç unutamamış: "Nâzım yoldaş!... Stalin dönemimizin Lenin'idir!?"

Evet Sovyetler Birliği sanat kokuyor. Ve yetenek hiçbir ülkede ölçülemiyor. Lenin'in, Nâzım Hikmet'in mezarlarını ziyaret edebildiğim ve bunu açıklayabildiğim için sevinçliyim.

Sovyetler Birliği nasıl bir ülke? Vera'mız, diyebileceğimiz Vera Tulyakova Hikmet ile Türkolog Vera Feonova, nasıl bir ülkeden geldiler? Ben Vera'larla aynı uçakta dönecektim İstanbul'a, kıl payı farkla. Yani kısa bir süre önce oraları teneffüs ettim.

En yüksek ev kirası on beş bin lira. Otobüs, metro biletleri beş kopek. Yani beş kuruş. Bizim bir tek otobüs biletimizle, aylarca yolculuk yapmak mümkün. Plak, kitap gibi kültürel malzemeler, yedi yüz elliser lira. Tiyatro, bale, opera, sirk biletleri dört yüzer lira. Ama turistler için dolar geçerli. KİROV balesine on beş dolar dan bilet alıyor, bizim turun yolcuları. Kızım la gidiyoruz; biletimiz yok. Karaborsada da kalmamış. Tiyatro müdürüne Sevinç'in konservatuar öğrencisi olduğunu söylediğimde, bizlere davetiye veriyor. En öndeki locaya oturuyoruz. Kadife perdeli çarlık sarayını andıran bir tiyatro binası! Kiraladığımız minik dürbünü de hatıra olarak çalışıyoruz. Dükkanlar giyim eşyalarından birer adet satıyorlar. Örneğin iki atkı birden alamıyorsunuz. Bir de beş bin liraya çizme alabileceğimiz dükkan, Moskova'da yaşadığımızı dair bir kart göstermemizi istiyor. Bir saat kadar kuyrukta beklediğimiz için, çizmeyi alamayınca Sevinç yaygarayı basıyor. Bütün büyük otellerde, koskocaman sahneli salonlar var. Gösteri salonları! Hemen hemen her lokantada dans pisti!...

Vera Feonova'nın dünyada gezip görmediği yer kalmamış gibi. "Dünyada cennet yok" diyor. "Ama'lar var. Her şeyin birden iyi olması zaten düşünülemez. Hangi 'ama'nın daha vahim olduğunu saptamak ise çok güç. Neyin eksikliği çekiliyorsa o vazgeçilmez hale geliyor. Kimi sosyal haklar için mücadele verir, kimi de blucin pantolon için."

Sovyet insanının 'ama'sı lüks tüketimde gizli. Yerel rehberimiz

bir renkli televizyon 'alabilmek için, kaç yıl çalışmamız gerektiğini soruyor. Taksitle alınabileceğini söylediğimizde, çok şaşırıyor. Zagorsk kentinde duvarla çevrili pek çok kilise var. Top top kubbeli ve ünlü ressamların ikonlarıyla süslü! Deli Pedro bu kiliseleri köylülere toprak dağıtarak yaptırmış. Catherina ise dünyada dördüncü sırada yer alan Hermitage Müzesi'ni kendi özel resim galerisi olarak inşa ettirmiş, ilk başta. Yani bu ülkede çarlar, çariçeler zamanında da sanata, sanat eserine saygı varmış.

Rehberimiz Kızıl Meydan'ın Güzel Meydan anlamına geldiğini açıkladığında, itiraz ediyoruz. Kanlı Meydan anlamına geldiğini bildiğimizi söylüyoruz. Diretiyor. Yani Sovyetler'deki insanlar ev-metro-iş-kuyruk dörtlüsünden şikayetçi olsalar, kırk metre karelik evlerinde daralmış olsalar da, turiste renk vermiyorlar. Temel gereksinimlerini çok ucuza karşılayabildikleri için, şikayetçi değiller. Ülkemizdeki 'Ama' ise tam tersine bir görünüm arz ediyor. Bizdeki kuyruklar hastane, okul, emeklilik kuyrukları. Parası olana koku, blucin, diskotek, kürk kuyruksuz. Telefon ve yakıt da bedava Sovyetler'de. Ama dış ülkelere telefon edebilmek için, postaneden randevu almak gerekli. Dışarıya altı yüz hattı varmış Moskova'nın. İstanbul'un ise iki bin hattı var deniyor.

İşte Vera'lar böylesi bir ülkeden geldiler kentimize. Ali Uğur, tüm masrafları üstlendiği halde, insani açıdan da cömertçe davranıyor ve Nâzım Hikmet'i sevenlere saygısından, ambargo altında tutmuyor Vera'yı. Bir keresinde otele döndüklerinde başbaşa kalmak, yorgunluk giderici bir kahveyi birlikte içmek fırsatını da Ali Bey sağladı bana. Dolayısıyla elimdeki söyleşi zincirini kronolojik olarak kullanmam olası değil. 8 Kasım Perşembe dışında, sürekli birlikte olabildim onlarla. O gün ise Zeynep Oral, Yıldız Kenter ve Genco Erkal refakatinde gezdirecekti Vera'ları.

YÜREĞİN YÜREĞİMLE KARDEŞTİR

"Beni çok iyi anladığından eminim. Aynı konumda, aynı durumdayız" dedi Vera. *Nâzımla Söyleşi*'ye benzer bir kitap yazdığımı anlatmıştım kendisine. Ölmüş bir eşe ağıttır böylesi kitaplar. Bitmeyen bir özlemi dile getirirler. Ve yüreklerimizin kardeş olduğunu söyledi. Hani Vera inanmıyor ya İstanbul'da olduğuna, ben de onun yakınında olduğuma inanamıyorum. Öylesine uzak ki ülkelerimiz, büyük bir olasılıkla hiç karşılaşmadan ölüp gidebilirdik.

Kırmızı bir gülüm var artık. "Aynı şeyleri yazmışız çok sevip, unutmak istemediğimiz kocalarımız için" dedikten sonra, kendisine armağan edilen bir gülü bana verdi. Çarşamba gecesi, TÜYAP'ta her gün katıldığı imza gününden sonra, Hayati Asilyazıcı, Oktay Akbal, Melisa Gürpınar, Kemal Karadayı, Ahmet Miskioğlu ile birlikte, Kumkapı'ya gidildi. Diğer masalarda oturanlar Vera ile resim çektirmek, elini öpebilmek için yarıştılar. Daha sonra SHP'lilerin Çakıl Gazinosu'nda tanışma toplantısında, binlerce kişinin tezahüratıyla karşılaştı Vera.

Gözleri doldu ve mikrofona üç kez, "Seviyorum" diye seslendi.

– Kötü bir davranışla karşılaşacağım diye ürküyorum. Sabahları endişe içinde uyanıyorum. Vera Feonova beni teskin ediyor. Bugüne dek tam tersi gerçekleşti. Gerek şahsıma, gerekse Nâzım'a gösterilen yakın ilgi ve sevgi nedeniyle çok sevinçliyim.

Bunları söylediğinde kitabını imzalatan bir bey, neden Türkçe öğrenmediğini sordu kendisine. Eşinin çok çabuk Rusça öğrenmiş olduğunu anlatmaya çalıştı. Birkaç kişi daha, Türkçe bilmeden Nâzım ustayı ve şiirini tanıyamayacağını ileri sürdüler.

Çıkışta Fazıl Hüsnü Dağlarca ile karşılaşıldı. O da yineledi aynı soruyu. Ve yanıtını, çok esprili bir biçimde kendi verdi, Vera'nın çaresiz bakışları karşısında:

– Nâzım'la öpüşmekten, Türkçe konuşmaya vakit bulamamışsınızdır.

– Evet. Çok doğru, oldu Vera'nın yanıtı.

Kendisine bir sigara uzattım bir ara:

– Nâzım öldükten sonra hiç içmez oldum.

– Yani sigarayı bıraktınız mı?

– Daha önceleri de içmezdim. Ama Nâzım hep ısrar ederdi, içmem için. "İç Vera; çok iyidir. Sen modern bir kadınsın; sana sigara içmek yaraşır" derdi hep. Sigara olmasa tutukluların soluk alamayacaklarını ileri sürerdi, ki bu çok doğrudur. En sevdiği sigara Kent'ti. Paris'e her gidişimizde, "Vera'ya bir Kent ikram edin, içsin. Sizleri kıramaz, içmek zorunda kalacaktır" derdi dostlarımıza. Birkaç kez hatırı için içtim. Artık hiç içmiyorum.

Okurlardan biri büyük şairimizin poligam olduğunu, Vera'nın bu gerçekliğe nasıl katlandığını, diğer kadınları kıskanıp kıskanmadığını sorduğunda ise:

– Ben böyle bir Nâzım tanımadım. Bana hiç ihanet etmedi. Ben onu değil o beni kıskandı, sürekli hiç nedensiz; diye açıklama yaptı.

Nâzım Hikmet, ölümünden sonra bulabilmesi amacıyla, pek çok doğum günü armağanı bırakmış Vera'sına. Örneğin bir çekmececin dibine, gizli köşelere, kitap aralarına, dolap tepelerine, minder içlerine yerleştirmiş bu armağanları.

– En son altı yıl önce mercan taşlı gümüş bir yüzük ile küpe takımı buldum. Rusya'dan böyle bir takıyı almış olması düşünülemez. Ya dış ülke yolculuklarından birinde alıp saklamıştır ya da Moskova'ya gelen bir dosta ısmarlamıştır. Seksen yaşıma ait armağanları bile buldum. Her seferinde sevindiğim oranda üzüntü duymaktayım. İçim acıyor. Ağlıyorum.

Moskova'daki Sinema Enstitüsünde senaryo yazımı öğretmenliği yapıyor Vera Hikmet. Bir de televizyon için dokümanter filmler çekiyormuş.

– Daha çok fakir ve yaşlı insanları görüntülüyorum. Başka tür-

lüsü elimden gelmezdi. Çünkü ben Nâzım'ın karısıyım. Türkçe bilememem onun fikirlerini tanımadığım anlamına gelmez. Birbirimize âşıktık. Ben hâlâ âşığım ona. Ve aşk en etkili dildir. Ortaklaşa tek dil. Bu açıdan birbirimizin dilini biliyorduk. İşimi çok seviyorum. Nâzım'ı orada tanıdım. Sevmeden çalışmak kabustur.

SHP'liler Nâzım Hikmet'in evinin tüm masraflarını üstleneceklerini bildirmişler Vera'ya. Çok seviniyor ve inanamıyor. Kocasının vasiyetlerini yerine getirmek, yaşam nedenlerinden biri. Evini aynen muhafaza edecek, müze olmasını sağlayacak, hiç evlenmeyecek ve eşini her yerde anlatacak. Ne müthiş bir insan, ne inanılmaz bir şair olduğunu, durup dinlenmeden anlatacak. Bir de Piraye Pirayende'yi görmek için elinden geleni yapacak. Büyük şairin hiç unutmadığı tek kadın, Piraye Hanım.

Meyhanede malum soru bir kez daha yineleniyor.

– Neden Türkçe konuşmuyorsunuz? Her gün bir tek kelime öğrenmiş olsanız, bunca yılda dilimizi konuşabilirdiniz.

Bu soru Vera'yı her seferinde tedirgin etti. Oyuncu olduğundan, en azından bir zamanlar oyunculuk yaptığım için, yanılmadığımdan eminim. Bu kez verdiği yanıt kanımca perde finalidir.

– Nâzım'ın dilinde tüm aşk sözcüklerini biliyorum.

Soruyu sormuş olan kişi elini öptü Vera'nın ve özür diledi. Moskova'da beni çok etkileyen iki şey daha öğrenmiştim. Vaganova Bale Okulu'nun yönetmeni anlattı, mükemmel Fransızca'sıyla. Çaykovski Çar tarafından intihara mahkum edilmiş. Ben kendi intihar etti diye bilirdim. Çarın bir yakını ile eşcinsel ilişkiye girmesi neden olmuş bu karara. Bir de ünlü balerin Pavlova, konservatuvara giriş sınavında, yüzlerce aday arasında otururken, okul müdürü, sınavsız kabul etmiş onu. Nedeni sorulduğunda ise, "Gözlerinden yetenek taşıyordu" diye açıklamış.

– Günümüzde her şey ölçülüyor sınavlarda, kol bacak uzunluğu, bacak açıklığı gibi, ama yetenek asla ölçülemez; diye noktalandı müdire.

Vera, biliyor Vaganova Bale Okulunu. Orada bale pedagojisi okutuluyormuş. Yani hareketlerin derinlemesine incelenmesi ve balerinlerin bu bilgi aracılığıyla sakatlanmamaları. Belki de bizdeki dansçı sakatlıklarının temelinde, bu türden bir eğitim eksikliği yatmaktadır. "Anna Pavlova'nın pabuçları ile Nijinsky'nin giysisini de gördün mü?" diye sordu Vera.

Evet onları da gördüm, Zehra Tarım sayesinde. Vaganova Okulu'nda eğitim görüyor, öğrenci olarak. Oysa bizim konservatuvarımızda öğretmen Zehra Tarım.

Evet Sovyetler Birliği sanat kokuyor ve yetenek hiçbir ÷lkede ölç÷lemiyor. Vera'larla birlikte olabilmek dorukta bir sevinç, benim için. Bu duyguyu günümüzde sık sık tatmak mümkün değil. Bir de hücre tipi LÜKS cezaevleri uygulaması durdurulsa, sevincim katmerlenecek. Buca'daki siyasi tutuklular adına Ali Öztürk ile Seferi Yılmaz'dan yürek söken bir mektup aldım. İlk paragrafını aktarıyorum. Vera Tulyakova Hikmet'le ne ilgisi var, demeyin. Bence çok ilgisi var.

"Bilindiği üzere bir süredir Eskişehir'de devrimci tutsaklar için hücre tipi adı altında mezarlar inşa ediliyordu. Şimdi bu mezarların yapımı bitmiş, sıra özgürlük tutsaklarının oralara yerleştirilmesine, diğerk bir deyimle diri diri göm÷lmelerine gelmiştir."

Ya Tebya Lyublyu Vera!... "Seni Seviyorum Vera" anlamına gelen bu cümleyi bir türlü telaffuz edemedim. Anlaşılan Rusça öğrenmem hayli güç. Sonunda Feonova'dan rica ettim. Okunuşunu yazdı bana. Nâzım ustanın aksanı iyi değilmiş ama Rusça'yı çok iyi biliyormuş. Rusya'da diyalekt farkı çok azmış. Nâzım usta Lazlar'dan, Egeliler'den, Kürt'lerden söz edip taklitlerini yaptığında, çok şaşırmış Vera.

Deniz Gezmiş'ler tutukevinde, boncuk kemer üretirlerdi. Avukat Halit Çelenk bu kemerleri 300'er liradan satmamız için, içimizden birilerine verirdi. Para tutuklu eş ve çocuklarına gönderilirdi. Fazla sayıda satmış olduğum için bana, folklor motifli nefis bir mavi boncuklu kemer armağan edilmişti. Vera'da bulunmasını istedim bu kemerin. Daha doğru olur diye düşündüm. Ve Altan Erbulak'ın orijinal bir karikatürü ile birlikte, kendisine armağan ettim. Bir de Nâzım ustanın, Suhulet Kitabevi tarafından basılmış, fiyatı yirmibeş kuruş, Fikret Mualla tarafından resimlenmiş ve kapağı Ali Suavi tarafından çizilmiş, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* adlı çok eski bir kitabını verdim. Fetiş gibi saklanan, bedeli saptanamayacak değerde kimi nesnelerin el değiştirmesi, bana oldum olası heyecan vermiştir.

9 Kasım 1990 Cuma günü Vera, TÜYAP'ta dinleyicilerle konuştu. Ataol Behramoğlu üstlenmişti, çeviri işini. Çok ilginç sorular sorulmuş. Ama ben sözü doğrudan Vera'ya bırakmayı tercih ediyordum. Monolog yaparcasına iletmesi daha ilginç sanki, yanıtlarını. Söz Vera Tulyakova Hikmet'in.

"Nazım'a olan vaadimi yerine getirdim. İstanbul'a gelebilmek için tam 27 yıl beklemem gerekti. Oysa kentinizi ondan etraflica dinlemiştim. Her sabah İstanbul'a ilişkin bir öyküyle başlardı güne.

Hiç şaşmadı bu. Sayesinde görmediğim bu kente âşık oldum diyebilirim... O da âşıktı İstanbul'a. Havaalanına inince sanki daha önce bu kentte bulunmuşum gibisinden bir his kapladı her yanıma. Ne var ki Nâzım'ın ölümünden sonra, İstanbul benden uzaklaşmıştı. Bir şairin ölümünden sonra sessizlik başlar. Benim için yedi yıl sürdü bu yoğun sessizlik. Yedi yıl sonra evimizin kapısını Türkler çalmaya başladı... Ülkemiz kapalı bir ülkeyken Nâzım Türkiye'nin sesini duymak için bir radyo istemişti. Radyomuz yoktu. Fabrika işçileri onun için bir alıcı yapmışlardı. Bu alıcıda onun kulak izi durmaktadır. Kulağına yapıştırıp dinlerdi, vatanına ait haber ve müzikleri. Ve böylelikle onun yüreğinin atışları ülkesine bağlanmış olurdu. Ondan en çok duymuş olduğum, zihnimde en çok yer eden kelime 'hasret'tir. Kanımca bu hasretinin bir günahı vardı. Beni Türk kızlarına benzettiğini, elmacık kemiklerimin çıkık olduğunu söylemişti. Bana olan aşkı, Türk kızları, kadınlarına olan aşkının bir devamıydı, belki de!... Dünyanın yetmiş ülkesinde eserleri basıldı. On altı oyun, yedi roman. Rusya'da Rusça, Fransa'da Fransızca konuşurdu. Aramızdaki sevda dili ise Türkçe'ydi. Bu anlamda Türkçe'yi çok iyi bilirim... Türk yemeklerini zevkle hazırlardı. Örneğin pilav ve dolma. Ama sunduğu yemekleri yerken tedbirli davranmak zorundaydım. İçlerinden her an bir düğme veya benzeri bir nesne çıkabilirdi... Nâzım Türkiye'de çok resim yapmış. Ama tümünü ceza evi müdürlerine armağan etmiş. Ayrıca pek çok ünlü ressama cesaret verip, onları yetiştirmiş... Ruhi Su dinlerdi... Ben Puşkin'i çok severim. 'Öteki dünyada kime varırdın Vera; bana mı, Puşkin'e mi' diye şaka yapardı. Shakespeare'i çok severdik. Melih Cevdet, Oktay Rıfat ve Orhan Veli'yi sevdiğini söyler, kitaplarını sık sık karıştırırdı. Aziz Nesin, Fakir Baykurt ve Yaşar Kemal'in şimdi geldikleri yeri önceden tahmin etmişti. Evet son şiirleri ilk şiirlerine benzemiyordu; değindiğiniz gibi. Ben şiir içinde yetiştim. Bütün büyük sanatçılar gibi, Nâzım'm da dönemleri vardı. Her zaman değişmeyi severdi... Mayakovski'nin öğrencisi olmadığını, ama onu çok sevdiğini; şiirin her şeyden etkilendiğini ancak taklitten sakınmanın her

şairin şiarı olması gerektiğini söylerdi... Benim için yazdığı şiirin müziğini çok severdi. Ultrasof'un konserinde kendinden geçerek okumuştı onu. Ve sesi Ultrasof'unkini bastırmıştı. Belki de coşkusundan... Bu olay ne zaman hatırlansa, Ultrasof'tan özür dilerdi...

Erkekler kıskanır ama kıskanmaktan hoşlanmaz. Nâzım da öyleydi. Işık gibi girerdi her yere. Ve her girdiği ortamda kadınlar, akıllarını kaçırmış gibi olurlardı. Taiwan'dan, Uruguay'dan çuval dolusu mektup gelirdi. Zarfların üzerinde sadece "N.Hikmet-Sovyetler Birliği" yazardı. Kocasından terkedilmiş kadınlardan bile mektup alırdı Nâzım. Bir keresinde bir delikanlı, sevdiği kızla arasını yapmasını istemişti. Yardım etmek vazgeçilmez dürtüsü olduğundan, 68 km katetmişti, delikanlıya ulaşmak için. 'Bu işleri çok iyi bilirim' derdi. Bilirdi de! Birgün papuçları gerçekten çok eskimiş bir gençle yolda yürürken, aniden 'kalbim sıkıştı; ayakkabılarım ayağımı sıkıyor' diye numara yapıp, papuçlarını söz konusu gençce vermişti...

İtalya'ya konferansa giderken yanıma bir adam yaklaşmış ve çocuğunun iki günlük ömrü kaldığını söylemişti. Hemen doktor aradı Nâzım. Eczaneye gittiler ve gereken ilacın Londra'da bulunduğu öğrenildi. Önce Londra'ya telefon etti. Oradan da ilacın ancak Japonya'da bulunabileceğini öğrendi. Bütün dünyayı aradı telefonla, diyebilirim. Sonunda ilaç bulundu ve Sovyetlere gönderildi. Parayı telefonla yatırmıştık. Daha sonra aynı adamla bir kez daha karşılaştık. Çocuğu iyileşmiş. 'Özür dilerim, çok işim var' deyip uzaklaştı. Bir daha da aramadı Nâzım'ı. Ben de öylesine sinirlendim ki, 'Alçağa bak; teşekkür bile etmedi' deyiverdim. Yanıtı ders gibiydi. Hiç unutmadım. 'İnsan bir teşekkür için yaşamaz. Yüreği için, yaptığı işler için yaşar. Yaptığın iyilikler adına sakın teşekkür bekleme Vera.'"

Cuma gecesi yaşadıklarım inanılmazdı. Keşke Altan sağ olsaydı. Kimbilir nasıl keyiflenir ve bulaştırırdı neşesini hepimize. Vera aracılığıyla tanıdım Ali Uğur'u ve Sayın Oktay Akbal'ı. Yaşar abiy-le hukukum vardır ama eşi Thilda'yı da Vera sayesinde tanımış ol-dum. Evet Yaşar Kemal davet etmişti her iki Vera'yı, Basıncöy'de-ki evine. Söylesiden sonra, Türk Yazarları Sendikası standında, ge-ne kitaplarını imzaladı Vera. Beni şaşırtan her kitaba, farklı, özel şeyler yazmaktaki ısrarı. Nâzım adında bir bey kitabını uzattığında heyecanlandı: "Ülkenizde Nâzım isminin çok kullanıldığını biliyor-dum ama ilk kez Nâzım'a diye imzalıyorum; heyecanlandım."

Yaşar abinin davetine gazeteci olarak sızmak olanaksız. Dost olarak gittik; Figen Şakacı ve fotoğrafçı arkadaşımız Yücel Tunca ile. Ali-Vildan Uğur, Enver Nalbantoğlu ve eşi, Cem Yayınevi re-daktrisi dışında kimse yoktu. Bir de Yaşar abilerin, "yirmi yıllık ca-nımız" dedikleri Güllü Hanım. Yemekleri Güllü yapmış ama balığı Yaşar atı. İki siyah kedi ile Vera'nın manevi oğlum dediği genç bir onarımcı mimar; bir de! Bu kez de Yaşar Kemal-Vera Hikmet dia-loğuyla başbaşa bırakmak istiyorum okurları. Bunları dinleyebilece-ğim aklımın ucundan geçmezdi. Duyumsadıklarımı anlatmaya kale-mim yeterli değil. Ölümle yaşam arasında, sınırda bir yerlerdey-dim, diyebilirim. Zaten yaşananlar her zaman yazılanları sollar.

– İstanbul'u nasıl buldun Vera?

– Güneşli yerler gördüm dünyada, Yaşar. En güneşli yer bura-sı olacak bir gün; bundan eminim.

– İstanbul bir tarihtir. 16. yüzyılda Paris'in nüfusu 100.000 iken, İstanbul'un nüfusu 400.000'di. Düşünebiliyor musun? Asya'nın en büyük kenti burası. Bizans devrinde de bizler Asya'daydık.

– Küçük bir kent düşünüyordum. Koskocamanmış. Her şehir-

de eski binadan çok yeni bina var. İstanbul'da da öyle. Ne var ki insan hep eskilerini görüyor; sütunlu, heykelli, güzel olanları. Bizim ülkemizde her şey, örneğin kiliseler dıştan çok büyük ve görkemli görünür; içersi ise küçüktür. İstanbul'da tersi söz konusu. Her yer ve gezdiğimiz kilise, dışardan küçücük görünüyor. İçersi muazzam. TÜYAP'a girdiğimde dehşete düştüm. Türk Edebiyatı ne kadar devasa boyutluymuş dedim kendi kendime. Sonra baktım ki yabancı ülke edebiyatını kapsayan standlar da var.

– Konferans kalabalık geçti mi Vera? Bu ülkenin gençlerinde çok iş var. Ben konuşurken tıkanıyordum; öylesine kalabalıktılar. Bayılacağım sandım.

– Gençler haklı. Yaşar Kemal'in imzasını almak, bu imzaya sahip olmak çok önemli.

– Vera'nınki de öyle. Tanrıça gibi karşılandın burada.

Yaşar abinin alış veriş ettiği mezeci, Vera'nın geleceğini düşünce, ülkesine götürmesi için çok güzel bir şişe şarap armağan etmiş. Armağan yükü durmadan çoğalıyor zaten. Bu arada kendi getirdiklerini de her gün veriyor, dostlarına. Kimseleri unutmamış, tanımadığı çocuklara bile Matriyuşka getirmiş. Arabanın şoförü de Vera'yı, konuşmalarımızdan tanıdığı anda, sevgi gösterisinde bulunmuştu aynı gece.

– Balıktan ölürsünüz ama mantardan asla, diyor Yaşar abi. Mantar da tere de bahçemizin mamulatıdır. Nâzım evimi çok merak etmişti. Ben de ona 'Abidin Dinolar'ım ve kilimlerimin dışında, bir de kitaplarımın tabii, hiçbir şeyim yok' demiştim.

– Görseydi çok severdi. Çok beğenirdi bu evi.

– Ben Nâzım'ı en iyi tanıyanlardan biriyim, şu dünyada. Bana yüreğini açtı o. Benim yazabileceklerimi kimseler bilmez ama yazmam; yazmamam. İsteseydi yazmamı söylerdi. Bir ara Abidin'e sordum. O da yazmamamın daha doğru olduğunu söyledi. Bana içini dökmüştür Nâzım.. Paris'te ne günler yaşadık değil mi Vera?

– Paris'te bir kahramansın Yaşar.

– Vera ile Thilda'yı atlatır, dolaşırdık Nâzım'la. Zamparalık için değil, edebiyat konuşmak için, dilediğimizce. Ve bir gün Thilda, Nâzım için müthiş bir şey söyledi. O gün bir kez daha anladım karımın ne denli önemli ve duyarlı olduğunu. Nâzım için 'çok rüzgarlı bir adam' demişti.

Suhulet Yayınevi'nin baskısı, 1932 tarihli *Sesini Kaybeden Şehir* kitabını armağan etti Yaşar abi Vera'ya. Zülfü Livaneli'nin her şeyin iyisini yaptığını ve iyi bir yazar olduğunu söyledi. Vera, filmi hakkında ne düşündüğünü merak ediyordu. Peter Ustinov'un *İnce Memed*'i dahil, romanlarından senaryolaştırılıp çekilmiş olan filmler içersinde, en çok Zülfü'nün *Yer Demir Gök Bakır*'ını beğendiğini söyledi.

– Karlı Kayın Ormanı'nda en sevdiğim türküsüdür... Bilir misiniz Davutpaşa kışlasında yatarken, Muammer Aksoy hoca ile, daha kimler yoktu ki, askerlere bize verilen lüks yemekleri dağıtırdım. Bir de onar lira toplardım herkesten. Onu da dağıtırdım. Askerimiz yoksuldur.

Thilda, Troçki'nin kurt köpeğini tanıyormuş. Vera'ları Büyüka-daya götüremediğini açıklıyor bir ara Ali Uğur. İşte o ara Thilda Yaşar konuşmaya katılıyor. Dünya güzeli bir insan.

– Gezip görmediği yerler kalsın ki, Büyükada gibi, yeniden gelsin diye düşünüyorum.

– Ben öldüğümde de gelecek Vera. Kızkardeşim olduğunu söylemesini isterim. Kızkardeşler cenazede bulunmalı; öyle değil mi?

Yaşar abinin bu sözleri üzüyor Vera'yı ama cümlenin sonu içini rahatlatıyor.

– Çabuk ölmeye niyetim yok. Füsün gibi benim de şekerim var. İğne olmuyorum ama askerdcyken sıhhiyeydim ben. Gerekirse iğne de yaparım. On beş romanım var bitirecek. Onları bitirmeden ölmeyeceğim. Onun için her birini birkaç yılda yazıyorum. Bilir misin ki Altan'la çok sevişirdik. Bir karikatürist olmasına karşın ne çok edebiyat konuşurduk onunla. Bir keresinde bana üç gol atmıştı maçta. Öyle sinirlendim ki, ben de ona bir tokat patlattım. Anlatmış mıydı?

Hatırlamıyorum. Ama ayrıntılarıyla hatırladığım hapishane ziyaretleri anılarımız var. Yaşar abi, Thilda serbest bırakılmazsa, kendisini Taksim meydanında yakacağını bildirmişti. "Kocaman adamım, saatlerce yanarım" demişti. Altan da çizmişti bu olayı. Ve görüş günlerine giderdik birlikte.

Thilda Yaşar'ın nefis sofrasına oturuyoruz. Vera, Yaşar abinin odasıyla salon arasında mekik dokuyor. Özel konuşmalarına bir tek Vera Feonova katılabiliyor. İzin vermiyor güzel Thilda resim çekilmesine. Ama Yaşar abi kaçak resim çektiyor bizlere.

Vera Tulyakova az konuştu çok dinledi o gece. Sayesinde bizler de dinledik. Sıra Thilda Yaşar'da:

– Mehmet Ali Cimcoz, bir tek kuş sütü eksik olan bir rakı sofrasında, beyaz peynir arayıp bulamayınca, ‘beyaz peynirsiz sofraya ben sofra demem’ dediğinden bu yana, hep beyaz peynir bulundururum. Yaşar en iyi domatesi, Vera’nın evinde yediğini söyler durur hep. Bunlar da fena değil. Nâzım’ın sevdiği balıklar uskumru, tekir ve sardalyaymış. Ama Yaşar palamut pişirdi bu akşam... Bizim içerdeyken bir kedimiz vardı. Adını Kızıl Aroru (Aurore olsa gerek, tanyeri anlamında) koymuştuk. Azra (Erhat), Magdy (Eyüboğlu) ve dönemin genç kızlarıyla yatıyorduk. Kedi kimimiz için avuntu, kimimiz içinse dertti. Bir gün bu kedi, beyaz bir dişi kedi getirdi koğuşa. Ve yavrularımız oldu. O ara Magdy de İsviçre’deki annesine mektup yazmış. Bir de baktık ki, görevliler koğuşta arama yapıyorlar. Soruşturma yapmak istiyorlar. Meğerse Magdy’nin yazdığı mektuptaki, "Kızıl Aroru... Açık hava Sarayı" gibi sözükler neden olmuş telaşlanmalarına. Açık Hava Sarayı dediğimiz, kızların spor yaptığı açıklikti.

– Tren garında ilk karşılaşmamızda, o zamanlar birbirimizi hiç görmemiştik, karşılıklı ağlaştık Nâzım’la. Vera da gencecikti. Thilda da.

Gorbaçov, Yaşar Kemal’e "Komşu" diye hitap etmiş UNESCO toplantısında. Önemli bir lider olduğunu vurguluyor. Vera’lar da aynı kanıdalar. Sovyetler’in yok olması pahasına, dünyanın yok oluşunu engellediğini söylüyorlar. Vera Gorbaçov’a ilişkin şunları söylüyor:

– Başbakan’a hakaret yasaklandı. Ama Matriyuşka bebekler yapmışlar. Pek kızmadı sanki. Bildiğiniz gibi bu bebekler iç içedir. En büyüğünün içinden çıkar ve giderek küçülürler. Gorbaçov, Brejnev, Kruşçef, Stalin ve minnacık Lenin biçiminde bir set satılıyor.

– Keşke getirseydiniz bir tane diyor Yaşar Kemal.

– Bir daha sefere getiririz.

Memet Fuat annesi Piraye Hanım'ın kalp hastası olduğunu, aşırı heyecan ve öfkenin kendisini kötü yönde etkilediğini söylemiş. Pazar günü Adam Yayınları'nın sahibi Nazar Bey, Vera'ya motorla Boğaz turu yaptırttı. Gerçekten de Yaşar Kemal'in dediği gibi, "Dünyada Boğaziçi gibi bir yer yok."

– Annem bugüne kadar kendini afişe etmeden, Nâzım Hikmet'in aleyhinde konuşmadan, idare etti durumunu. Bu saatten sonra soruları yanıtlaması, Vera ile karşılaşması, anılarını diriltip acısını alevlendirmesi doğru olmaz.

Memet Fuat'ın bu sözlerini Sayın Taşkın Taşcıoğlu'ndan öğrendim. Piraye Hanım'ın annesi, halası oluyor. Nâzım Hikmet, Taşkın Hanım'a, Leyla adını yakıştırmış, dizelerinde. Herkes kendince haklıdır. Kimsenin beynine giremeyiz. Her birimizin doğruları farklıdır. Vera yüreğini açabilen bir kadın, kanımca. Nâzım Hikmet'i sevenleri kucaklıyor, kendini cömertçe sunabiliyor. Piraye hanım ise güçlü, kesin kararlı bir kadın. Nâzım ustanın bir mektubunda açıkladığı gibi, büyük şairi, onun istediği biçimde sevmemiş belki de. Tek çizgili bir kadın. Usta öyle diyor. Gururu ön planda kalmış sanki. "Tüm birlikteliklerini tutku ve büyük aşk kapsamında yaşamıştır Nâzım. Piraye ile yarışmak ise mümkün değildir. O bambaşkadır Nâzım'ın yaşantısında."

Son eşi Vera'nın yorumuna, bu açıdan katılmamak olası değil. Ve şu sözünü yabana atmamak gerekiyor.

– Kıyaslanmamızı istemiyorum. Bu doğru bir bakış değil.

Bir Türkolog, Nâzım Hikmet'in Vera'dan çok çektiğini, son şiirlerinde Vera'ya olan tutkusunda azalma sezildiğini ve Vera'nın büyük şaire ancak ölümünden sonra âşık olduğunu ileri sürmüştü. Böylesi yıpratıcı yorumlar karşısında neler hissettiğini soruyorum. Mehmet Özgül çeviriyor bu kez soruları. Yanıtlamak istemiyor.

– No problem, diyor.

Piraye Hanım'la görüşmesinin imkansız olduğunu aktarıp bu konuda ne düşündüğünü sorduğumda, aynı yanıtı yineliyor: "No problem... anlıyorum."

– Kitabınızı dikkatle okudum. Nâzım Hikmet ile mezarı başında buluştuğunuzu, hatta bir dahaki geliş tarihini, saatini, her ziyaretinizde bildirdiğinizi de okudum. Ben de aynı biçimde davrandığım için çok etkilendim bu satırlardan. Hâlâ sürdürüyor musunuz saatli randevularınızı?

Birkaç kez yineliyor sorumu Mehmet Özgül.

– Anlayamadım, diye yanıtlıyor ısrarla.

Daha sonra yanıtlayacağını, yorgun olduğunu söylüyor. Bir an önce Arif'in barına gitmek istiyor.

– Nâzım Hikmet'in 'Hasret' sözcüğü dışında hangi davranış ve konuşmalarını anımsıyorsunuz? Bunca yıl sonra, uzun vadeli hafızanıza kaydettiklerinizi merak ediyorum.

Gene yanıt yok. Oysa iyi bir iletişimimiz vardı. Tedirgin olduğunu hissediyorum.

– Aragon ile Elsa'nın birlikteliğini eleştiren, Nâzım Hikmet'in de mitos haline getirilmiş olan bu aşkı onaylamadığını belirten satırlar var kitabınızda. Öyle değil mi? "Dünyada her şeyi gördüm ama altmışlık Romeo–Juliette görmedim," demiş büyük şair.

– Hayır... Hatırlamıyorum. Nâzım Aragon'u çok severdi. Çok iyi dosttular.

– Nâzım Hikmet'in cenaze töreninde nahoş olaylar cereyan etmiş. Sizin kaleminizden okura aktarılmaması gerektiğini açıkladığınız bu olaylar nelerdi?

İlk tanışmamızda da sormuştum yanıtını çok merak ettiğim bu soruyu. İyiden iyiye bunaldı Vera.

– Yorgunum. Daha sonra konuşalım deyip, Suzan Ustan'ın kendisine gönderdiği armağanları poşete koyup kalkıyor. Ben de zo-

r nlu olarak Vera Feonova'nın, Moskova'da, Nâzım Hikmet'in me-
zarı başındaki yanıtı ile yetiniyorum.

– Nâzım'ın Rusya'daki ilk eşi Doktor Galina ile Münevver An-
daç da gelmişlerdi cenaze törenine. Galina g     kuvvetli bir kadın-
dır. Tabutu taşımaya yeltendi. Münevver Hanım oğlunun babası ol-
duğunu, bu açıdan Nâzım'ın yaşantısındaki en önemli kadının ken-
disi olduğunu söylemişti. Vera çok huzursuzdu törende. Çok olgun
davrandı.  n saflarda yer almak için çaba sarfetmedi.      eşi
onun yanında ölmüştü.

Arabada havadan sudan sorular yöneltiyorum artık.

– İstanbul hakkındaki intibalarınız nelerdir?

– Doya doya gezip göremedim İstanbul'u. Tüm müzelerini ve
Özellikle halkın yaşadığı yerleri, varoşları da gezmiş olmak ister-
dim. Kır kahvelerine mutlaka gitmemi isterdi Nâzım. Salaş  ay bah-
 elcerinden sürekli söz ederdi. Dünyanın hiçbir yerinde g remezmi-
şim böylesi tahta iskemleli çay bahçelerini. Dostlarımız öylesine sa-
hiplendiler ki beni, günler yetmedi, her birine yeterince zaman ayır-
mak açısından. Nâzım'ın İstanbul'unu, onun anlattıkları nedeniyle
tanıyor gibiydim. Geldiğimden bu yana beni kuşatmış olan duygu-
lardan söz etmek isterim: Heyecan ve sevinç. Yeniden gelmek, Thil-
da'nın dediğı gibi görmediğim yerleri ve insanları görmek, sevgili
Balaban'ın atölyesinde, başka bir yere yetişmenin telaşı olmadan
dolaşabilmek isterim. Umarım bu dileğim gerçekleşir.

Nâzım Usta Vera'ya: "Sen benim sevincimsin" diyor. Bunu da
Nâzım'la Söyleşi adlı kitapta okumuştum. İnsanlar diğ erlerinin se-
vinci olabiliyor gerçekten. Bu cümleyi bir başka kişiye s yleyebil-
mek, aynı cümleyi bir başkasından duymak oranında, mutluluk veri-
ci.

"O kadar çok insanın açlık  ektiğı, o kadar çok insanın barına-
cak bir yeri olmadığı, o kadar çok insanın artık hiç bir ümidinin bu-
lunmadığı bir dünyada, seninle biz mutluyduk Nâzım. şaşılacak bir
şey değıl mi bu?"

"Acını başkalarının omuzuna yüklemeyi sevmezdin."

"Anı ölüm korkunç bir ihanete uğrayıştır, sırtından hançerlenmek gibi bir şeydir."

"Hiçbir şey, boş bir adamla birlikte olmak kadar canını sıkma/zdı"

"Tiyatro mesleğinden kimselere karşı özel bir zaafı vardı."

"İnsan hem hiç ölmeyecekmiş gibi, hem bir tek gün ömrü kalmış gibi yaşamalıdır."

"Şiir pek de neşeli bir şey değildir aslında."

"İmreniyorum sana Nâzım. Eskiden olduğu gibi şimdi de yar-dım ediyorsun âşıklara."

"Gerçek şairler her zaman haklıdır; bu nedenle teşekkür etmek gerekir onlara, ceza vermek değil."

"Düşündüğümü, yaşadığımı hiçbir zaman kimseden gizlemedim."

"İnsanın en büyük keşfi aşktır."

"Herkes sevdiği işi yapacak!... Geleceği hayal ettiğimde, insanların istekleriyle görevleri arasındaki çelişkinin yok olacağı zamanı görüyorum."

"Nâzım'ın yaşamında kedilerin rolü küçümsenemez."

"Eski şapkaların olduğu kutuda sevdiğim esansı ve şu pusulayı buldum: Vera'cığım, sana otuzdört yaş hediyesi bu! Kocan."

"Vera'cığım, şehrim'e ulaşmadan bitirirken yolumu, bir gül bahçesinde dinlendim senin sayende."

"İlk kez boyun eğmiş yatarken içinin neden böylesine daraldığını anlatmayacağım. Susuyorum. Varsın bunu da bir başkası anlatsın bir gün."

"En umutsuz durumların bile üstesinden gelebildim. Çünkü çok çok istiyordum yaşamayı. Ama şimdi ölmek istiyorum."

"Piraye'yi anımsadım ansızın... Kendisine karşı kabahatli olduğum biricik kadındır o. Kin tutmaz biliyorum ama yine de bunu söylemek isterdim ona. Ben o zaman haksızdım."

"Biz bütün komünistler sabırsızdık biraz. İnsan bilincinin gelişme sürecini çabuklaştırmak istiyorduk."

"Tüm umutlarım geriye dönük."

Bu satırlar *Nâzım'la Söyleşi* adlı yapıttan alıntılarım. Okumadı-
nızsa okuyun bu kitabı. Kimi zaman bir kitap, aynı zamanda bir çığ-
lıktır. Ve gelelim bütün sorularımızın yanıtına. Öylesine açık seçik
bir yanıt ki bu...

"Kırk yaşında olsam ona böylesine sevdalanmaz ve şimdiki gibi
acı çekmezdim. Daha az ateşli bir seveda olurdu... Birdenbire karşı-
ma çıktı bu kadın ve böylesine gecikmiş olarak."

Altan Erbulak benim *Nâzım Hikmet*'imdi. Ve şairlik dışında
çok benziyordu ona.

Onun hiç eskimek bilmeyen 1987 tarihli söyleşisini koyuyo-
rum, kitabın ortasına. Altan denince şımarıyorum nedense. Çok ça-
buk şımarabilen ve hüznünü çok çabuk hınca çevirebilen boktan bir
kadınım ben. Altan'ın bu söyleşisinde, *Nâzım Hikmet*'in sevdiği in-
sanlar da yer alıyor. Dedemin deyişi ile hayati ehemmiyeti haiz,
bi-misli bedel bir söyleşi bu...

- Altan bey, sizi tanımayan, tanımaktan öte sevmeyen hemen
hemen yok; ama ben, gazetemiz okurları için bunu bir kez daha ri-
ca edebilir miyim?

- *1929'da Erzurum'da doğdum. Babam subay olduğu için Tür-
kiye'de dolaşmadığım yer kalmadı. Babamın emekli olmasıyla bu do-
laşma sona erdi ama, bu arada ben de Türkiye'nin aşağı yukarı yar-
sından fazlasını gezdim. İstanbul'a on bir yaşında geldim ve denizi
ilk kez Bakırköy'de gördüm. Bakırköy Ortaokulu'nda okudum. Daha
sonra elektronik merakı yüzünden Tophane Sanat Enstitüsü'ne de-
vam ettim. Oradan da Güzel Sanatlar Akademisi'ne kaydımı yaptır-
dım. Akademinin önce alçak kısmını bitirdim, askerlik dönüşü de
yüksek kısmını.*

- Ve sonra başladınız ağır ağır *Bâbiâli Yokuşu*'nu tırmanma-
ya?

- *Hayır. Bâbiâli'ye okul sıralarında başlamıştım. Hiç unutmam.
1946'da ilk karikatürüm yayınlanınca, dünyalar benim olmuştu. Son-
ra çok çizdim. Hafta dergisine çizdim. Akbaba'ya çizdim. Şaka'ya, Ka-*

rikatür'e çizdim. Tabii çok ufaktım. On altı buçuk yaşında bir delişkanlıydım.

– İlk karikatürünüzden kaç para aldığınızı hatırlıyor musunuz?

– *1946 yılında Marko Paşa'da yayınlanan ilk karikatürümden bir lira almıştım. Yazıyla da, rakamla da bir lira... Ama o bir lira, o dönemin çok iyi parasıydı. Çünkü hemen altımızda Vilayet Han'da bir bolkepçe lokantası vardı "Fettah" diye. Burayı Bâbîâlî'nin eskileri çok iyi hatırlarlar, artık eskiler de kalmadı ya. Yani Bâbîâlî'de abi diyebileceğim çok az insan var şu anda. İşte, sözünü ettiğim lokantada bir öğle yemeği 40 kuruşa, yahut 45 kuruşa yeniyordu. Demek ki bir amatör karikatürcü olarak iyi para almışım.*

– O zaman, hayatınızda o bolkepçe lokantasının ayrı bir yeri ve hatırası var.

– *Ondan önce Bakırköy'ün çok ayrı bir yeri var. Bakırköy'de okuduğum yıllarda, Bakırköy Halkevi gerçekten bir kültür merkeziydi. Sadece Bakırköy Halkevi değil, Eminönü Halkevi, Şişli Halkevi, Sarıyer Halkevi; hepsi öyleydi. Bizler kitap okumasını, gazete okumasını oralarda öğrendik. Sanatın ne olduğunu oralarda öğrendik. Abilerimiz müziğe, heykele kadar öğretiyorlardı o zaman.*

– Abilerimiz demekle kimlerden söz etmek istiyorsunuz?

– *Mesela bir Turan Göker'le Sadık Şendil vardı. Sadri Alışık vardı. Gerçi onunla aynı yaşlardaydık ama Eminönü Halkevi'nin iyi elemanlarındandı. Sonra Münir Özkul vardı. Kenan Büke vardı. Celal Şahin vardı. Tabii ki bu eski dönemin hasretini çekiyor değilim ama, eski dönemde çok büyük bir bağlılık söz konusuydu. Bugün yok demiyorum tabii. O dönemler başkaydı.*

– Altan Bey, bunca yıllık (40) meslek yaşantınızda siz çok az gazete değiştirdiniz. Eski dönemlerde bugünkü gibi transferler yok muydu efendim?

– *Bir Yeni İstanbul gazetesi olayı oldu. Beni de çağırmışlardı ama, beni Yeni İstanbul'a çağırdıkları zaman, ben ne yapacağım burada dedim. Yeni Sabah'ta yaptığım gibi cuma günleri arka tarafa yarım*

sayfa, diğerk günler günlük karikatür mü çizeceğim diye sordum. Evet dediler. Eee, dedim; ben burada yapıyorum bunu. Bu sefer çok büyük para teklif ettiler. Dedim ki, belirli bir süre sonra ben bu paraya alıştım, sürekli olarak alabilecek miyim? Çünkü ev alırım, araba alırım, taksitlere girerim. O zaman ne yapacağım? Nitekim Yeni İstanbul gazetesini macerası çarçabuk bitti. O dönemin parasıyla ben Yeni Sabah'tan binbeşyüz lira alıyordum. Yeni İstanbul bana sekiz bin teklif etmişti. Buna rağmen gitmedim. Zaten altı ay sonra gazete kapandı.

– Bugünkü rakamlara vurursanız, çok iyi bir teklif değil miydi bu?

– İyiydi tabii ama benim çok fazla paraya düşkünlüğüm yoktur. Nedeni de şu: Bir öğle yemeğinde dörtyüz tane pirzola yenmeyeceğini biliyorum. İki tane arabaya da aynı anda binemem. Eeee, insanın dokuz tane evi olsa ne olur yani, ne fark eder?

– Altan bey, tekrar karikatürlere dönsek. Acaba kırk bir yılda kaç karikatür çizdiniz?

– Ben karikatür çizmek için onsekiz - yirmidört kağıt kullanıyorum, bugünlerde. Eskiden biraz daha büyüklere çiziyordum. Geçenlerde çok sevdiğim karikatürcü arkadaşım Ali Ulvi Ersoy'la acaba kaç karikatür çizdik, diye hesap yaptık. Onsekiz - yirmidört kağıtla 1950'den bu yana çizdiğimizi varsaydık. Ali Ulvi ile beraber çizdiğimiz karikatürler yan yana konulduğunda üç defa dünyayı dolaşılıyor.

– Efendim kırk bir yıl bu yokuşu tırmandınız. Kırk bir yılda yüzlerce, binlerce olay yaşadınız. Acıları vardır, tatlıları vardır. Acaba bunlardan birini anlatır mısınız?

– Bâbîâli'ye ilk geldiğim yıllardı. Elimde karikatürlerle Akba-ba'ya, çok sevdiğim Nehar Tüblek'in yanına geldim. Yusuf Ziya Ortaç'ın yanına gideyim şu karikatürleri göstereyim dedim, "Bugün çok sinirli," dedi. Ben dinlemedim, girdim odaya. Yusuf Ziya Ortaç, Türkçe'yi en iyi kullanan yazarlardan biriydi. Kısa fıkrayı bence Türkiye'de icat etmiş olan kişidir. Mizahı da bana o öğretti, karikatür çizmeyi de. Ama, tabii ilk günkü karşılaşmamız o kadar hoş olmadı. Hakikaten çok sinirliydi. Ben "karikatürlerim var" der demez. "Hiçbir karikatür,

*hiçbir karikatürist istemiyorum" diye bağırıp, önce dosyamı attı merdivenlerden aşağı. Arkadan beni attı. Merdivenlerden aşağı yuvarlandıktan sonra Nehar'ın göz kırpmasını gördüm. Ertesi sabah tekrar geldim ve tekrar odasına girdim. "Efendim, dün beni kovmuştunuz" dedim. "Ben kimseyi kovmadım" dedi, ve **Akbaba** dergisi'nde karikatür çizmeye böyle başladım. Fakat uzun bir süre çıkmadı karikatürlerim. Bekliyordum ama bu sefer kovmuyorlardı. Tabii ben de o zamanlar "harika şeyler çiziyorum, beni kıskanıyorlar" havalara girdim. Oysa sonradan gördüm ki, çizdiklerim olağanüstü kötüydü.*

– Sizin kuşağınızın doğuşu böyle mi oldu?

– *Giderek çizimde değişiklik oldu. Nehar Tüblek çok yardım etti. Turhan Selçuk vardı. **Aydede** dergisinde Ramiz ve Cemal Nadir Beyler vardı. Bir yıl onlarla birlikte oldum. Bizden çok büyüktüler. Fakat bir şey öğretmek zamanını geçmişlerdi. Ve Cemal Nadir Bey'in ölümünden sonra, 1950 kuşağı dediğimiz kuşak doğdu. Yani bizim kuşak. Ali Ulvi'ler, Ferruh Doğan'lar, Bedri Koraman, Mistik, ben, Suat Yalaz ve diğerleri. Sonradan da Oğuz Aral ve ötekiler... Bizim kuşağın en.önemli özelliği, üzüüm üzüme baka baka kararır esprisindeydi. Çünkü biz, birbirimizin çizgilerine baka baka öğrenmeye çalıştık. Öyle ki ben **Vatan Gazetesi**'ndeyken, bir odamız vardı. Bedri, ben, Mistik ve Suat Yalaz aynı odada çalışır, sonra ayrı ayrı çizdiğimiz karikatürleri, çalıştığımız gazetelere götürürdük. O odanın anıları da tabii ki ay-yuka çıkmıştı.*

– Bir tanesini rica edebilir miyim?

– *O oda, Özdemir Asaf'ın kendi eliyle yazdığı şiirler, Oktay Akbal'ın üç dört tane yazısı, Bedri'nin, Ali Ulvi'nin karikatürleriyle doluydu. Odanın duvarları ama. Bu odanın duvarlarında bir gün, yazılacak, çizilecek hiç yer kalmadı. Gazetenin İdare Müdürü, Allah rahmet eylesin Nuri Bey bu odanın bu kadar pis olmasına daha fazla dayanamadı. Tabii onun görüşüyle pisti, bizim gözümüzde ise gerçekten harika bir sergiydi. Keşke şimdi kalabilmiş olsaydı, müze yapılısaydı. Bir sabah geldiğimizde, odanın duvarlarının badanalanıp bembeyaz olduğunu gördük. O kadar fena olduk ki, ben kendimi morgda hisset-*

tim. Ali Ulvi geldi. O da ağlamaklı oldu. Fakat İdare Müdürü'ne de sesimizi çıkartamıyorduk. O sırada Ali Ulvi'nin aklına çok güzel bir fikir geldi. Ulvi, 1.90 boyundadır. Aykakkabısı da ona göre, 44 müdür, 45 midir nedir? O zaman İstanbul sokakları pis olduğundan, ayakkabısı zaten çok pisti ve önce sağ ayağını sonra sol ayağını duvara bastı. Bu yetmeyince ellerine geçirdi ayakkabılarını ve başladı duvarın üzerinde yürümeye. Fakat tavana gelince boyu yetmedi. Bu sefer merdiven istedi benden. Tavanda da aynı şeyi yaptı, oradan sarkan lambanın kenarından geçti ayak izleri ve karşıkı duvardan aşağı indi. Tabii bu çok güzel bir manzaraydı. Ali Ulvi bunları yaptıktan on dakika sonra İdare Müdürü Nuri Bey içeri girdi. "Odanızı" dedi ve dona kaldı. "Bu ayak izleri ne, bu ne biçim manzara?" diye sorunca, dedim ki; "efendim lamba patlamıştı, elektrikçi çağırmıştık, o da yukarı çıktı; yaptı, indi. Ayak izleri o duvarda öyle kaldı." İdare Müdürü odaya uzun bir süre uğramadı.

- Söz madem hatıralardan açıldı, sizin bir de Avrupa maceranız varmış. Onu da anlatırsanız seviniriz.

- 1945 yılında, ilk Avrupa'ya gidiş maceram. Mücap Ofluoğlu ile Münir Özkul geldiler. "Avrúpaya gideceğiz" dediler. Bende de değil Avrupa'ya gidecek, Karaköy'e gidecek para yoktu o dönemde. Her yere yürüyorsunuz ama Avrupa'ya da yürüyerek gidilmiyordu.

Ben de harekete geçtim Avrupa'ya gitmek üzere. Yaşar Kemal'e dedim ki, "Yahu Avrupa'ya gideceğim; para yok." "Ben sana para toplam" dedi. O günler ünlü dublaj sanatçısı Ferdi Tayfur'un kızkardeşi Adalet Cimcoz'un bir Maya Galerisi vardı, Kallavi sokakta. İstanbul'da ilk açılmış galeri burasıydı. İşte bu galeriye, teneke bir kutu kondu. Kutunun üstü delik, yan tarafında "Avrupa'ya Gönderme Kampanyası" diye bir yazı. Adalet Cimcoz ilk elli lirayı koydu. Ev kirasının on beş lira olduğu bir dönemde, iyi paraydı elli lira. Korkunç bir rakam.

- Bari kampanya sonucuna ulaştı mı?

- İki ay içersinde 10 bin lira toplandı. Müthiş bir para. O sırada

dolar iki lira seksen kuruş, Mark bir lira, Fransız frangı ise elli kuruş. Sonra Giresun Milletvekiliği yapan çok sevdiğim arkadaşım Naim Tiralı ile ben arabaya bindik ve Avrupa'ya çıktık.

– Büyüklerimizden duyduğumuza göre tek amaç gezmek değilmiş galiba. Siz Avrupa'ya bir randevuyu gerçekleştirmek için gitmişsiniz.

– Türk filmi gibi olacak biraz ama şimdi adını söyleyemeyeceğim, babası zengin bir kız vardı, çok sevdiğim. O bana Türkiye'de buluşmamızın imkanı olmadığını söylüyordu. Bunu 1953 yıllarında filan söylüyor yalnız. Ancak Avrupa'ya gidebilirim buluşabilecektim onunla. Kendisi istediği zaman gidebiliyordu. Bir gün bana "Seninle Quatorze Juillet'de (bu ondört Temmuz demek, Fransa'nın kurtuluş günü yani), o gün seninle üçüncü Alexandre Köprüsü'nün, Cartier Latin tarafına bakan kısmında, saat birde buluşalım" dedi. Böyle bir randevu dünya yüzünde, hele 1954'lerde hiç görülmemiş bir olaydı. Ben de Avrupa'ya gideceğimi söylemedim ona, hatta paralar toplandığını da söylemedim. Fakat o tarihi bir kere kafama koymuştum.

– Ve yola çıktınız...

– Evet. 10 Mayıs günü yola çıktık. Yola çıkarken de çok ilginç bir anım var. Gitmeden on gün önce Sait Faik Abasıyanık bana beş Frank verdi, üzeri mürekkeple yazılı. "Bana mayo getir" yazıyor parada. Sonra bir daha haber gönderdi. "Eve uğra da sana bir beş Frank daha vereyim, bana başka şeyler de al" diyor... Ben de eve uğramak üzere on Mayıs günü Şişli'ye geldim ama, o gün alamadım Sait Faik'ten o parayı. Çünkü o gün ölmüştü. Ve Sait Faik'in beş Frangı ben de kaldı.

Yola çıktık ve 12 Temmuz günü biz Fransa'ya geldik. Paris'te otel Exelcior diye bir yere yerleştik. Adı Exelcior ama kendisi dökülüyor. Ve 14 Temmuz sabahı traş oldum, giyindim. Saat onikiye doğru üçüncü Alexandre Köprüsüne gittim. Bire beş kaladan itibaren beklemeye başladım. Bire üç kala kimse gelmedi. Biri bir geçe karşıdan bana randevu veren ve "ancak Avrupa'da buluşabiliriz" diyen kızcağz

gelmeye başladı. Heyecanlandım tabii ama heyecanlanmamın nedeni kızın gelmesi değil, kızın yanındaki adamdı. Son derece yakışıklı, nefis bir insandı yanındaki erkek ve kolkola geliyorlardı. Kıza, "ben tam zamanında geldim" dedim. Suratı değişti. Allak bullak oldu. Adamcağız Fransızdı. O da çok şaşırdı. Kız, "ben senin geleceğini sanmıyordum, geldim demek için geldim" dedi. "Ben de geldim ama şimdi gidiyorum" cevabını verdim. O büyük aşkımız o anda bitti. Son derece neşeye otele döndüm. Naim dedi ki, "ne oluyor yahu sana?" Anlattım olayları, çok gülüştük. Yani şunu söylemek istiyorum. İnsanın anılarında böylesine deneyler olduğu zaman, aradan yıllar geçip de, bin yaşına gelinince bu deneyler çok işe yarıyor. Tabii okullarda okutulmuyor bu dersler. Görerek, yaşayarak öğreniliyor.

– Son günlerde çok sorulan ama bir türlü sağlıklı cevap alınamayan son bir soruyu size de sormak istiyoruz. Entel nedir? Siz de modaya uyarak entel takılıyor musunuz?

– Entellektüel olmak bana göre okuduğunu anlamak, anladığını anlatabilmek. Bizdeki entellerle çok fazla bir ilgilim yok. Yani bilmem kimin barı, bilmem neyin yeri, oralara pek fazla gidemiyorum. Gittiğim zaman da bir bira içiyorum. Eğer birisi ismarlarsa bir viski içiyorum. Ben mesela entellektüel diye bizim Ali Poyrazoğlu'na diyorum. Had saşhada, olağanüstü bir okuma merakı var. Ama okuduklarını bir bilgisayar gibi kafasında tutabiliyor. On yıl önce okuduğu bir kitabı bize aktarabiliyor. İşe yarayabilen bir entellektüel benim için olumlu bir insan. İşe yaramıyorsa, yaptığı hiçbir şey yoksa, sadece konuşuyorsa, bence entellektüel sayılmaz. İyi veya kötü bir malı ortaya çıkarması gerekir. Bunu yapamıyorsa, sadece meyhane bülbülü ise, zır zır konuşuyorsa, meyhanedeki öteki insanlardan hiç bir farkı yok.

Bu söyleşiye yeniden göz atmak benim için bir şölendi. Sait Faik yok, Adalet Cimcoz yok. Altan da yok. Sürekli hatırlanmaları, yeni kuşaklarla buluşturulmaları gerek. Bu nedenle bu yıl üçüncüsünü Erol Günaydın'a verdiğim Altan Erbulak ödülünü, bundan böyle Ferhan Şensoy'un denetimine emanet ettim. Ben pek sevilen bir insan değilim. Ve bu gerçek beni mutlu ediyor. Sürekli onaylanmak birşeylerin iyi gitmediğinin kanıtıdır. İnsan yazıyorsa, kendi devrinde tepki görmelidir. İçtenlikle böyle düşünüyorum. Belki de bir avuntu bu. Üvey kızım Ayşe, ilişkilerim nedeniyle bana dargın. Tanımıyor beni artık. Bu tutumu beni yalnızca hoşgörülü babasına benzemediği hususunda, üzüyor. Yaşantımdan eksilmiş olmasına pek aldırımıyorum. Belki ben de hiç bir zaman sevemedim onu. Onunki de bir Misilleme. Aramasına gereksinim duyduğum bir dönemde, yok olup gitti.

Veysel hiç aramıyor. Ayşe de beni Veysel'in varlığından ötürü terketti. Yaşam bazen öylesine komik ki! İnsanlar aslında pek bir şeyi göze alamıyorlar. Yalnızca dilediklerini yapıyorlar. Hepsi bu! Ben de telefon etmek istiyorum Veysel'e ve ediyorum. Gitmek istesem yanına, giderdim. İstemiyorum. Sonra yeniden isteyiveriyorum. Yaşamım bir kısır döngü. Yeniden tiyatroyu istemekten ödüm kopuyor. Ve bir oyun yazıyorum. Bir kadın-bir erkek için.

Seni ben terketmedim Veysel. Bunu bilmeni isterim. Kızlarımı bile kırdım senin için. Seninle gurur duydum, sürekli. Ama gerçek anlamda bir tek kişiye âşıktım ben. Kocama! Artık kimse adına ağıt yakmayacağım. İyileşeceğim. Günümüz, "Benim yüreğim geniş; her ikinize de yer var" diyen erkeklerle, "ikimiz de bağımsızız; sorumluluk yüklenemem, her an ihanete hazırım" diyen kadınlarla dolup taşıyor. Sonuç mutsuzluk ve öfke. Psikologlar gün boyu aşk kırgını insanları tedavi ediyor ve şu sonuca varıyorlar: "Kimse aşktan iyileşmek istemez. İlacı reddeder; aşkı, acısıyla çekmeyi tercih eder. Çünkü her insanın ilişkiye ihtiyacı vardır."

Ve kesin bir kural daha var: Mutsuzluk insanı saldırgan kılar. İnsan ne denli acı çekiyorsa, o denli saldırmak, aşağılamak ister.

Özetle aşkın bulaşıklarını yıkamak da tat verebilir. O insanla hepten kopmak yerine, bulaşıkları döne döne yıkamayı yeğleyebiliriz. Bu bir tercih meselesi, başka türlü yapamama sorunudur. Sanıyorum anaç kadınlarda doruktadır bu duygu. Ne erkeği ne de kadını, Aşkın Misillemesi'ne kadar değiştiremiyeceğimize göre, rahat bırakalım, ne olur. Pek tabii ben de duyarlı erkekten, sürekli ilişkiden yanayım. Ama öylesine az zamanım kaldı ki, çeşitli katı yöntemler uygulayarak yaşayabileceklerimi ertelemek istemiyorum.

Aşkın bulaşıklarına hoş geldiniz diyorum. Angaryaları ortaklaşa paylaşan, açık seçik erkekleri sevmemek bir suçsa, günümüzde pek çok kadın vahim boyutta suçludur. "İkinci Kadın" konulu panel-ler düzenleniyor. İlk kadın nihaklı kadın besbelli. Aman Tanrım!... Ben her iki konumda da yaşadım. İkinci erkek kim peki? Her ilişki aşk değildir. Aşk dorukta bir duygudur; vazgeçilmezliği şart koşar. Aşk sorgulanamaz, kural tanımaz.

Songül Ülkü telefon etti, tam kendimi kaptırmışken.

- Veysel'le ilişkin bitmiş; öyle mi?
- Bilmem. Bilemiyorum. Takılıyım galiba.
- Kendini kurtarabilirsen sevineceğim.

Aslında bu ilişki başladı mı? Yaşantılarımız kesişeli yıllar oldu. Ama kelimenin sözlük anlamıyla hiç başlamayan bir ilişki bu. Başlamayan ilişki nasıl biter? Bayramda Kamuran'a gidiyorum, Alanya'ya. Veysel'i de davet ettim. Geleceğini sanmıyorum. Gelirse sevinir miyim, onu da bilmiyorum, yeni birini bekliyorum. Veysel bitemiyorsa, yeni birini bulamadığım için bitemiyor. Aşka âşık olmak benimkisi. Lanet olsun!...

Baudelaire'in Son Günleri adlı kitabın yazarı, Bernard-Henry Lévy, şairle bir söyleşi yapmış. (*Revue Littéraire* – Ocak 1990):

- Felaketin doruğu sizce nedir?
- *Narcisse Ancelle ile bütün bir gün.*
- Nerede yaşamak isterdiniz?
- *Brüksel'de.*

- Dünyada sizce en büyük mutluluk nedir?
- *Kışın Honfleur'de yaşamak, annem Madame Aupick'in yanında.*
- Hangi suçları kolay bağışlıyorsunuz?
- *Küfür ile günahkârlık.*
- Beğendiğiniz fotoğrafçılar kimlerdir?
- *Nadar ile Charles Neyt.*
- En sevdiğiniz besteciler?
- *Wagner.*
- Sizce bir erkte vazgeçilmez erdem hangisidir?
- *Akıllılık.*
- Bir kadında?
- *Akıllılık.*
- Hangi spor dalında uzmanız?
- *Silahlar.*
- Birini öldürebilir miydiniz?
- *Kesinlikle evet.*
- Tutkun olduğunuz uğraş?
- *Savruk dolaşmak, uçmak.*
- Kim olmak isterdiniz?
- *Theophile Silvestre.*
- Karakter yapınızın en belirgin çizgisi nedir?
- *Umursamazlık, vurdumduymazlık.*
- Arkadaşlarınızda hangi nitelikleri ararsınız?
- *Zerafet ve sadakat.*
- Sizce en belirgin hatanız?
- *Kendini gösterme hastalığı ve bundan aldığım tat.*
- Bir kadında sizi ilk başta etkileyen özellik nedir?
- *Yele gibi uzun saçlar.*
- En sevdiğiniz renk?
- *Siyah. Yelek için ise pembe.*
- En sevdiğiniz çiçek?
- *Yapma gül.*

- En sevdiğiniz şairler?
- *Gautier, Gautier, Gautier.*
- Gerçek hayattaki kahramanlarınız kimlerdir?
- *Babam François Baudelaire.*
- En sevdiğiniz isim?
- *Victor.*
- Herşeyden öte nefret ettiğiniz nedir?
- *Victor Hugo.*
- Doğanın hangi mucizesine sahip olmak isterdiniz?
- *Doğurganlık.*
- Ruhun ölümsüzlüğüne inanıyor musunuz?
- *Gökyüzünde mi, cehennemde mi?*
- Nasıl ölmek isterdiniz?
- *Yirmi yıl sonra, Louchette'in kollarında.*
- Şu anki durumunuz?
- *Konsantre...*

Şair sevgilim, daha doğrusu partnerim beni tanımlarken, "yalnızca kendine zarar verir o" demiş. Sürekli tekrarlanan eylemler bıktırıyor güzelim. Artık bıktım kendimi yerden yere vurmaktan.

Beyaz Rus ve Laz bir sülalenin fertlerindenim. Devrim sonrası Batum'dan Samsun'a, kayıkla kaçmış dedelerim. Hâlâ Rus gümüşleri vardır evimizde; annemdem kalma. Çat pat lazca da bilirim. Örneğin *Kapkapı*, hortlak demektir, *Katu* ise kedi. *Kundi* dışkı anlamına gelir. *Mundi* dübürdür. Kendime sansür uyguladığımdan açık açık yazamıyorum *mundinin* karşılığını. *Gazinga* ise çok önemli, derin anlamlı bir sözcük! Tam karşılığı sepet ama yatak altına saklanan ve içine değerli şeyleri konan bir sepet! O zamanlar bronz kar-yolalar varmış, anılarla yüklü. Nesiller yatıp kalkmıştır her birinde. Alt kısımları yüksektir; dolap gibi kullanabilir, pek çok şey sığdırabilirsiniz. İşte babaannem de *gazingasına* değerli takıları, mektupları, genç kızlık anıları dışında, muz saklarmış. Gelin olarak gittiği evde, babaannemin bu tutumuna baş kaldırmış annem. Muzun iyisini oğullarının yemesi gerektiğini ileri sürmüş. Sonradan anlattığına göre, unutulmaz bir ders de almış kayınvalidesinden.

– Benim günlerim sayılı artık. Torunlarım benden çok yaşayacaklar inşallah. Muzu da dilediklerince yiyeceklerdir. Şimdi muzun iyisini ben yemeliyim.

Sanıyorum bu ve buna benzer tartışmalar sonucu annem, babamın üstündeki etkisini kullanarak İstanbul'a taşınmalarını sağlamış. *Gazingaya kaldırmak* bir deyimdir. Hem vazgeçilmez nesneler konur bu sepete, hem de ilerde, yokluk günlerinde kullanılabilecek, para edecek şeyler. Sevgili halam her gelişinde sorar: "*Gazingan* boşaldı mı? Ne yap et kızına bir şeyler sakla." Oysa günümüzde yaşam bir sonraki günü düşünmemize olanak tanımayacak ölçüde aceleci. Hem hiç ölmeyecekmiş gibi, hem de bir saat sonra ölecekmişcesine yaşıyoruz genelde. Bu nedenle her türlü cimrilikten kaçınmamız şart. Belki de cimrilik, Molière'in bütün bir oyununu bu konu-

ya ayırmasına neden olacak ölçüde, acımasız ve kuşatıcı bir karaba-san. Başta kendimiz olmak üzere, tüm yakınlarımıza verebileceği-miz şeylerin tümünü helâl edebiliriz istersek. Yoksulsak eğer yüre-ğimizi, emeğimizi, sevgimizi verebiliriz. *Gazingayı* artık kaldırıp at-manın zamanıdır.

Nevruz Türkdoğan bebeğini işkence sonucu düşürmüş. "Hâlâ piçini düşürmedin mi? Piçini düşüreceğiz" tehditleriyle hücrede kal-mış, bir süre. İçişleri bakanı Aksu'nun konuya ilişkin verdiği yanıtla-rı yalanlıyor. Evet hamile olduğu için elektrik işkencesine tabi tutul-mamış ama tekme tokat düşürülmüş bebeği. Suçu da yasal bir der-ginin, özel sayısını satmak. Bana yazdığı mektupta yalnızca kamu-o-yuna değil, insanlık onuruna değer veren milletvekillerine sesleni-yor. "Bugüne kadar bu tür cinayetler yaşandı. İlk kez yaşanmıyor. Sessiz kaldığımız sürece bu cinayetlerin devam edeceğini biliyoruz" diye son buluyor satırları.

Kimi yöntemler, kimi saplantılı inanç modelleri de kanımca, *gazinga* misali yok edilmeyi beklemekteler. Ama sonuçta anneler bebeklerini kaybedebiliyorsa, uygulamaya dur demenin zamanı çok-tan gelmiştir. Öyle değil mi? Artık kimi fikirler bir daha çıkartılma-mak üzere *gazingaya* hapsedilmeli. İnsan onuruna zarar vermeyen, yaşam hakkını zedelemeyen, insanın tercihlerine saygılı fikirler, bel-li dönemlerde *gazingalara* kilitlendi zaman zaman. Artık tersini be-cerebilmek gerekiyor.

*

Kitabı nasıl buluyorsun Veysel? Sevgi, emek veremeyecek den-li yoksul musun yoksa? Kendini anlatamamakta uzmansın. Ama an-layamamakta da üzerine yok. Ne dersin? Dileklerin büyük gücünün hayatta çok şeyi değiştirdiğine inanıyorum. İnsan bir şeyi gerçekten arzu ettiğinden emin değilse, dilek dilemese, daha iyi eder...

Kâmuran İnselel, Veysel'i seviyor. Eskişehir'lidir. Çok ço-cuklu bir ailenin, yoksulluk içersinde büyümüş, çok çalışkan, direnç-li, ilkeli bir ferdidir. Evde ekmek pişirirlermiş, genç kızlığında. Ve

li, ilkeli bir ferdidir. Evde ekmek pişirirlermiş, genç kızlığında. Ve konuklara ekmek teknesinde pişirilen ekmeğin yanısıra, ikram olarak, fırın ekmeği sunulurmuş. Ekmek, ekmeğe katık edilirmiş, bir bakıma. Bu nedenle Kâmuran, bayat ekmekleri atmaz. Una bular, yumurtaya bular, balık ekmek dediği bir yemek hazırlar. Daha olmadı kıymayı kavurup papara yapar ekmekleri. Çocukluğu kişinin yaşantısını ömürboyu belirliyor. Kâmuran'ın ekmeğe saygısı, küçücükken emek verip, ekmeği evde imal etmiş olmasından kaynaklanıyor.

"Lezzetsizdi benim yaptıklarım; fırın ekmeği pasta gibi olurdu." Ve lokantalarda utanç duyar Kâmuran. Mantı ya da makarnayı bile ekmekle yer. Bir sepet dolusu getirse de garson, o, fırsat buldukça, yeniden ekmek ister. Yemek davetlerine gelirken mutlaka kendi ekmeğini yanında getirir. "Sizler fazla ekmek yemezsiniz. Bir ekmek hepimize yeter diye düşünürsünüz. Benim gözüm doymaz. Yedekte bulunsun. Nasılsa ziyan olmaz; ben tümünü yerim" der.

Ve sıcaktır. İnsanın dış görünüşü ya da belli bir olay karşısında tavrı, onun yanlış anlaşılmasına neden olabilmekte. Sevdiklerim içinde Kâmuran'ı tanımayanlar, yanlış değerlendirenler var.

Yaşar abi de, Gorbaçov hakkında yanılanları uyarıyor. UNESCO toplantısında, Başkan Federico kendisine söz vermiş. Coşkuyla konuşurken, "Sus komşu" deyivermiş Gorbaçov. Ter basmış Yaşar Kemal'i. "Öylesine kötü oldum ki, bu kadar olur" diyor. Vilsen-sevsky adında bir şair gelip, ana fikri, "teknoloji insanın aleyhinde ise ona karşıyız" olan bir şiir okumuş. Yaşar abi de, "Doğa ölüyor; böyle teknoloji eksik olsun" diye konuşmuş zaten. Meğer sözlerimi perçinlemek için susturmuş kendisini Gorbaçov. "Terim kurudu, yumuşadım; yeniden konuştum. Bu kez, sözün bitti mi komşu, oyumu size veriyorum". dedi.

Politika hakkında ahkâm kesmek hiç haddim değil. Ama kuşkuyla izliyordum Gorbaçov'u. Güvendiğim, çok saygı duyduğum Yaşar abi onayladığına göre Sovyet liderini, saygı hakeden biridir, diye düşünmeye başladım. Her birimizin böylesine kolaycılığa kaçması mümkün. Örneğin kafamız karıştığında, çelişkiler ortamı fena

halde bulanıklaştırdığında, bir köşe yazarı imdadımıza yetişebilir. Ben genelde İlhan Selçuk'ta bulurum çözemediğim soruların yanıtını. Yaşar Kemal'in bir gazetede köşesi olsa, kimbilir ne denli yararlanırdık kendisinden. Kavram kargaşası önlenemez biçimde tırmanıyor günümüzde çünkü. Ve ben Castro hayranıyım.

1953 de Moncada kışlasına 11 arkadaşı ile saldıran Castro "değişiklik isteyenler ülkeyi geçmişe geri götürmek istiyor" diyebiliyor. Adından da anlaşılacağı üzere (Fidel=sadık) komünizme sadık.

Philip Larkin, bir şiir yarışmasında jüri görevini üstlenmiş. Eleme sonucu, birinciliğe layık şiir bulunamayınca, "Nerede o aşk, o doğa şiirleri" diye şormuş. Kurul görevlileri, "Biz onları attık" demişler. İçi rahatlamış Larkin'in. "Sanıyorum benim beğeneceklerim onların arasındaydı" diye bildirmiş nihai kararını.

Değerler, yetenekler telef olup gidiyor. Tüm sınavlar için geçerli bir yargı bu. Hele Konservatuar ve Akademi sınavlarında her şey ölçülüp biçiliyor ama yetenek asla!

Marina Vlady'nin kocası, şarkıcı Vladimir Vissotsky "felâketli bir son istemiyorum" diye sesleniyor bir şarkısında. Bir söyleşisinde ise: "Rusya olmadan ben bir hiçim ama özgürlüğüm olmazsa ölürüm" demiş. Ülkemiz sanatçı ve yazarları için de geçerli bir deyiş bu. "Türkiye olmadan birer hiçiz ama özgürlüğümüz olmazsa ölürüz. Üstelik yaşarken ölmek bin beterdir."

İşte yazarını, sanatçısını bu konuma mahkûm etmeyen ülkeler tırmanışa geçebiliyor. Ekmeğin katık edilecek kadar değerli olduğunu bilenler bir de!...

Cezaevi mektupları istila ediyor beni. Hüznüm isyan, isyanım yeniden hüznün oluyor bu nedenle. Tarsus Kapalı Cezaevi'nden Ahmet Memi, af konusunda, gazetelerin yazdığından farklı ya da fazla birşeyler bilip bilmediğimi soruyor. Zabit İltümur, Gaziantep, Özel Tip Cezaevi'nden yazıyor ve "açık görüş hakkımız engellenemez" diyor. Biliyorum engellenmemeli. Hücre Tipi cezaevleri de kaldırılmalı. İnsanlar diri diri mezarlara konmamalı. Sorun çıkaran sizler değilsiniz. Bunu da biliyorum. Hepimizi seviyorum.

Korhan Yurtsever çok sevgili bir yönetmen dostumdur. Kızının adı Berivan. Uzun süre görüşmesek bile, bıraktığımız yerden sürdürürüz dostluğumuzu. Korhan, nam-ı diğer Kobra Korhan!... Delikanlılığı motosiklet gösterileriyle, gerilerde kalmış. *Fırat'ın Cinleri*, *Kuru Kafa* en iyi filmlerinden ikisi. Bir de kendi elleriyle yaktığı *Zincir*. Kızı şapsarı saçlı, çok güzel bir kız. Bir Marilyn Monroe. Ona Berivan adını koymuş. Nüfus müdürlüğü, bir Türk vatandaşının çocuğuna, Kürt adı veremeyeceğini ileri sürünce Korhan, bir isim daha uydurmuş. Ama kızın esas adı Berivan. Altan öldüğünde bütün bir gece, beni avutmuştu. Kürt köylerindeki ölüm ritüelini anlatmıştı. Doruktaki acıları ne denli yüreklice bastırdıklarını, Murathan Mungan'ın *Taziye*'sini andıracak biçimde canlandırmıştı benim için.

Kürtlerin ana dillerini diledikleri gibi konuşup, evlatlarına geleneksel isimlerden verebilmeleri serbest bırakıldığından bu yana, Berivan'ı hatırladım. Dağ köylüleri Korhan'ın ilgisini çeker. Hakkıdır da! Nemrut dağına çıkarken, bizlere dürüm ikram eden köylüleri unutmam olası değil. Sanıyorum hükümet bir bağışta bulunmamıştır. Kürtler kendi dillerini zaten konuşuyorlardı. Grup Şivan'ı dinliyor, devrimci yazarlarını tanıyorlardı.

Toplumlar baskı gördükçe varlıklarını sürdürürler, yüzyıllara inat. Bunu tarih öğretiyor bizlere ve bana öyle geliyor ki, Kürtler'e herhangi bir hak tanınmış değil. Onlar var olan haklarını aldılar yalnızca. Ne denli birbirlerine kırdırılırsa kırdırılınsınlar, tükenmek bilmediler. Kimi zaman Nevzat Üstün gibi bir şair bir kaç dizede özetleyiverir, dünyanın nasıl olması gerektiğini ve tüm özlemlerimizi. "Düğünler olmalı sokaklarda/Sokaklarda kadınlar kızlar/Sokaklarda bütün insanlar/ Ben böylesini seviyorum/Yaşamanın/Dökülsün ağaçlardan meyvalar/Git getir meyvaları/Cafer Ağa."

Uzunca bir süre Kürtçe diye bir dil olmadığı ileri sürüldü. Türkçe'nin bir lehçesi olduğu, Arapça ve Farsça kelimelerin istilasına uğradığı iddia edildi. *Mehabad Kürt Cumhuriyeti* adlı kitabın yazarı William Eagleton ise şöyle diyor: "Dilbilgisi konusundaki bilimsel tartışmalarda tarafsız davrandığımız zaman, Kürt dilinin Ari topluluğunun Hint-Avrupa grubundan gelen, bağımsız bir dil olduğu, kelime yapısı, grameri, sentaksıyla Farsça'dan ayrıldığını söyleyebiliriz."

Kaldı ki Kürtçe'nin lehçeleri bile var: Kırmançi lehçesi, Sorani lehçesi, Zazayi, Gorani lehçesi gibi. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türkiye'de Üç Devir* adlı kitabında, şöyle bir özet yapıyor: "Türkler ve Kürtler aynı ırktan, aynı dinden kardeş insanlardır." Prof. Kırgızoglu'nun yazdıklarını ise gülümseyerek okuyor insan: "Dağların yüksek yerlerinde yaşayan bu insanlara, sertleşmiş karlara basınca çıkan kartkurt seslerine bakılarak Kürt denilmiştir. Oysa bunlar özbeöz Türklerdir."

Sayın Doç. İsmail Beşikçi ise Ortadoğu'da Kürt denilen bir halkın tarihi, gelenekleri, kültürleri, sanatları ve dilleriyle var olduğunu ileri sürüyor.

Ne var ki Halil Nebiler'in Abdullah Öcalan ile yaptığı söyleşiyi *Güneş Gazetesi*'nde okuyunca, esef ettim. Yaşar Kemal'e, Yılmaz Güney'e, Ahmet Arif'e sövmüş. Edebiyatın nasıl yapılması gerektiğine dair kurallardan söz etmiş. Kadın nasıl anlatılmalı, erkek nasıl anlatılmalı, aşk nasıl anlatılmalı, şablonlamış. Öcalan insaf etmeli kanımca. Başkaldırdığı baskıları sanat ve edebiyata, kendi halkı adına koymaya kalkışması, dev gibi yazarlara sanatçılara sövmesi bağışlanırmı gibi değil.

İtiraf etmeliyim ki bütün bunları kimi ciddi okurlar "hep aşktan meşkten söz ediyor" demesinler diye yazıyorum. İçtenliğimi yitirmedim ama benim için vazgeçilmez konudur Aşk. Simone de Beauvoir kabaca, "dünya bir deliğin etrafında dönüyor" demiş, hep

aynı şeyi yazdığını ileri sürenlere. Marks da "en devrimci şiir aşk şiiridir" der. İşime gelen söylemleri bulup çıkartmakta da üstüme yoktur.

Hepimiz oyuncuyuz, bir yerde. Gerçekten de her insanda oyunculuğa, belli oranda bir yatkınlık vardır. Herkes iyi oyuncu olamaz. Hele devrimci oyuncu olmak iyiden iyiye zordur. Asaf Çiğiltepe'yi tanıyor musunuz? Çetin Öner'in 1973 yılında devrimci sanatçıya ilişkin bir sorusunu bakın nasıl yanıtlamış bu büyük yönetmen.

"İleriye dönük sanatçı kendini günün yozlaşmış şartlarına uydurmaz. Sanatçı ne yarım kalmış devrimlerin esintisinde ve ne de onun ardından gelen geri dönüş devrelerinde aldanmayacak olan kişidir."

Bu sözler yalnızca sanatçıyı bağlamıyor kanımca. Her insanı ve her ilişkiyi bağlıyor. Aşk ilişkisini bile...

Yazınsal ve sanatsal şablonlara, devrimcilik adına bile izin verilemez. Sonra tiyatro da misillemeye girer. Erich Hanke'den "İnsanı yıkamayan her şey, ona güç katar" ... Edward B. Lytton'dan "Yasaklar ölür, kitaplar ölmez" ... gibi unutamadığımız özdeyişler vardır. Ama nedense yaşam pratiğinde onları pek kullanmayız.

*

Veysel evlenmiş. *Broy Dergisi*'ne uğramıştım. Seyyit Nezir'den öğrendim haberi. Alınmış Seyyit. "İnsan haber vermez mi?" dedi. Ne olduğumu anlatmam olası değil. Ama biliyorum ki acıya alışılır, mutluluğa alışılmaz. 69 yılında bebeğim iki gün yaşayıp ölmüştü. Prof. Tahsin Artunkal kötü haberi iletğinde, acı çekmemiştim. İnsan acıtıcı gerçeği ilk duyduğunda, kanı hemen harekete geçmiyor. Kötü oldum evlendiğini duyduğumda sözcükleri, duyumsadıklarımın tamamını anlatamaz sanıyorum. Su içinde kaldım. Gövdem baş kaldırdı. Oysa şimdi sevinçliyim. Hafıflemiş ve sevinçli! Karar vermesini bekledim yıllardır. İlişkimiz bir satranç düellosuna benzetilse, ben satranç tahtasındaki at olmak isterdim. Kale ya da şah de-

ğil. Anlaşılan piyon kalmışım. Aslında satranç benim oyunum değil. O kadar uğraşıydı da bir türlü öğretemediymiş Veysel. Ben bezikte maça kızı olup, karo valesiyle birleşerek, beş yüz yazdırmayı yeğlerim.

Bu kitap bir yamalı bohça. Başı sonu yok. Editörüm yeni bir kitaba ilişkin öneri getirdiğinde, sevinmişim. Bu kitabı ona borçluyum. Ama bu gidişle ısmarladığını bulamayacak, korkarım. Ben gene de çok severim yamalı bohçaları. Nostaljiktirler ve de rengârenk. Her nesil, parçalanmış bir yeri değişik renkte bir kumaşla yamamıştır.

Veysel’le yaşamak bir ip cambazlığı gerektiriyordu. Oysa benim hiç dengem yok. Hiçbir zaman olmadı. Dengeyi Altan sağlardı, benim yerime. Reyhan karısının asıl adı değil. Umarım evliliklerinin ilk aylarında bir Reyhan girmez yaşantısına. Hayatları kesişti. Kesişen yaşantılar sonrası, ilişki tavsadığında geriye hüsrân kalıyor kalmasına ama ertelenmeyen günler, saatler adına da doyum ve sevinç de kalıyor. Tüm orgazmlar kalıyor. Orgazm anında söylenenler kalıyor. Kırıldıktan sonraki onarma dönemlerinden komik anılar kalıyor. Kafaya takmalar, hatırlatmalar, hesap sormalar! Ve *Blaise Pascal adında biri - Tatara, titiri*. Bu Orhan Veli’nin Jacques Prévert’den çevirdiği bir dize. Bunları erkek unutsa bile kadın unutmaz. İstese de unutamaz. Kadının kendine karşı kurulmuş bir zemberektir bu! Selim İleri’nin *Kırk Bir Aşk Hikayesi* adlı senaryasında, Öğretmen (Hümeysra), yıllar sonra ayrıldığı sevgilisinin (Kadir İnanır) kentinden geçer. Otobüs molasında arar onu. Adam evlenmiş, çoluğa çocuğa karışmıştır. Ayrıldıklarında bir kanarya armağan etmiştir kadına. Ve Hümeysra o kuşun öldüğünü söyler. Adam ne kuşu, ne de kuşun adını anımsar. Ayrıntıyı hatırlayan kadındır. Son gelişinde yeterince açık davranmıştı aslında, bana karşı. Kötü bir insan olmadığını kanıtlamak için birlikteliğini sürdürdüğünü yummurtlamıştı.

Aşkın onuru yoktur!... İlişkide taraflardan biri onur, gurur peşindeyse o tarafa aşk uğramamıştır zaten.

(Anlaşılmadığını anlatmaya çalıştın yıllardır Veysel! Oysa anlaşılmayacak hiçbir şey yok yaşantında. Ve güzel bir yaşantı değil. Bu nedenle onu dizelerine geçirmek işine gelmiyor. Biraz kurmaca, biraz karmaşıklık, az biraz bilmece misali bilgiçlik ekleyerek, seni solayan hayatı şiirleştiriyorsun. İkinci eşinle şiir tadında bir yaşam diliyorum sana. Bunu içtenlikle istiyorum.)

"Yazar olarak özel bir kişiyim. Salt yaşantımı yazmaya karar verdim ve kararımdan hiç ayrılmadım. Yaşantımı hem daha kolay hem de daha gerçek olduğu için yazdım. Çünkü yaşantım hayal edebileceğim her şeyden daha gerçek ve benim açımdan önemli olduğu için, hayal ürünü kişiler ve olaylar aramaya gerek duymadım."

Bu sözler Henry Miller'e ait. Ona helal ettiğini, bana da et; olur mu? Dümdüz olmayan dolu ve coşkulu yaşamlar, başka şeyler yazmaya vakit bırakmıyor anlaşılan. Ve böylesi yazarları, hayat solayamıyor.

Bir ay önce geldiğinde, son kez gelmişsin meğer. Seyyit bir ara Reyhan'ı sormuştu.

- Yapayalnızım; arınmış, dingin, demiştin. Hayatımda hiç kimse kalmadı. Artık ihanet etmiyorum sevgili arkadaşınıza.

Daha sonra da, "hayret bir şey, karıma da emek verdim, Reyhan'a da, şiirle ilgileninler diye. Hiç umut yok" ve benzeri bir takım şeyler daha eklemiştin.

(Biliyor musun bu üçlüde misillemeyi sen yapmadın. Bunu bir gün anlayacağından eminim. Derdin misilleme değildi belki. Ama her ilişkide yaşadın onu ve alıştın. Sana sürekli "karına dön" dedim; anımsıyor musun? Gene benim dediğim oldu; yeni karına döndün.

Beş saattir biliyorum evli olduğunu. Oysa sana bu kitabın kapağını ismarlayacaktım. Hani bir dünya çizmiştin Bodrum'da. Ortadan ikiye bölünmüş; bir yüzü kadın, diğeri erkek. Bu kitabıma yakıştırdı. Sonra Özdemir İnce'nin şiir sempozyumunun protesto edilme-

si gerektiğini, Seyyit adına aktaracaktım sana. "Şiirin resmileştirilmesine karşıyız. Çünkü biz sıradışı şairleriz. Sempozyuma çağrılmış olmak, bizler için onurdur" diye bir bildiri kaleme alınacakmış. Ahmet Necdet, Yeni Bütün'cü şairlerin birer şiirini Fransızca'ya çevirecekmiş. Onunla görüşmen gerekiyormuş. Bunları sana iletme hakkımı iptal ettim. Seni özleme, bekleme haklarımla birlikte!

Pasaport çıkart; bir Uzakdoğu yolculuğu olasılığı çıktı; bedava tarafından, diyecektim.)

Eve gelir gelmez enginar oydum. Yemek işi oyalıyor ve düşünce zincirine mola verdiriyor sanki. Bu gizlilik ve ketumluk yalnızca çevrendekileri değil seni de yıpratacak günün birinde.

Delilikle oyunculuk arasında kan bağı var. Öyle olmasa deli koğuşlarını Napolyonlar, Marie Antoinetteler doldurmazdı. Ben de iyiden iyiye deli bir eski oyuncuyum; ne de olsa.

Kanımca Altan'ın Misillemesi bu! Bu nedenle kabulümdür. Hakettim bunu. Belgelenmesi gereken bir geceyi aktararak, yüreğime tampon basıyorum. Ve sana teşekkür ediyorum Reyhan. Kararsızlığıydı beni çileden çıkartan; yeniden denemeye iteleyen. Ve onunla yaşamak güzeldir. Umarım kaçamak dışı birliktelik de güzel olur..

Nurettin Sözen, 14 Ocak 1991'de Ses Tiyatrosu'na emeği geçmiş sanatçılara saygı gecesi düzenledi. Belediye Başkanı'nın kaleminden alıntılar aktarıyorum. "On altıncı yüzyılda kentimizin nüfusu bir milyona ulaştı ve İstanbul dünyanın ilk metropoliten alanı niteliğini kazandı. Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından bu yana ise bu merkezin odak noktasını Beyoğlu oluşturdu. İstanbul bugün de bir dünya kentidir... Tramvaylı yeni Beyoğlu açılmıştır... Ses, İstanbul'un, giderek Türkiye'nin ayakta kalabilmiş en eski tiyatro salonudur."

O gece her birimize birer kitapçık armağan edildi. Ses'in tüm yaşayan sanatçıları ile aramızdan ayrılanların anısına adanmış bir kitapçık bu. Tiyatro ilk başta Halep Çarşısı'ndaki At Cambazhanesi olarak biliniyor. Yani kökeni bir at cambazhanesi. Abdülhak Şinasi Hisar'ı, eniştesi götürürmüş oraya. Çok sevdiği cambazhaneyi şöyle anlatıyor yazarımız: "...bir curcuna havası çalarken, seyisler koştu-rup yerlere eski keçe yayıyorlar. Hava tozlu keçe, ahır, gübre, eşe-lenmiş toprak kokuyor. Palyaçoların başlarında, atların boyunlarında çingiraklar çalıyor. Şaklayan kamçılar, kışneyen atlar, gülüşler ve alkış sesleri... Parlak kumaşlar, pullar, boncuklar, atlaslar... Renkli ve heyecanlı bir inanılmaz dünya..." Altan Erbulak'ın deyi-şiyle "Bir Başka Dünya". O da Medrano Sirk'i'nde bir hafta palyaço olarak çalışmış ve anılarını, izlenimlerini *Yeni Sabah* Gazetesi'nde birkaç gün yayınlamıştı. *Çamlıcadaki Eniştemiz* adlı kitabında Abdülhak Şinasi Hisar'ın anlattığı bu at cambazhanesinin yerine 1885 yılında Grand Rue de Pera, 158 Numara'da açılan Halep Çarşısı ar-kasındaki boşluğa, yapı ustası Roman tarafından, ahşap bir bina konduruluyor. Çarşının içinden geçilerek girilen bu yapı uzun bir dönem sirk olarak kullanılacaktır. Hemen hemen tüm oyuncuların

düşlerini sirk süsler. Gösteri sanatlarının en kadim olanıdır sirk! 1899 yılında binada tiyatro ve opera oynatabilmek amacıyla değişiklikler yapıldıysa da, binanın adı tiyatro olarak değil, sirk olarak anılıyordu: Pera Sirki. 1904 yılında bir yangın sonucu bina hasar görünce, işletmecisi Luis Roca Ramirez, tiyatroya yeni bir biçim verilmesini kararlaştırıp, Mimar Campanaki'yi görevlendiriyor. Onyedili localı, beşyüz kişi alabilen yapı meydana çıkıyor. 1906'da işletmeyi devralan J. Quilichini önce adını değiştiriyor: Varyete Tiyatrosu. Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen on beş yıllık süre içinde, Varyete Tiyatrosu esas olarak bir turne tiyatrosu kişiliğini taşır. Fransız ve Yunan başta olmak üzere yabancı topluluklar Pera seyircilerinin önüne çıkar. Yaz aylarında salon, sinema olarak kullanılır. Aynı dönemde özellikle Ramazan aylarında Türk topluluklar da Varyete Tiyatrosu'nda temsiller verirler. Bunlar *Kel Hasan Efendi Topluluğu*, *Benliyan Topluluğu* Mınakyan'ın *Yeni Tiyatro'su*, *Eliza Binemeciyen Kumpanyası* ve Muhsin Ertuğrul'un *Edebi Tiyatro Heyeti'*dir. Ferhan Şensoy bir söyleşisinde Eliza Binemeciyen'in bir afişi için canını verebileceğini, geçmişi gençlere devretmek ve anılara düşkünlük gibisinden tutkuları bulunduğunu söylemişti. Dekorları Ertuğrul Muhsin ile Behzat bey yaparlarmış. Oyunların tarifi o devre göre çok yüksekmiş. Localar bir Napolyon altınına, koltuklar bir gümüş mecidiiyeye satılırmış.

1918 yılında Berlin'deki tiyatro ve sinema çalışmalarını bırakarak İstanbul'a dönen Muhsin Ertuğrul, artık Darülbedayi kadrosunda yer almaktadır. Tasarladığı oyunlar için Varyete Tiyatrosu biçilmiş kaftan gibidir. Düşlediği tiyatroyu *Edebi Tiyatro Heyeti* adıyla kurar ve ilk oyun olan İbsen'in *Hortlaklar*'ını seçer. 1923 yılında İsveç'ten döndüğünde ise, Raşit Rıza'yı kıramaz ve *Othello* oynanır. İstanbul'da Türk kadınları ilk kez bu temsilde, açıkça sahneye çıkarlar. Tarihsel açıdan çok önemlidir bu evrim. Othello denince benim aklıma, kimi gezginci tuluat kumpanyalarının bu oyunu, *Arabin İntikamı* adı altında oynamış oldukları gelir, nedense.

Cumhuriyetin ilk döneminde tiyatronun adı değişir. *Fransız Ti-*

yatrosu! Ramazanlarda yoğunlaşan yerli topluluk temsilleri dışında, sahneyi esas olarak dışardan gelen topluluklar kullanır. Bu topluluklar içinde 1930'da Charles Boyer yönetiminde *Marie Bell* topluluğu ilgi görür. 1933 yılında da Zozo Dalmas'ın içinde bulunduğu *Yunan Operet Topluluğu* benzer bir ilginin odağı olur.

Darülbeydi yani Şehir Tiyatrosu sahnelediği operetlerin büyük ilgi görmesi üzerine, etkinliklerini "Dram" ve "Komedi veya Operet" ünvanlarıyla ikiye ayırmayı düşünmekteydi. Bir salon arandı ve sonunda Beyoğlu'ndaki Fransız Tiyatrosu'nda karar kılındı. İlk oyun Ekrem Reşit Rey'in yazıp, Cemal Reşit Rey'in müziğini yaptığı *Deli Dolu* idi. Hazım Körmükçü, Vasfi Rıza Zobu, Bedia Muvahhit, Şevkiye May, Muammer Karaca, Behzat Butak, Halide Pişkin, Reşit Gürzap'tan oluşan dev bir kadro tarafından oynanır operet. Ayrıca, Selma Muhtar takma adıyla Nâzım Hikmet'in yazıp Ferdi Ştatzcr'in (Bedia Muvahhit'in kocası) bestelediği *Bu Bir Rüya* adlı oyun, Yusuf Ziya Ortaç'ın yazdığı *Aşk Mektebi*, Shakspeare'in *Yanlışlıklar Komedyası*, Molière'in *Kibarlık Budalası* çok büyük ilgi görür.

Tepebaşında Arditi tarafından yönetilen Asri Sineması'nın (eski Amfi Tiyatrosu) adı "SES" olarak Ekim 1941'de değiştirilir. Daha sonra da bir takas yapılır ve Şehir Tiyatrosu Komedi Bölümü, Tepebaşındaki eski Amfi Tiyatrosuna geçer. Buranın adı "SES" ise, Halep Çarşısı'ndaki tiyatroya konur. Artık tiyatronun adı "Ses Sinema ve Tiyatrosu"dur.

1943 yılında bu sahnede yeni bir topluluk çalışmaya başlar. "Ses Tiyatrosu ve Opereti" adını taşıyan bu topluluğun sanat yönetmeni Avni Dilligil'dir. 65 kişilik kadroya sahip olan topluluğun ilk oyunu, Rey Kardeşlerin yazdığı *Hava Cıva*'dır. Semiha Berksoy kadrodadır ama amaç yalnızca operet sahnelemek değildir. İstanbul'da opera kurmak istemektedirler. Ne var ki Ses Tiyatrosu, amaçladığı görevleri yerine getiremez. Sahne esas olarak bir operet ve giderek revü tiyatrosu haline dönüşür. İkinci oyun olarak *Lüküs Hayat* sergilenir. Orkestrayı adı Ses dönemiyle birlikte hep anıla-

cak olan Karlo Kapoçelli yönetmektedir. Ses Opereti daha sonra "Yeni Ses Opereti" adıyla 1950'li yılların bitimine kadar varlığını sürdürür.

Yıl 1962. Halep Çarşısı'nın tam karşısında Küçük Sahne'de, Dormen Tiyatrosu çalışmalarını sürdürmektedir. Sözü Haldun Dormen'e bırakalım: "Eski Fransız Tiyatrosu'ndan bir haber geldi, bir gün. Ses opereti olarak çalışmalarını sürdüren toplulukta Maritza Boralı, salonun bir yıl sonra yeni birine kiraya verileceğini söyledi. Fransız Tiyatrosu rüyalarımın salonuydu." Muhsin Hoca'nın da aynı duyguları daha önce paylaşmış olduğunu biliyoruz. Bundan sonrasının canlı tanıklarından biri de benim. 1962 yılında liseyi ve Belediye Konservatuarını bitirmiş, üniversiteye kaydımı yaptırmıştım. O zamanlar tek kademeli basit bir sınavla üniversiteye giriliyordu. Ve Felsefe Bölümünde okumak isteyen öğrenci yok gibiydi. Ayberk Çölok ile Beyoğlu'nda dolaşırken caddenin sağında, yıkık dökük bir binanın kapısında, *Ayı Masalı - Refik Erduran* yazılı bir afiş gördüm. Oyuncu olmak emelim, tutkumdu. Ayberk'in cesaretlendirmesi üzerine içeri girdim. İnşaat istilasındaydı bina. Roller dağıtılmış, ilerde ararlarmış. Umudum kırık ayrıldım tiyatrodan. Gece telefon geldi. Genç kızı oynayacak olan seramikçi Alev Ebuzziya Avrupa'ya gitmeye karar vermiş; Haldun bey beni bekliyormuş. Duygu Sağıroğlu üstlenmişti binanın onarımını. Sarı yaldızlı, bordo koltuklu bir salon yapılacaktı. Sahnenin tahtası kaldırıldığında, kedi büyüklüğünde yüzlerce fare koşturmaya başladı. Altan ve diğer erkek oyuncular, kadınlardan geri kalmayıp, koltuklara tırmandılar. İtfaiye köpük sıkıttı da öyle temizlendi fareler. Ve ben eşimi Dormen Tiyatrosu'ndaki *Ayı Masalı* adlı oyunda tanıdım. Oyunda birbirimizin sevgilisiydik. Rol icabı başlayan ilişki gerçek yaşantıyı kapladı. Birbirimize âşık olduk ve evlendik. Tiyatro hemen hemen her dönemde bir arabuluculuk görevi üstlenir. Muhsin Hoca da aynı fikirdeydi. Evine ziyarete gittiğimiz bir gün, Romeo-Jülyet gibi bol prova gerektiren oyunları, gerçek hayatta birbirlerine âşık oyunculara vermeyi yeğle-

diğini, böylece kaytarmasız prova yapılabildiğini söylemişti. "Tiyatronun büyüsdür aşk" demişti.

Şevkiye May da oynuyordu aynı oyunda. Kaluta Kardeşler'le Yunanistan'da oynadığı müzikalleri unutamayan bu büyük oyuncu ve iyi insan, ikimizi çok severdi. Oyundan sonra oyundan önce hep evine giderdik. Konservatuar hocalarım ve Haldun Dormen dışında, en etkili öğretmenim Şevkiye May'dır. Öğrettikleri yalnızca oyunculığa dair değildi. Kadın olmanın, aşkın sancısını; yapılan yanlışlardan pişmanlık duymamayı, gerektiğinde bedel ödemeyi hep ondan öğrendim. İntihar ederek öldüğünde, aynı sonu yaşayacağımı düşündüm. Bu düşünce hiç değişmedi. Şevkiye May'ı aşk gibi sevdim. Onu tanıdığım, anladığım için mutluyum. Kendini öldüreceğini söylemişti, intiharından bir gün önce. Onu yazlığa götürebilseydik, belki de bu sonu erteleyebilirdik. Bu konudaki vicdan azabım yıllarca dinmedi. Bana Muhlis Sabahattin'in kızı Melek'in kendisine armağan etmiş olduğu, üzeri İngilizce "Touch Wood" (tahtaya vur) anlamında yazılı bir kolye armağan etmişti.

- Bu kolyeyi bana armağan ettiğinden kısa bir süre sonra, Melek intihar etti. Bu nedenle bunca zaman veremedim sana onu. Ama artık verebilirim.

Böyle söylemişti. Ölümünden sonra Altan, parçalayıp attı kolyemi. Dormen Tiyatrosu kapılarını ilk başta Kent Oyuncularına açtı. Bu vesile ile büyük oyuncu, büyük insan Yıldız Kenter hocamızla aynı odayı paylaştım. Ona sevginin ötesinde hayranlık duydum. *Fadik Kız*'ı oynamaya karar verdiklerinde, tiyatronun arka kapısına çok yakın olan geneleve gitmişti Kent Oyuncuları. Oradaki yaşantıyı yakından gözlemlemeyi amaçları. Güler Ökten daha sonra, mama tarafından kibar davranmaya zorlanmış sermaye kadınların taklitlerini yapmıştı. Onlar oyuncuymuş o gün. Ama sıkılıp ya da dalıp, kahveciye küfürlerle süslü çay ısmarlamışlar, bir ara.

Gülriiz Sururi-Engin Cezzar topluluğu da konuk tiyatro olarak faaliyet gösterdi Dormen'de. Ve Ankaralı devrimci tiyatro topluluk-

ları İstanbul'da, Beyoğlu'nda seyircisiyle kucaklaştı. Yani bina sırasıyla At Cambazhanesi, Pera Sirki, Varyete Tiyatrosu, Fransız Tiyatrosu, Ses Opereti, Dormen Tiyatrosu olarak ad değiştirdi; gelişti; tiyatro sanatının doruğu haline geldi. Altın çağlar yaşadı.

1972 yılında Dormen Tiyatrosu'nun kapanması sonucunda salon, sinemaya çevrildi. Ses Sineması seks filmleri furasına katıldı ve Beyoğlu'nun bir yan sokağında unutulmaya yüz tutan bir salon haline geldi.

Ve 1989 yılında Ferhan Şensoy-Ortaoyuncular topluluğunun kiralamasıyla salon yeniden tiyatroya dönüştürüldü. Ferhan Şensoy bir deha bence. Ve bu salon çok şanslı. Haldun Dormen gibi büyük, çok yönlü bir yönetmen, çok ilginç ve yoğun kültür sahibi bir oyuncudan sonra, kısa bir süre Ses Sineması olarak kaldıysa da sonunda, ikinci ya da üçüncü altın çağını yaşamaya aday oldu. Ses Tiyatrosu, başarı açısından bir eskisine fark atan topluluklar tarafından kullanıldı. Ferhan, şu anda tiyatronun doruk noktasıdır. Hiç kimseden yardım almaksızın, Anadolu seyircisinin bin liralari ile gerçekleştirmiş salonun onarımını. Ve turneye tek başına çıkmış, *Ferhangi Şeyler* ile. Çünkü kadrosundaki elemanlara, özellikle Erol Günaydın ile Münir Özkul'a saygısı var. Onları yormak istememiş. Hem yazıyor, hem yönetiyor, hem oynuyor. Ve ben bencil bir tutumla Altan Erbulak ödülünün bundan sonraki organizasyon ve kararını, kendisine devretmek sevdasındaayım. Kendi adıma bu ödülü iki yıl üstüste onun tiyatrosundan oyunculara verdim; bile isteye. Bu yıl sıra sevgili Erol Günaydın'da. Sonrasını Ferhan bilir. Tabii ricamı kabul ederse. Haldun Dormen ile Ferhan Şensoy'un kaderlerinde bir benzerlik var. Her biri Küçük Sahne'den geçtiler Ses Tiyatrosu'na. Ve Erol Günaydın iki kez yaşadı bu göçü, 62'de ve 90'da!...

14 Ocak gecesi Ferhan Şensoy dışında Vasfi Rıza Zobu, Semiha Berksoy; Haldun Dormen, Yıldız Kenter, Genco Erkal, Gülriz Sururi de birer konuşma yaptılar. Tümü çok güzel konuştu ama

ben yalnızca, her birinin konuşmasından çok duygulandığım bölümleri aktaracağım.

Vasfi Rıza Zobu mizah silahını her zaman çok iyi kullanmış bir sanatçı. Sohbetine doyum olmaz. O gece de aynı performansı, bir kez daha gösterdi.

– *Atatürk bir gün bana, ne oynadığımızı sordu. Sahi neydi oyunun adı; kime sorabilirim?*

Gecenin sunucusu, bence sunucuların devi (kralı, şahı demek istemedim) güzel insan Halit Kıvanç, yardımına yetişti Vasfi abinin. Ön sırada oturan Bedia Muvahhit'ten oyunun adını öğrendi. *Aşk Mektebi* imiş.

– *Hah işte. Ben de o Aşk Mektebi'nin müdürü rolündeydim. Aslında başka bir şey anlatacaktım ama unuttum. Her neyse. Saat 8'de başlardık oyuna. Saat 8'e çeyrek kala, Atatürk gelmedi. Kendisine üst kattaki ilk locayı ayırmıştık. Bütün oyuncular biliyordu geleceğini. Heyecanla hazırlık yapmıştık. Saat 8 olunca, yáverine haber yolladım. Beklememizi söyledi. Daha sonra Paşa'nın başlamamızı bildirdiğini, oyunu yetiştiği yerden izlemek kararında olduğunu bildirdi. Bizler ilk iki meclisi oynadık. Seyirci birden ayağa kalktı. Atatürk gelmiş! Biz oyuncular da, repliklerimizi kesip, hazırola geçtik. Devam etmemizi işaret edince, panikledik. Şöyle bir düşündüm ve orkestra şefine, baştan almasını işaret ettim. Ve oyunu, bir kez daha, ilk meclisten başlayarak oynadık. Seyirci çıtını çıkartmadan bir kez daha izledi.*

Semiha Berksoy'un konuşması da çok ilginçti.

– *Atatürk ödüllü tek sanatçı benim. Avrupa'da bu ödülü görenler yerlere yapıştılar. Ben opera sanatçısıyım. Bu tiyatronun adı, benim sesimden ötürü SES olmuştur. Hava Cıva operetinde rol almam teklif edildiğinde, bir tek şartla kabul edeceğimi bildirdim. Bu şart Karmen'den bir arya okumaktı. "Olmaz" dediklerinde sırtımı dönüp gitmeye kalkıştım. Razi oldular ve ben perde finalinde öne çıkıp, asli sanat dalımı icra ettim. İşte böyle. Evim tiyatroya uzak olduğu için,*

soyunma odalarından birine yerleştim. Bu tiyatro uzunca bir süre benim evim oldu. Burada yaşar, burada yıkanırdım. İşte böyle..

Haldun Dormen'in konuşması, kendi deyişiyile nostaljikti. Şevkî ve May'ın jübilesinde, yere eğilip tahtayı öptüğünden, Muhsin Ertuğrul'un müthiş jübilesinden söz etti ve Altan Erbulak'ın 72 yılında Dormen Tiyatrosu kapanırken, salonda oturup ağladığını, "bu tiyatro benim tiyatrom" dediğini anlattı. Gözlerim doldu ama kendimi güç bela tutabildim. On beşer kişilik ödül sıralamasında Haldun Dormen'e düştüğüm için kıvanç duydum. Oyuncuların tümü kendi asli tiyatrolarının temsilcisi yanında yer alamadılar. Bu arada Halit Kıvanç'ın zarifçe değindiği gibi unutilan sanatçılar oldu. Plaketleri daha sonra kendilerine verilecek.

Yıldız Kenter Ankara'da konservatuar binasının önünde volta attığını, mesleğe olan aşkını ve böylesi gecelerde sevgiyle kucaklaşmayı, cenaze törenlerinde karşılaşmaya yeğlediğini anlattı.

Genco Erkal farklı bir konuşma yaptı. Kendisini özellikle, değindiği konulardan ötürü kutlamak isterim. Oynadıkları oyunları saydıktan sonra baskı ve vahşet döneminde, Deniz Gezmişler asıldığında, Brecht'in *Kafkas Tebeşir Dairesi* adlı oyununu *Analık Davası* adı altında sergilediklerini ve dekorda bir darağacının yer aldığını anlattı. İnfazdan sonraki gece darağacını sahneye çıkartamamışlar. Dorukta bir acı çektikleri için.

– Aslında, oyunda kimse asılmıyordu ama darağacı dekorun bir parçasıydı. O geceden sonra, bir daha hiç çıkartmadık darağacını sahneye.

Gülriiz Sururi'nin konuşmasının en etkili, en ilginç yanını, konuşmasının bitiminde Nurettin Sözen'den talebi oluşturdu kanımca.

– Taksim'le Mecidiyeköy arasında bir arsa parçası armağan edemez misiniz bizlere? Böylelikle en az üç tiyatro topluluğu faaliyete gösterebilir.

Halit Kıvanç Sözen'in alkışladığını, dolayısıyla yanıtının "Evet" olabileceğini dile getirdi.

Ve sözü en son Ferhan Şensoy aldı. Komik öğeleri bunca yararlı, hedefe varır biçimde kullanabilen ender sanatçılardan biri Ferhan.

– Bizler Nurettin Sözen’e "Sayın" diyoruz ama halk kendisine "Su Özürlü Nurettin" adını takmıştır. Gülriz Sururi'nin istediği arsa mutlaka verilecektir. Bundan eminim. Ama ne zaman? Bu gecenin gerçekleşmesi, izlediğimiz filmin yapımı tam bir yıl gecikmeyle oluşturuldu. Arsaya da artık kimbilir ne zaman kavuşur tiyatrocular! Ben bu tiyatroyu, bunca borca girerek keyfimden onarmadım. Bok gibi ortada kaldık. Bizi Küçük Sahne'den atmaya karar verdikleri için, sokağa dökülmemek için, giriştim bu işe.

Gecenin güldürü ustalığını kendiliğinden üstlenmişti Ferhan. Zaten sahnede güldürmek için, ıkınarak oynayıp konuşmuyor genelde. Kara mizah sanki eli kolu onun. Kendiliğinden, akarsu misali hem güldürüp hem düşündürüyor.

Dormen Tiyatrosu'ndan sonra Ses Sineması olarak faaliyet gösteren salon, belki de son sahibine kavuştu artık; Ferhan Şensoy -Orta Oyuncular-Ses, 1885-1991. Dilerim 2000'li yıllara salon aynı tiyatro topluluğu ile girsin. Ben alışkanlıklara kolayca teslim olan bir insanım. Tutucu biri! Değişiklik, yararlı olduğu ölçüde iyidir ama süreklilik de yararlıdır. Alışkanlıklar çoğu kez güzeldir. Hele iyi alışkanlıklar!

At Cambazhanesi'nden Ferhan Şensoy-Orta Oyuncular'a uzanan geniş yelpazenin tüm temsilcilerine merhaba!

Nice oyunlara!

Nice gösterilere!

Yıldız hocanın dediği gibi nice dramlar, komediler, operetler, içerikli devrimci oyunlar, vodviller, farslar, pandomimler, trajedilere...

Bir kadın aradı beni. Genelde yazdıklarım, söylediklerimden ötürü beni arayan kadınlar oldukça sağlıklı. Şöyle dengeli, kendiy-le barışık, uyumlu kadınlar aramıyor. Ve ben bundan kıvanç duyuyorum. Aldığım mektuplar da genelde cezaevlerinden! Bu da övünç nedeni benim için. Bir gün bana gelmek istiyormuş bu hemcinsim. Öyle şeyler anlatacakmış ki, mutlaka yazmak gereği duyacakmışım. Erken saatte geldi. Adı Milhan!

– Onun için hırsızlık bile yaptım!...

Nöbet geçirircesine konuşuyor. Öfkeli değil sanki ama adamı eline geçirirse öldürebilir. Kendinden on yaş küçükmüş dostu. Bir kadının öyküsü böyle başladı mı, sonu bellidir. Sekiz yıldır birlikteymişler; bir kaç kez reddetmiş evlenme teklifini. Yanlış anlamayın, teklifi kadın yapıyor, reddedense erkek!

– *Bana doğuracak bir kadınla evlenirim ancak. Ama evlenehe kadar seninleyim..*

– Siz neden doğurmuyorsunuz?

– Miom nedeniyle rahmimi aldırıttım; diyor.

Anlattıklarında şaşırtıcı, yazılası bir taraf bulamıyorum. Bakışlarımı yakalıyor.

– Az buçuk bir gelirim ve bir de işim var. Kazancımın tamamını verdim yıllardır. Benden habersiz bir daire satın almış İzmit'te. Borcunu ödeyemeyince haciz geldi.

– Burada eviniz yok mu?

– Benim evim var. Orada kendini sığıntı gibi görüyordu. Eve hiç bir katkısı olmadığı için tedirgindi. "Sana bir gün bol para yedi-receğim" diyordu.

– Çalışmıyor mu?

– Figüranlık yapıyor. Yazları turist gezdiren motorlarda çalışı-

yor. Ama beni götürmez. Turistlerle işi pişirir çünkü. Arkalarından da ana avrat söver. "Kadınlar kudurmuş; beni yordular, posamı çıkarttılar; tümü cimri" der.

– Ve siz de kabullendiniz bu yaşam biçimini.

– Evet. Kalması için her şeye katlandım. Hacizi kaldırmak için beş yüz bin lira para gerekti. Ay sonu olduğundan çaresiz kalmıştık. Avans çekemedim; bankada kuruş kalmamıştı. Kont gibi girer çıkar der.

– Ne yaptınız peki?

– En yakın arkadaşımın evine gittim. Varlıklı bir kadındır. Bir eski devrimci! Parasının durduğu yeri bile bilirim. Çok eski ve iyi bir arkadaşım. Tuvalete gitmek bahanesiyle koridoru geçtim; o mut-faktayken, kutusundan bir tomar para çaldım.

Kaç para olduğunu sayamamış, pek tabii. Arkadaşı olayın farkına varmadan çıkıp gitmiş. Altı yüz bin lira çaldığını takside anlamış.

– Farkına mı varmadı, yoksa başkasından mı kuşkulandı bilemiyorum. Hiç sözünü etmedi kaybolan paranın. Borç olarak isteye-mezdim. Adama para yerdirmeme karşıydı çünkü.

Adamın evi hacizden kurtulmuş ve evlenmiş.

– Sizinle mi?

– Öyle olsa, buraya gelir miydim? İzmit’li bir dul kadınla evlendi. Para çalıp borcunu ödediğim evde oturuyorlar. Onu mutlaka öldüreceğim. Kendi paramı helâl ettim etmesine de, can arkadaşım-dan çaldığım para, sırtımda kambur benim.

– Ona itiraf ederseniz belki suçluluk duygusundan kurtulursunuz.

– Bundan sonra hiç bir amacım ya da avuntum yok nasılsa. Onu öldüreceğim.

Caydırmaya çalışmak boşunadır; bilirim. Ona fikir verdim. Adamı sarhoş etmesini, uyuduğunda yüz ünite ensülin zerketmesini söyledim.

– Artık gelmiyor ki! Hiç gelmiyor. Onu tanıdığımdayken evliydim. Bana bebeği gibi bakardı kocam. Lanet olsun!

Kızım ve arkadaşları da hırsız aslında. Anneler içersinde, en baskısız anne modeli olduğumdan, açılıyorlar bana.

– Füsün teyze; şu kotla bu kemer çıtır...

Çıtır, çalıntı mal anlamına geliyor. (Bu bir suç duyurusu değil. Kovuşturma başlatılsa, hayal ürünüydü yazdıklarım diyebilirim.)

Nasihat etmem gerektiğini düşünüp, bir kaç şey söylüyorum kızım ve diğer kızlarıma.

– Bakın çocuklar. Yoksul sokak satıcılarından, yaşlılardan, çocuklardan, yıkık dökük minnacık dükkanlardan sakın bir şey çalmayın. Ve sakın yakalanmayın. Üzerinizde çaldığınız malı ödeyecek kadar para bulundurmayı ihmal etmeyin.

Yaşar, duyduklarına inanamıyor.

– Bu ne mene bir eğitim, abla. Çalmayın sakın diyeceğine, yakalanmayın diyorsun. Olacak iş değil.

Yeterince kazıklandığımız için tüketici olarak, lüks marketlerden çalınanların bir misilleme olduğunu düşünüyorum. Artık çaptan düştüğüm için, hiç bir şey çalmıyorum. Ama Altan da ben de iyi birer hırsızdık. O daha çok yardımcı olurdu; doğrudan çalmazdı; ışık içinde yatsın.

Çok sayıda kitap ve dergi çaldık. Turnelerde minik biblolar çaldık. Otelleri eve taşıdık diyebilirim. Evlenen bir çiftte bir takım otel çatal bıçağı armağan etmiştik. Bu çift Metin-Nevra Serezli idi. Bazen açık açık yürütürdük.

– Bu tablayı çalıyoruz.

– Estağfurullah Altan abi, buyrun. Armağanımız olsun.

Aysan Sümercan Büyük Ankara Oteli'nde kat sorumlusu iken, sıkı sıkı tembih ederdi. "Beni zor durumda bırakmayın. Zaten her gün birşeyler çalınıyor. Çalmazsanız size büyük havlu veririm."

En başarılı hareketlarımız dış ülkelerde gerçekleştirildi tarafımızdan. Kuliste hep anlatılırdı bu serüvenler ve çok gülerdi oyuncu arkadaşlar. Kimileri özenirdi bize ve en olmayacak yerden bir şey aşırırlardı. Haldun Dormen'in evinden, bir yemek daveti esnasında, Wagewood marka tabla örneğin.

Torino'da koskocaman bir dükkanda oldukça kazıklanmıştık. Ellerimizde poşetlerle, yürüyen merdivene yaklaştığımızda, üst üste yığılı, ekose bavullar ilişti gözüme. Bir tanesinin sapına yapıştım. Göstere göstere, doğallık içinde çalmak, en uygunudur. Bavulu alıp merdivene doğru ilerledim. Altan niyetimi anlayıp hızlandı. Müthiş bir tangırtı koptu. Bütün diğer bavullar merdivenleri inmeye başladı; peşimiz sıra. Meğer zincirliymişler. Merdiven durduruldu; tezgahlar Alaaddin'in sihirli lambasından fışkırırcasına dikildi karşıma.

– *Prego?*

Fransızcası yok gibiydi. Benim de İtalyancam evlere şenlik! Ona, bavul almak istediğimizi ve böyle bir rezaletle karşılaştığımızı, sinir içersinde aktardım. Yakalanınca üste çıkmak şarttır. Özür diledi. İtalya'da maalesef çok sayıda hırsız bulunduğunu, her gün milyonlarca liralık mal çalındığını, bu nedenle tedbir alındığını açıkladı. 800 liraydı bavul. Ve zorunlu olarak parasını ödeyip, satın aldık.

Dükkanın önünde gülmekten yerlere serilmiştik. Altan yaşanan bir olayın taklidini dahiyane biçimde yeniden yaşatırdı. "Bu pahalı bavulu ncremize sokacağız?" diyordu. Minnacıkta arabamız. 800 lira çok iyi paraydı, 64'lerde.

Paris'teki scrüvenler daha bir unutulmazdır. Gérard Philippe'c hayrandım. Hâlâ da âşığım onun oyunculuğuna. Öldü gitti; o sıcaklığı kimselere miras bırakamadı. Altan Erbulak gibi! Kimi insanlar gerçekten rüzgârlı galiba. Bir plakçıya girdik, sevgili kocamla. Edith Piaf aldık bir kaç tane. 45'lik plaklardı bunlar. Bir de karton kutu içersinde, koskocaman bir Lorenzaccio duruyordu, Gérard Philippe'in, aynı oyundan resimleriyle birlikte. Çok pahalı bir nesne! Plâğın sonundaki alkış 5 dakika sürüyor. Tezgahtar kadıncağız yakınlık gösterdi bizlere. Bir de Tepaz marka bir pikap duruyor vitrinde. 30 Frank, yanlış anımsamıyorsam. Belki de 3 frank. Altan, "alalım" dedi. Pikabın kutulanması, faturanın yazılması; derken ben, Lorenzaccio'yu elime aldım ve Altan'a, "ben gidiyorum"

dedim. Kadınla vedalaştım ve Otel Exelcior'un yolunu tuttum. Hani ilk Paris gezisinde Naim Tiralı ile kaldığı otel Altan'ın. Aradan bir saat geçti. Altan görünürlerde yok. Yakalandığımızı düşündüm. Fransızcası zayıf olduğu için, balık gibi çırpındığını tahmin ederek, peruk takıp, mini etek giyip, dükkana dönmeye karar verdim. Bak-tım elinde pikap kutusuyla, karşı kaldırımdan geliyor. Kadın tanı-madıydı beni. Sohbet koyulaşmış; o yüzden gecikmiş Altan.

– Ne yapacaktın?

– Seni tanıyan bir Fransız rolü üstlenip, seni kurtaracaktım; pek tabii.

– Sen benden de delisin, madamiko.

Lorenzaccio duruyor. Arada bir tiyatro öğrencilerine dinletiyorum.

62 yılında henüz Altan'la evli değildik. Kıbrıs'a turneye çıkmış-tık. İlişkimiz bir kaçamak boyutundaydı. Rum kesiminde Mavros adında bir oyuncakçı dükkânı vardı ve oradan çıkmak bilmiyorduk. Satıcı, çocuklarımız olduğunu düşünüyordu; biz kendimiz için alı-yorduk onca oyuncağı. Bir tane satın aldığımızda, mutlaka bir tane kaldırıyorlardı; yani çıtır yapıyorlardı.

Rahmetli Semine bizlerden sorumluydu. Ve sürekli uyarıyordu ikimizi; özellikle beni! Konuk olduğumuzu, bir terslik çıkarsa rezil olacağımızı hatırlatıyordu. Sonunda "benim yanımda yapmayın ba-ri" demişti. Bu istediğini kırmadık biz de. Oyuncu kadrosunun ısı-marladığı şeyleri de yürütüyorduk ara sıra.

– Karıma şu şalı kapatabilirsen; iyi olur.

– Kızıma şu bebeği kaldırabilir misin?

– Göz kalemi gerekiyor bana. Çok da pahalı.

Semine bu olaylara her tanık oluşunda, yalnızca Altan'la beni değil, diğer oyuncularını da azarlamaya başlamıştı. Müthiş gülüyor-luk. Her gece bir yemeğe davetliydik. Lokantalardan yürütülen ça-tal bıçak, tabaklarla takım düzdük her birimize.

Son günümüzün sabahı Semine, erken saatte oda kapımızı tık-lattı. Gene azarlanacağımızı düşünüyorduk ki...

- Ne olur yanlış anlamayın beni; diye zorlanarak konuşmaya başladı.

Altan neskafe koydu önüne; sigarasını yaktı Semine'nin.

- Aynı odada kalmanızı da onaylamıyorum ama neyse artık.

- Sebeb-i ziyaretin Semine'ciğim? diye sordu Altan.

- Benim çok sevdiğim bir yeğenim var. Nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum ama ona ellerini şap şap vuran, kurmalı bir maymun almayı vaadetmiştim. Ama param kalmadı. Acaba diyecektim, mümkünse, Mavros'tan bana onu...

Cümleyi tamamlamasına gerek kalmadan anladık, ikimiz de. "Emrin olur" dedik.

Üçümüz birlikte gittik oyuncakçıya. Semine ile Altan adamı oyalarken ben maymunu, kutusundan çıkartıp, şalına sarıverdim. "Nerede bunun kutusu?" diye tutturmaz mı Semine. Geri döndüm. "Ben bu maymunu ilk geldiğimiz gün sizden satın almıştım. Kutusunu vermeyi unutmuşsunuz" dedim. Kutuyu da aldım. İyi müşteri olduğumuz için adamcağız ufak çıkartmalar da armağan ettiydi, kutu nedeniyle geri döndüğümüzde.

Uçakta gülmekten kırılmıştık. Yol boyu taklidini yaptı Altan, Semine'nin. Odaya gelişini, ıkınıp sıkınmasını oynayarak, kıldı geçirdi bizleri.

- Bir kerelik bir hata benimkisi; diyordu Semine. Üzüm üzüm baka baka kararır. Bir daha olmaz; olmayacaktır. Kapatın bu konuyu!

Yıllar sonra beyin kanaması geçirip, yoğun bakıma kaldırıldığında, odasına girmiştim. Poşet içinde körük gibi nefes alıyordu. Kıbrıs turnesini anımsadım ve gözüm elindeki zümrüt yüzüğe takıldı; kocamandı. Derhal çıktım odadan; ağlayarak. Arabada Altan'a bir an için yüzüğü çalmayı aklımdan geçirdiğimi itiraf ettim. Semine ile Altan aynı ayın, aynı gününde öldüler; yıl farkıyla: 1 Mayıs...

(Senin için hırsızlık yaptım mı hatırlamıyorum Veysel. Yaptımsa helal ediyorum.)

Gazeteci Erkan ayda bir uğrar bana. Dedikodu yapmak için. Veysel'e çok benziyor. Bu nedenle "Aşkın Misillemesi" başlığını okuyunca, Finlandiya anıları depreşti. Orada erkek genelevleri varmış. Barda oturmuş damızlıklar ve dans etmek için kiralananlar-
mış.

- Para peşin, kırmızı meşin. Ben de gazeteciyim ya, barda oturmaya talip oldum. Yaşayarak göreceğim, aklım sıra. Patroniçe hiç itiraz etmedi. Ödenen paranın yüzde yirmisini bana vereceğini söyledi. Gözü kesti beni besbelli. Barın üst katı otelmiş. Çok moruk bir kadın beni istedi. Dansa kalktık. Çok sıkıldım. Dil de yok! Kaytarmaya çalıştım. Oturtmadı beni. "Üç dans ve bir sevişme parası ödedim" dedi. Nasıl kaçtım bir bilsen. Toz oldum. Oraları çok soğuk. Ve gündüzler de gece gibi. Bu nedenle heriflerde hiç iş yokmuş. Yani bizler Finlandiya'da köşeyi dönebiliriz.

Ne günlere kaldık! Belki yüz yıl sonra yadırganmayacak erkek genelevleri. Aşk o zamana kadar misillemesini yapmazsa eğer, kor-
karım hemcinslerim bir kez birlikte oldukları sermayeye gönül ve-
rip, onu oradan kurtarmaya çalışacaklar. Çünkü kadın yattıkça alı-
şır, erkekse soğur.

Ben bir yastıkta kocamaktan yanayım. Feministler kızsada, bu-
nu açıklamakta ısrarlıyım. Erkeğe hizmet etmek keyif verir bana. Aynı erkekle birlikte yaşlanmak, anıları korumak, onlara sahip çık-
mak, özlemek kadar büyüğü bir mutluluk yok gibime geliyor; dünya
yüzünde. Konar göçer aşklar da var, bu arada; biliyorum. Onlara
da açığım ama kendi adıma değil. Besbelli kızımın tercihi olacak,
aşk konusundaki bu göçebe tavır. Evlenmek istemiyor. Her gün bir
kaç kişiye birden tutuluyor; daha öncekileri de biriktiriyor. Doğur-
ursa kendi adına doğuracakmış. Genelde on beş yaşındaki kentsoy-
lu genç kızların yarısından çoğu aynı fikirde.

Çelik Manolyalar adlı film, altı kadının çiçek gibi duyarlı, esprili ve çelik gibi güçlü, dirençli dayanışmasını, sevgisini aktarıyor se-yirciye. Bu kadınlardan birinin kızı (Julia Roberts) şeker hastasıdır. Dünyada ve ülkemizde, yani yüzyılımızda şeker hastalığı yaygın bir hastalık. Daha doğrusu asırlardır varolan hastalığın adı yeni kondu. Örneğin Madame de Staël ve daha pek çok ünlü kişinin, aniden ya-taklara yapışıp, kusarak öldüklerini, çok zayıfladıklarını okumuşuzdur. Belki de tümü şeker hastasıydı ve aseton koması sonucu hayat-larını yitirdiler... Filmdeki kadına doktorlar doğumu yasaklar. Ge-nelde doktorların pek azı, şekerli anneyi doğurmaya teşvik eder. Gerçekten güç iştir bu doğumu ve kontrolünü göze almak. Filmde-ki kadın doğurur ve bebeğiyle oynarken ölür. Diğer kadınlar, anne-sini (Sally Field) avuturlar ve kızının cenaze töreninde onu güldür-meyi başarırlar.

Sıradan sağlıklı, sağduyu sahibi bir insan, her iki davranış mo-delini de yadırgayabilir. Hayati tehlike içeren bir doğum göze alın-a-bilir mi? Evet!... Bu deneyimi ilk kez 1966 yılında göze aldım. Al-tan'ın bir kızı vardı ve doktorların etkisiyle, doğurmamı istemez gö-rünüyordu. İlk oğlumuz ölü doğdu. Çünkü normal miadında do-ğum beklenmişti. Oysa şekerli anne, belli bir süre sonra, sezaryen-le doğurmak zorundadır. Normal doğum yapabilen, ensüline bağım-lı şeker hastası anne yoktur. Olamaz da! İkinci oğlumuz 1969'da se-zaryenle dünyaya gelip, bir buçuk gün kuvözde kaldıktan sonra öl-dü. Eşimi seviyordum. Ondan doğacak çocuğu, delicesine arzulu-yor, özlüyordum. Prof. Rükneddin Tözüm (bence doğum doktorla-rının en iyisi, en uğurluşu) kız bebeklerin yaşam şanslarının fazla ol-duğunu bildirmişti. Benim umudumsa iyiden iyiye kırılmıştı. Ulaşıl-ması olanaksız bir amaç haline gelmişti analık. Artık âdet günleri-

mi hesaplamıyor, ölümü göze alarak doğurmayı tutku halinde gündeme getirmiyordum. Yenik düşmek üzereyken, 1975 yılında, üçüncü kez hamile kaldım. Kafamdan atmışken kavuştum gebeliğime. Bu konuda kitap yazmış olan bir diyabet hekimine başvurdum. Üçüncü sezaryenin çok sakıncalı olduğunu, bebeğimi derhal aldırman gerektiğini söyledi bana. Ve aynı günün gecesi, Kocamustafapaşa'daki Çevre Tiyatromuza gelip, eşime kürtağın şart olduğunu saatlerce anlattı. Şekerli anne adayının kocasına çok iş düşer. Bunu kanıtlamak için söz edeceğim sevgili eşim Altan Erbulak'tan. Oyundan sonra eve döndük. Kedimiz Mine ortamızda, mutfaktaki köşemize kurulduk.

– İnan bana çocuk mocuk istemiyorum. Ben, seni istiyorum diye söze başladı Altan.

– Ben de sana doğurmak istiyorum.

– Ama yüzde bir şans tanıyor doktor.

– Benim için yüzde bir bile denemeye değer.

– Yani bu çocuğu aldırarak, sana taşınamaz bir acı mı verecek?

– Bunun yanıtını veremem, çünkü onu aldırmayacağım.

Altan sustu, sonra sarıldı bana.

– Kararına saygı duyuyorum. Sonuna kadar yanındayım. Üstesinden geleceğimize inanıyorum. Doktor, beni katillikle suçlasa da, yaşarken ölmene dayanamam.

Bu son sözler umudumu, direncimi kamçılardı. Doğum doktorumuzu, şeker uzmanını, çocuk doktorunu ve psikoloğu daha sonra bulduk. Bu doktorların tümü takip etmelidir şekerli anneyi. Günde üç kez iğne olduğum günler çoğunlukta idi. Bu işi, koca öğrenir üstlenirse, iyi olur. Her gün kan aldirttiğim haftalar, az değildi. Toksoplazmus testleri, göbekten sıvı aldirmalar ve günlük katı diyet canıma yetmedi. Hiç pişmanlık duymadım, kararımdan. Açlıktan ölmüş gibi olduğumda, bol sulu, limonlu çay içiyor, salata yiyordum. 75 Ekim'inde kızıma kavuştum. Ölümümü engellemek için, "Senden çocuk istemiyorum" demiş olan babası, onu bir başka türlü sevdi.

Beni, aramızda yılın annesi ilan etti. Hastaneye getirdiği çiçeklere şöylesine bir not tutuşturmuştu: "Füsunikcim; çoğaldık ve sen tarih boyunca tüm kadınların insanüstü gayretini bir araya toplayıp, başardın. Seni 'Yılın Anası' ilan ediyorum."

Oysa ben, kendi gayretim, artı kocamın gayretiyle başarmıştım, bebeğime kavuşmayı.

Bir ölüm sonrasında gülünebilir mi? Evet... Gülme krizi geçir-miştik, üç gün uykusuzluk sonrası, Altan camide yıkanırken. Onu görmek istememe karşı çıkılmıştı. "Namahremisin! Ancak kızları görebilir onu" demişlerdi. Ne var ki, şeker hastası bir kadın, yasak-lara hiç mi hiç yüz vermez. Kocamı yıkadım. Acı doruktayken kural tanımıyor kimi kadınlar. Gülme ve ağlama krizini ardarda yaşıyor-lar bir de! *Çelik Manolyalar*'daki anne modeli, genel geçer bir tablo arzetmemeli. Şekerli anne adayı, kocasının yakın ilgisi, sabrı ve altı aydan itibaren özverisi (seks yasaktır bu aydan sonra) ve kolektif ça-lışma yapabilecek doktorlar sayesinde, bebeğine kavuşabilir. Kimi kadın, bu sakıncalı macerayı göze almaz. Haklıdır da! Ben, az bi-raz anarşist anne adayları için yazıyorum bunları. Düşük yaptığı, ölü doğurduğu halde, hamileliği bir kez daha göze alabilen, şeker hastası annelere sesleniyorum. Bu doğumu göze almak, belki de bir cesaret işi değil, bir bencilliktir az biraz. Yani o bebek doğmaz-sa, yaşantısının anlamı kalmayacak kadınlar göze alırlar böylesi bir doğumu. Ve hamilelik süresi boyunca, kocası üzmemelidir eşini. Yoğun sevinç kadar, yoğun acı da kandaki şeker oranını etkileye-cektir. Doğurma kararı, yalnızca anneye ait olmalıdır. "Doğurmana karşıyım" ya da "doğurmanı istiyorum" dememelidir baba adayı. Şe-kerli kadın, bu istemlere boyun eğmeyecektir nasılsa. Ama bu do-ğum, bir başkaldırıdır aynı zamanda. Bu kararı vermek bir devrim-dir. Rastlantı payına şans tanımaktır. Bundan eminim. Şekerli anne-nin doğum yapması bir devrimdir!...

YAŞANTILARIN KESİŞMESİ

‘Ribatek’ diye bir toptancı fabrika mağazası var; Bomonti, Biraşane sokağında. Çok ucuz ve çok güzel giysiler satılıyor. Kızım ve Yaşar’la gittik. Bir şeyler aldık. Toplam yüz bin liraya, sürüyle tişört, tayt! Erkek reyonu önünde durakladığımı farkedince Sevinç, içimden geçenleri anladı.

– Veysel abiye çok yakıştırdı bunlar; öyle değil mi? Onun sevdiği renkler.

– Saçmalama. O iş bitti.

– Sen öyle san. Evlenmesi bir şey değiştirmez. Bakarsın arar seni. Başkalarını da.

– Sanmıyorum. Ve hiç istemiyorum bunu.

– Bence kaçamak bir ilişki sürdürecektir sizinle. Ödeşmiş olursunuz. Babamın zamanında başlamıştı, yaşantılarınızın kesişmesi dediğin şey, biliyorum. Ama bana kalırsa Reyhan’ı seviyor.

– Bence de öyle. Umarım öyledir.

– Mutlu olursa sevineceğini biliyorum. Bana kalırsa belki de mecburen vermiştir bu kararı. Kızın abisinden korkuyordur. Öyle demişti İzmirli arkadaşları. Ya da belki hamiledir Reyhan.

– Olabilir.

Çok istedim Veysel’e yazlık bir şeyler alabilmeyi. Hoş alınanı beğenmez. Sırtımdan bir sorumluluk eksildi ama, ben şikayetçi değilmişim bu sorumluluktan anlaşılan. Bir kadın yüreğinin tüm içtenliği ile istiyorum mutlu olmalarını ve uzun süre birlikte kalmalarını. Zaman zaman zıplıyor yüreğim. Telefon edip sesini duymak, ondan bir haber almak istiyorum. Açıklama borcu var bana, diye düşünüyorum. Listedeki kitapların geri kalanını da postaladım. Evleneceğini bir kaç gün öncesinden haber vermiş olsaydı, o destansı son mektubu da yazmazdım. Sahi torbalar dolusu mektubu var. Reyhan ne yapacak acaba onca mektubu?

Beynimi konuşmalar istila ediyor. Bunların tümü ikimize ait değil. Diğer hemcinslerimin, tanıklığımda yaşadıklarını da içeriyorlar. Ve tümüne "İstemem eksik olsun!" demesi gerekiyor kadınların. Resmi ideolojiye karşı çıkmak adına, ne çok yanlış insanla, doğru ilişki yaşamamanın vurgununu yedik kadın olarak.

KADIN – Bana döndün mü artık? Yaşantında ne olduğumu bilmek istiyorum. Çünkü sen benim herşeyimsin. Son kez sevişip sevişmediğimizi bilmek istiyorum.

ERKEK – Bırak şimdi sorgulamayı. Buradayım işte. Daha ne istiyorsun? Kendini düşün; orgazmını ıskalama.

KADIN – Kaç sevgilin var senin?

ERKEK – Yapayalnızım. Kullanılıyorum. Verilen kararlara uymaktan başka çarem yok.

KADIN – Beni seviyor musun?

ERKEK – Bu sorunun yanıtını en doğru biçimde sen verebilirsin. İnsan sevilip sevilmediğini en iyi kendi anlar. Sana nasıl geliyorsa öyledir.

KADIN – Ben bilemiyorum inan. Bilsem sormazdım.

ERKEK – Ben de bilemiyorum. Bir zamanlar çok sevdim seni.

KADIN – Gene gelecek misin?

ERKEK – Bilemiyorum. Hiçbir şey bilmiyorum ki! Üç kuruşa it gibi çalışıyorum. Böyle biri hiçbir şey bilemez. Rahat etmek hakkım, diye düşünüyorum. Rahat edenlerin benden erdemsiz olduklarını gözlemliyorum. Belki gelirim. Birlikte tatile çıkarız. Ama param yok. Hiç bir zaman olmadı.

KADIN – Beni üzdüğün için seviyorum seni. Bu aşk-değil aslında; hastalık! Teslim olsan sıkılırım senden; bundan eminim.

ERKEK – Ben sığındım sana. Şımarttın beni. İlk kez sana anlattım yüreğimin sancısını, fırtınasını. Ama ilk çelişkimde hançerledin beni. İlişkiyi sen bozdun, sen yokuşa sürdün. Yani beni sen terkettin. Ve başkalarının kollarına iteledin. Açıklanamayan her şey büyüleyicidir.

KADIN – Seni çok sevdim. Hep seviyorum.

ERKEK – Ben de birlikte olduğum bütün kadınları sevdim. Galiba sorunum bu benim. Hiç birini eskitemedim, unutamadım. Sık sık hatırlıyorum. Ama bil ki evlensem de hayatımda, anılarımda senin de, diğerleri gibi bir yerin olacaktır. Biraz farklı bir yer! Böyle dedim diye umutlanma sakın! Sen çok şaşırttın beni. Çok istedim seninle sevişmeyi.

KADIN – Çok sorun yarattım. Öyle değil mi?

ERKEK – Evet.

KADIN – Buna gerçekten inanıyor musun?

ERKEK – Kesinlikle. Yanlışları sen yaptırttın bana. Yüreğim kuş gibi avucundayken örseledin onu. Kendine karşı kurdun. Değeri bilmedin.

KADIN – Ya sen?

ERKEK – Bak. Her misillemenin sonunda bedel ödenir. Benimse ödeye ödeye bedele katlanacak mecalim kalmadı... Konuşmayalım. Sevişelim. Bir kez; bir kez daha. Yağmalarcasına seviş benimle. Vantuz gibi seviş. Yarın ölecekmişçesine seviş. Değerini bil. Kendine haksızlık ettirme. İzin verme buna.

Bu ve benzeri söylemler uzayda asılı kalıyorsa, birkaç yıl sonra boğulabiliriz. Ama değişim geçirecekler. Nihai misilleme kadınlardan yana olacak. Çünkü sıra bizde. Tarih düşülmüştür. Yeniden erkekleri, karşılıksız aşkların uçurumunda yapayalnız bırakmaya hazırız; kadın ordusu halinde. Kısır bir döngü bu! Bir erkekler, bir bizler!...

Aşk ise duyarlı insanlara sesleniyor artık! Aşk, misillemesini kendinden yana yapmak için çırpınıyor. Bu fırsatı kaçırsa erkekler, Çehov dönemi gibi, en az yüz yıl daha acı çekecekler. Rastlantı kutsaldır. Bir önceki salise farklı cereyan etse, rastlantı uçup gidebilir. Onu yaşatmak aşkın boyutunu aşmaz. Aşkın harcıdır rastlantıyı çoğaltmak. "Ben böyleyim. Kimselere âşık olamam. Nedense hep bana takılı kalınıyor" diyen güçsüz erkek, yüzüstü kapaklanmak iste-

miyorsa, kadınıyla süreklilik içersinde bir yolculuğu göze alabilmelidir. Yani erkek; duyarlılığı, utanç nedeni olarak değerlendirmemeyi becermek zorundadır. İnsan ömrü, iletişim kurabileceği tüm kişileri sıradan geçirmeye yetmez. Ama bir tek kişiyle doruğa tırmanmaya yetebilir. İşte benim aktarmak istediğim sır ya da reçete buydu. Aşkın Misillemesi diye peşine takıldığım gerçeklik bunca basit. Söylenmemiş bir şey değil. Söylenmiş bir şey hiç değil. Hesapsız birliktelikleri sürdürebilmek; kendi gövdesine, organlarına bedel biçmemek; ne kadın ne de erkek olarak!... Dişi orospular kadar erkek orospuların da, dünyamızı terketmeleridir, Aşkın Misillemesi...

KADINLAR GÜNÜ SÖYLEŞİLERİ

HEP'te, SHP'de 8 Mart nedeniyle söyleşiler düzenlendi; farklı ilçelerde. Bir avukat hanımdan öğrendiklerim aydınlattı beni. Kadınca en çok konuşmacılar yararlanıyor bu tür söyleşilerden. 159. madde kadının çalışmasını erkeğin iznine bağlıyor. 440. madde zinaya ilişkin! Kadın zina bahsinde baştan suçlu zaten. Ama erkek birden fazla kadınla ilişkiye girerse suçlanabiliyor ancak. Yani bir karısı bir metresi olabiliyor yasa karşısında. Kaldı ki ilişki yasalara kulak asmaz pek! Mal varlığı yerine mal ortaklığı önerdi aynı avukat. Ve "evli olmak suçtur kadın açısından; başlıbaşına bir suç" diye bitirdi sözlerini. Veysel de cinsellik kadın için bir cezadır; ağır bir ceza; demişti. Ne dese hayran kalıyordum zaten. İliklerimle, düşünceyle sömürdüm onu. Oysa başkalarının da önemli bakış açıları sergilediklerini farkediyorum bir süredir. Bir tek kişiyi, şair de olsa tanırlaştırmak yanılgısını yaşamaktan kurtuldum sanırım. Yüreğimi şu sığ, dalgasız konumda muhafaza edebilmeyi umuyorum.

Bir diğer konuşmacı kadın; Pisagor'un İyi ile Kötü'yü, net biçimde ayırışı, İyi'nin simgesinin erkek, Kötü'nünkinin ise kadın olduğunu iddia edışıyle başladı sözlerine. Sürekli var mıydı bu yarış, bu savaşım kadınla erkek arasında? "Kim kimi alt edecek"ten öte eğitim yok sanki.

Kadının eşitliğinin temelde eşitsizlik üzerine inşa edildiği de söylendi. Halepçe katliamından söz etti bir Kürt kadın dinleyici. Biraz uzunca sürdü Kürtçe söylevi.

Oğlu on yıldır hapiste yatan bir anne, anonim bir şiir okudu. Dünya Kadınlar Günü'nde, dünyanın pek çok yerinde okunuyormuş bu şiir.

Omuz omuza yürüyerek gelirken biz/erkekler için de savaşımız!/Kadınların çocuklarıydı onlar/biz yine onların analarıyız.

Umarım oğlu serbest kalacaktır yakında. Bir partili "her türlü

şiddet ve egemenliğe karşı olduğunu, faşistlerin bile yaşama hakkına saygı duyduğunu" açıkladı. Ve sözlerinin sonuna doğru Deniz Gezmişler'e saygısızlık etti.

Söyleşi gecesi Kâmuran'la beni Sefaköy'deki evine davet etti bir öğretmen hanım. Bir kaç parti üyesi ve eşleriyle sabahladık. Orada da açıldı aynı konu. Ve ağladım. Sımsıcak sobanın karşısına doluştuk, küçücük bir odada. Hem kadını, hem Kürtler'i, hem cezaevlerini dolduranları kurtaracağız...hesapta. Deniz'lere sövmek sürekli gündemde.

1857'de New York'ta, işten atılan 40.000 kadın fabrika işçisinin başlattığı direniş, 1910 Kopenhag 2. Uluslararası Kadın Kongresi'nde, Clara Zetkin'in önerisi ile, Kadın Günü ilan edilerek sonuçlanıyor bilindiği üzere. Kadın sadece kendi adına mücadele etmez. Nerede bir direniş varsa, kadın orada hazır bulunur ve çözülmez. 1910'da kaleme alınan bildiride kadınlar, savaşa da hayır demişler. Artıları eksi haline dönüşmezse kadının, erkek de bu artılardan nasibini alacak bir gün. Türkiye'de kadının durumu, 1916'da İkinci Meşrutiyet'te alınan kimi haklar ve 1926'da şeriat yasalarından kurtulunca atılan ikinci adımla özetlenebilir. Oysa İslamiyet öncesinde kadınıımız Hatun, Ana Tanrıça payesine sahipti. Bunları ben söyledim; hatırladığım kadarıyla. Kadına egemen güçlerin, "haklarından çok görevlerine sahip çıkmalısın, haddini bilmelisin, doğurganlık senin tek ayrıcalığındır" kılıcıyla saldırdıklarını da ekledim.

Simone de Beauvoir hiç bir İZM'in kadının konumunu değiştirmeye yeterli olmadığını ciltlerle anlatmıştır. Kadının derdi erkeklerdir çünkü. Anais Nin'in *Yeni Duyarlılık* adlı eseri bir baş yapıttır. Tek vücut olmak bir âyinken, ülkemizde küfürlerimiz, fıkralarımız aracılığıyla, kadının cinselliği aşağılanmaktadır.

Polis Nuran kurşunlayarak öldürdüğü sevgilisi nedeniyle hapis yatıp, serbest bırakıldı. Erkek kadını katil ediyor; çocuk katili de yapabiliyor. İşte bizler böylesi bir ülkenin kadınlarıyız ve Baudelaire'in dediği gibi "kötülük güzel ve bulaşıcıdır."

Hangi kadından söz edildi bu panellerde bilemiyorum. Prototip kadın yok ki! Var mı?

Bir işçi bana: "Hapisteyken çamaşır yıkamasını öğrendim ama karım beni boynuzlarsa onu alnından mıhlarım. Zaten herhalde hiç evlenemem ben. Öyle şeylere aklım ermez" dedi.

Bir parti üyesi: "Meselenin özüne inelim" buyurdu. Yarım saat-te açıklayamadı meselenin özünü.

Cinsellik lüks bir konuymuş. Oysa kadın denince iki yürek söken konu vardır yalnızca. İlki cinselliği, ikincisi çalışma hayatındaki konumu. İşsizlik var!... Sevilen işten para kazanılmıyor. Bu da ke-sin. "Büyüklerimiz" oyunculuk, ressamlık, yazarlık ve benzeri uğraş-lara gönül verilmesini istemiyorlar

Bir ara genelev patroniçesi Matild Manukyan'dan bahsettim. Kitabın sonuna koyacağım söyleşi nedeniyle evine gittiğimde, bana para vermişti.

- Anladım ki, bu güne kadar bu yolun yolcusu olmamamın esas nedeni yalnızca, paraya gereksinme duymamam ve gençken böylesi bir teklifle karşılaşmamış olmamda yatıyor.

Dinleyicilerden bir kadın mikrofonu kapıp, "Yani fahişeliğe al-kış mı tutuyorsunuz?" diye sordu.

Bu benim fikrim olsaydı bile, önerir miydim hiç? Kızım var be-nim de. Konumumu açıklamak adına vermiştim bu örneği. Tedir-ginliğimi anlattığımı sanmıştım. Panikledim! Hiçbir şey anlatamadı-ğımı farkettim.

Veysel herşeyi anlar. Bu yeteneği sınırsız ve yarışılmazdır onun. Bu nedenle kendi yanlışlarını da anlar, besler ve onlara sahip çıkar. İlk kez bir karar verebildi. Ne güzel! Umarım yap-boz tahta-sına çevirmez yaşantısını! Umarım tam bağımsızlık içersinde, isteye-rek verilmiş bir karardır. Açıklaması gerekirdi, geride kalan sevgili-ye diye düşünmek onu tanınamaktır. Veysel'e yakıştı gibi davran-dı. Baskın basanıdır, dedi. Ama yıkılmamayı becerdim gibi. Ve bi-liyorum ki insanı yıkamayan her şey ona güç katar.

İsmail Beşikçi hoca, "aydın olmak zor iştir; Kürt aydını olmak daha zor iştir" diyor. Ben de "kadın olmak zor iştir, Türk kadını olmak daha bir zordur" diye ekliyorum. Haddim mi, bilemememe karşın!

Bütün bu satırlar soyut kalıyor aslında. İşte sizlere, hepimize, somut bir yaklaşım. Genelevde çalışmış bir kadının evindeyiz..

ÖNCESİYLE SONRASIYLA HEM MUTLU HEM KIRIK BİR YAŞAM

Evin yerini, içini dışını anlatmayacağım. Üç çocuğunun cinsiyetlerini de belirtmiyorum. Çünkü girişte uyardı beni.

– Sakın adımı yazmayın! Benim durumumda kadın çok. Ama bazan küçük bir ayrıntı kimliklerimizi açığa çıkarabilir. Ben seve-
rim sizi. Okurum da. Kendimi okumak heyecanlı olacak. Buyrun!

Albümlerini, resimlerini gösterdi. Genç bir kadın; çok da güzel.

– *Acele edelim. Komşular sizi görmeden, tanımadan, ne soracaksanız sorun.*

– Mutlu musunuz?

– *İyiyim!*

– Sizi sıkkan bir durum yok mu?

– *Olmaz olur mu?... Ben neleri merak ettiğinizi biliyorum. Yaşam öykümü özetleyeyim.*

– Çok düzgün konuşuyorsunuz.

– *Tahsilli sayılırım. Her neyse. Kocam orada tutuldu bana. Bir hafta içinde evlenmeye karar verdi. Babasının kim olduğu belirsiz çocuğumla birlikte aldı beni. İlk kez taşındığımız bu yerde, mahalleliden sakladık konumumuzu. Bunu becermek güç iştir. Şeytanın işidir! İki çocuk doğurdum ona. Üçünü birbirinden ayırmadı hiç. İlki de nüfusu-
na kayıtlıdır.*

– İnanılmaz bir insan demek ki!

– *Neden? Bu tür davranışlar kadında yadırganmıyor da erkeğe neden yakıştırılmıyor? Siz böyle söylemeyin lütfen.*

– Maddi durumunuz nasıl?

– *Hiç işsiz kalmaz. Ben de gel-geç işlerde çalışıyorum. Almanya'da kalmıştım iki yıl kadar. Orada haftalık hatta günlük işler vardır. Burada daha az, ama var.*

- Sonra.
- *Anlaşıldı. Hiçbir şey soramayacaksın sen.*
- Öyle gibi. Heyecanlıyım.
- *Tek derdim, "Seni kurtardım" cümlesine gösterdiğim tepki.*

Kendimi frenlemek isterdim ama beceremiyorum. Doğru söylüyor belki ama çocukların önünde değil; yatak odasında söylüyor. En büyüğüm anımsamaz genelev yaşantımızı. Diğerleri zaten evlilik çocuğu. Nedense sevişirken geliyor aklına beni kurtardığı. Aslında ona, "beni kurtar, benimle evlen" demedim hiç. Kendi verdi bu kararı. Ara sıra eski arkadaşlarımla görüşürüm. Çoğu İstanbul dışında zaten. Kızmaz onları aramama pek. Hoşlanmaz da! Onları özlememi anlayamıyor. Ben orada çok eğlenirdim. Şimdi sıkıntıdan patlıyorum. Sıkıldıkça lavabo ovuyor, dolma dolduruyorum.

- Demin başka birşey anlatıyordunuz.

Evet. Asıl söylemek istediğim de o zaten. Bana ne istersen sorabilirsin; çekinme. Orospuyuz ne de olsa. Yalanım dolanım, saklım gizlim yoktur. Bir tek geçmişimi saklıyorum ben. Geçmişim yok sanki. Sekiz yıldır evliyim; öncesi hiç yaşanmamış gibi. Doğdum ve evlendim, diyebilirim. Seksten zevk almıyorum. Kocamdan önceki dostumla orgazm tatmıştım. Ama "seni kurtardım" şaibesi kadınlığımı öldürdü. Belki de hiç yaşayamadım kadınlığımı; bilmem artık. Bu işi ha para karşılığı yapmışsın, ha böyle görev gibi yapmışsın. "Aman memnum kalsın da, beni terketmesin, beni kurtardığını bir kez daha kafama kakmasın"dan başka bir şey düşünemez oldum. Eve gelmediği, iş için Anadolu'ya gittiği geceler, bayram gecelerim benim. Çocukları koynuma alıyorum ve gülüşüyoruz. Muthuluk çocuklarda!...

- Bunca farklı bir erkekle konuşmak olası değil mi? Ona açılırsınız?

O kadar uzun boylu değil. Daha neler artık. Ona hizmet etmek borcum benim. Söylediğinde abartı yok ki! Böyle bir toplumda kurtardı beni besbelli. Daha fazlasını istemek, beklemek hainlik olur. Boşanırsa benden bir gün, döneceğim yer belli.

- Neden? Başka bir işte çalışırsınız.

– *Tembelim ben. Yahu nasıl anlatsam? Sen oyuncu değil misin?*

– *Artık değilim.*

– *Hay Allah. Peki oyuncuyken başka iş yapmayı düşündün mü hiç?*

– *Hayır. Tiyatro tutkumdu benim.*

– *Şimdi genelev de benim tutkum desem anlayamazsın. Ama sen tiyatroyu, işini sevdiğin için yapıyordun. Bu iş de sevilesidir. Tavlayıcı bir yanı vardır ve eğlencelidir. Hiç sıkılmazdık istirahat saatlerinde ve çok gülerdik. Her birimizin o kadar çok karmaşası vardı ki anlatılacak! Ezberlersin bir yerden sonra tüm faciaları. Ve pat! Yeni bir kız gelir. "Aramıza hoşgeldin" der, ağlama sızlama faslı bitince, kulak kesilir, onun öyküsünü dinlersin. Al sana ezberlenecek bir hayat daha. Bazen uydurduğumuz da olurdu. Hele bir kadın vardı, her seferinde başka türlü anlatırdı, kadın olma serüvenini. Sonunda abla dediğimiz yaşlı biri ona, "kazığa oturdum" de de kurtul" demişti. (Kahkahalarla gülüyor) Ben mutluydum orada. Yalnızca içim rahat değildi. Şimdi içim rahat artık şükür ama pek mutlu sayılmam. Bunu itiraf ettiğim için de utanıyorum. Nankörlük etmek istemem. Geç oldu. Git artık istersen. Kocama âşık değilim.*

– *Ananızı babanızı da anlatır mısınız biraz?*

– *İmam nikahlıydılar. Almanya'ya giderken sattılar beni. İlk gi-dişlerinde götürmüşlerdi. Yeni anam babam iyiydi, iyi olmasına ama, ilk yılın sonunda beni bakım yurduna teslim etmeye karar verdiler. Ben de kaçtım. Canları cehenneme. Zaten suratlarını unuttum. Resimleri bile yok. Çocuklara öldüklerini söyledik. Oldu bitti.*

– *Onlara ilerde anlatacak mısın bunları?*

– *Anılarımı yazıyorum. Dört defter bitirdim. Gizli yazarım. Defterleri saklamakta güçlük çekiyorum. Ben öldükten sonra okurlarsa sevinirim.*

– *Bana verebilirsiniz defterlerinizi.*

– *Gerçekten saklar mısın benim için?*

- Sevinerek saklarım. İzin vermeseniz de okurum ama.
- *Ben postayla gönderirim sana onları. Şu ikisini al madem. Sakın kaybetme. Benden önce ölürsen, kızına sıkı sıkı tembih et saklaması için.*
- Söz veriyorum.
- *Aman söz verme. Verilen sözün tutulduğu görülmemiştir. Verdim gitti işte bu kadar. Sağlık olsun. Kurtuldum onlardan.*

Bu farklı bir eski fahişe miydi yoksa? Beni yolcu ederken söylediklerine bir kez daha şaşırdım.

- *Şu Kent II midir nedir orada bir film oynuyor. Gavur filmi. Mutlaka gör onu. Söz mü?*

- Söz!.. Neden etkiledi sizi bu film?

- *Siz demesene artık. Saatlerdir sohbet ediyoruz. Filmin her yerini sevdim ama şu cümleleri ezberledim. İki kere gittim o sinemaya ben. Bir kere daha gideceğim gitmesine ama korkuyorum. Aynı filmi izlediğimi sezerse benimki, tedirgin olur. Öküz altında buzağı arar. Ezberlediğim cümleler şöyleydi. Gördüğünde hatırlarsın. Torun dedesine diyor ki, "sen gençliğinde hiç, birine tutuldun mu dede?" Yani soru soruyor dedeye, çünkü küçük yaşına rağmen bir kıza tutulmuş. Neyse. Dede ona diyor ki, cevap veriyor yani. "Ben tutulmadım, âşık oldum." İşte böyle.*

Acaba kendisine kimsenin âşık olmadığını düşündüğü için mi bu diyalog etkilemişti onu. Ne garip! Şair Ahmet Telli ile çocuklu evli bir eski fahişe, hanımefendi bir kültürlü fahişe, Tutku ile Aşk'ın farklılığı hususunda buluşuyorlar. Tanık olduğum bazı şeylere inanamıyorum. Yaşadıklarına da!... Not defterimin dibinde söylediklerinden bir başka bölüm daha buldum. Gözümden kaçmış.

- *Geneleve ait komik ama çok komik anılarım var benim. Çok cahildim. Şimdi adam oldum gibi. Olup bitenleri farkedebiliyorum. Orada çalışırken dünyam orasıydı. Savaş çıkarsa haberimiz olmazdı. İşte böyle...*

Anı defterleri bende yeni arkadaşımın. Belki hiç görüşmeyiz ama bu defterler oldukça kuvvetli bir bağ, ikimiz arasında!... Yazısı okunaklı değil. Yarım saatte bir sayfa okuyorum. Çocukluğu, genç kızlık yıllarımdayım henüz. Okurken ağladığım için kızıyorum kendime.

MATİLD MANUKYAN İLE YARIM KALMIŞ BİR SÖYLEŞİ

Yayınevine uğramıştım. Editörüme bir dergiye yazmaya başladığımı, ilginç bir röportaj peşinde olduğumu söyledim. "Matild Manukyan ile konuşsana" dedi. "Ama herkesle konuşmaz; zor iş." Dergi editörü Tuna Serim'e bu fikri ilettiğimde heyecanlandı. Ev telefonunu bulduk. Ahizeyi kendisi kaldırdı ve kendine özgü aksanıyla, ne zaman istersem, Şişli'deki evine gelebileceğimi söyledi. Sevindim! 4 Mart günü saat 18'de gittim, Huzur Palas apartımanına. Karşılıklı iki büyük dairede oturuyor. Her birinin kapısı ardına kadar açık. Beklemem söylendi; konuğu varmış. Salona geçtim; adının Ali olduğunu sonradan öğrendiğim yardımcısı, çay ikram etti. Yarım saat kadar bekledim ve evin içini inceledim. İncik cıncık dolu, tıksık tıksık bir salon. Neler yok ki! Sanki hiçbir şeyi kendi satın almamış ya da tümü armağan veya anı. Hiçbir şey atmamış belki de! Kristal avizeler, kristal boller, yapma çiçekler, gerçek yapraklı bir saksı, tavanda sarı yaldızlı kartonpiyerler, süslü püslü halılar, bol gümüş. Çok sayıda gümüş ibrik, uçları nazar boncuklu yedi adet fil, hani adak gerçekleşsin diye saklanan fillerden. Bol miktarda saat; sallangaçlı, iki yana dönen saatler! Eşyalar uyumsuz gibi. Boş bırakılmış tek bir köşe yok. Kıyı bucak tıklım tıksık. Beyaz bir yemek odası takımı. Bir kadife oturma takımı, bir de oymalı takım. Marie Antoinette'in kabul salonlarından biri sanki. Çerçevesiz koskocaman bir portre. Gençliğine ait besbelli. Çok güzel bir kadın, belli belirsiz gülümsüyor portrede. Bir de çerçevesiz belgeler. Ali Bey'i tedirgin etmemeye çalışarak, içeriklerini not ediyorum. En görkemlisi *İstanbul Valiliği'nin Teşekkür Belgesi*. Benim bildiğim, valiler oyun yasağları. Teşekkür belgelerine ilk kez tanık oluyorum. İkinci çerçeveye göz atıyorum: *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Şükran Belgesi*. Fa-

k lteye bağışta bulunmuş, anlaşılan. Tepede, *İstanbul Ticaret Oda-sı'nın Takdir Beratı*. En yüksek vergiyi ödediği için. Bir diğeri *Kahra-man Memetlerimizin şehitlik ve Anıtlarının Yapımındaki Katkıları*'n-dan ötürü verilmiş. Bir tane de koskocaman gazete k p r . Büyük harflerle **Manukyan İmparatorluğu** yazılı. Daha aşağıda **Manuk-yan Vergi Yıldızı** yazılı ve gözlüklü bir fotoğrafı konmuş. Galiba son yıllarına ait. Gene güzel, gene hoş, bu fotoğrafında.

Vasıf  ng ren'in *Asiye Nasıl Kurtulur?* adlı oyununu anımsıyo-rum ister istemez. Edindiğim bilgiye göre, Asiye gibi, fahişelik ya-parak yaşamışlığı yok bayan Manukyan'ın. Yani Asiye olmadan, yal-nızca Asiye'nin sonu ile kurtulmuş; bu arada ülkeyi de kalkındır-mış. Genelev patroniçesi olduğu yazılı aynı gazete kup r nde. Pat-roni e sözcüğünü, hiç mi hiç sevmediğini öğreneceğim az' sonra. "Abla katta mı" diye soruyor, ansızın içeri giren bir adam. Ali yanıt-lıyor onu: "Abla katta; geç içeri."

Hiç zil  almıyor bu iki dairede. Çünkü kapılar sürekli açık. Ali Bey sohbet ediyor benimle. Tiyatro yapıp yapmadığımı soruyor. Ga-zetelerin maddi açıdan verimsiz olduklarını biliyor. Altan'ı tanıyor ve uzun uzun Rahmi Turan ile *Meydan* gazetesini övüyor. "Becerik-li, bilgili adam; iyi de bir yazar" diyor Rahmi Turan için.

 nce sesini duydum. şivesi çok bozuk sayılmaz; sesinin ilginç bir tınısı var. Otoriter bir ses! Bir kez duyarsa insan onun konuşma-sını, daha sonra nerede duysa tanır bu sesi. Bu denli heyecanlandı-ęım olmuştur olmasına; yeni bir şey değil benim için heyecan duy-gusu ama eni konu heyecanlıyım. Nedenini bilmiyorum. Karşı daire-den hızla, benim oturduğum salona geçti. Ayağa kalktım;  p şt k. Etkili bir kadın; bir o kadar da içten ve alçakgönüllü. Matild Ma-nukyan'ı tarif etmek için, bir tek sıfat yeterli olamaz. İnsanların ren-ęi olsa (zenciler dışında) Matild Hanım mutlaka gökkuşağına benze-tilirdi.

"*Sigara getireyim*" dedi ve girdiği gibi çıktı odadan. Geri döndü-ę nde, oldukça tedirgin bir ses tonu ile, "Sigarayı bırakamadım" de-dim.

– *Sigara iyidir; bırakılmaz. Bırakılması da gerekmez zaten. Düşün bir kere, sigara keyiftir. Keyif neden uzaklaştırılsın ki! Şimdi oturmuşum mesela tek başıma diyelim, bir sigara yakar, keyiflenirim. Şimdi Avrupa’da öbürü de serbest bırakılmış, bazı şehirlerde. Bunlar zararlı şeyler değildir ama az içmek şartıyla. Doğru mu söylüyorum?*

– Evet.

– *Sakin soru falan sorma bana. Ne istiyorsan onu yaz. Zaten hep yazıyorlar. Bak, bana ulaşmak hiç de zor değil, öyle değil mi? Kapılarım ardına kadar açık. Herkeste bir hırsız korkusu var. Bende yoktur. Buradan kimse birşey çalmadı; çalamaz. Çünkü hep veririm ben. Çalmak yerine istemeyi tercih ederler.*

Şirin bir kadın. Büyüsü var sanki. Hiç hüznün yok gözlerinde. Kendinden emin, kendiyile barışık. Sanki hiç bedel ödemiş, yaşantısı boyunca. Net bir insan. Bir o kadar da rahat. Oturduğu koltuğun arkasında asılı gençlik resmine tıpatıp benziyor. Yıllar onu değiştirmemiş sanki. Saçları uzun ve siyah. İçtenlik dolu bir tavır sergiliyor. Hani ilk tanışma anında bir duygu kaplar insanı. Bu korku olabilir, çekinme, nefret, iticilik, iğrenme olabilir. Kimi zaman tepki, isyan olabilir. Ben Matild Manukyan’ı ilk gördüğüm an, onu sevmeye başladım. Hoşlandım ondan. Veysel’i, Sisi Pastanesi’nde tanıdığımda da aynı duygular kaplamıştı yüreğimi.

– Bu portrenizi kim yapmıştı?

– *Birileri yapmıştır.*

– Kendinizi anlatır mısınız? Kısa öz geçmişinizi yani? Bir oğlunuz var galiba?

– *Ben eski bir insanım. Çok eski bir insan. Anlatmaya kalkışsam eskiye ait olur anlatacaklarım. Sen ne istiyorsan yaz. Konuşalım. Soru sorma.*

– Ama ben uydurmak istemiyorum. Sizi merak ediyorum. Bir gününüzün nasıl geçtiğini anlatamaz mısınız bana?

– *Anlatsam yok mu ya, ciltlere sığmaz. Boşver. Bırak bunları. Dedim ya ben çok eski bir insanım.*

– Daha iyi ya! Gençlerin bilmediği bir dönemin insanısınız.

Susuyor. "Eyvah, galiba dişe dokunur, Tuna Serim'in yazıyı yayınlatmasına neden olacak hiçbir şey öğrenemeyeceğim" diye geçiriyorum içimden. Kâğıdı kalemi görmese konuşacak sanki.

– Kadınlar Günü'ne çok az kala, deneyimli, faal bir işkadını olarak bizlere önerileriniz nelerdir? Nasıl mutlu olabiliriz sizce?

– *Mutluluk insanın kendi elindedir. Kimse seni mutlu edemez, ancak sen kendini mutlu edebilirsin. Bir de tesadüfler!... Bak dikkat et; gayret değil tesadüfler. Doğru mu söylüyorum? Mutlu olmak için gayret sarf etmek işe yaramaz; sonuç vermez. Tesadüfler, her şeyin sırrı tesadüflerde gizlidir. Bazı tesadüfler sonucu mutlu olunur. Hepsi bu.*

– Yaşantınızda hiç pişmanlık duydunuz mu?

– *Hayır.*

Buyrun bakalım. Aslında "Kadınları sermaye olarak kullanıp kazandığınız para sizi rahatsız etti mi?" sormak istediğim, satır arasında gizli kalmış olan soru. Ama cesaret edemiyorum. Hiçbir şey sormasam konuşacak. Bunu seziyorum. Acelesi var!... Sigarasını da söndürdü.

– Mutlu fahişe var mıdır? Kimi dergiler sermaye kadınlarla yaptıkları söyleşilerde, onların kurtarılmayı beklediklerini anlatırlar, uzun uzun. Oysa benim Tepecik'te çalışan bir arkadaşım vardı. Çocuğunun kimden olduğunu bilmiyordu bile. Ve çok mutluydu.

– *Bak onlara günde iki milyon ver durmazlar; tutamazsın. Çünkü eğlence var orada. Erkek de var. Bazılarının çocuğu da var. En önemlisi para var. Bol para! Eh bir insan, bir kadın başka ne ister ki! Para, erkek, çocuk, eğlence... Hepsi var. Neden kurtulmak istesin ki! Başka hangi işten bunca para kazanabilir, bu kadar çok gülebilir ki çalışırken.*

– Galiba ben sizden çok konuşuyorum.

– *Fena mı? Sohbet ediyoruz işte.*

– Sizin bir de esas mesleğiniz varmış.

– *Elbette. Çok iyi bir terziyim ben. Desen çizerim. Mısıryan Han'da çalışarak geçti gençlik günlerim. Hep çalıştım. Ünlü terzi*

Maksut vardı. O zamanlar moda, defileler, şimdikine bin basardı. Her şey çok güzeldi. O zamanlar aşk da vardı. Şimdi yalnızca PARA var; para kaldı. Aşk kalmadı. Bu da hiç hoş değil. Ben kendimden önce işçimi düşünürüm. Bak, sigaraya bunca düşkün olduğum halde, bir tek sigaram kalsa önce işçime, misafirime ikram ederim. Para kazanıldıkça paylaşılmalı. Patronlar bunu bilseler, işçiler sapıtmazdı. Paylaşmayı, vermeyi severim ben.

– Sakıp Sabancı en yüksek vergiyi sizin ödediğinizi söylemişti.

Hâlâ öyle mi?

– *Hayatta olduğuma, yaşadığıma göre, en yüksek vergi dilimini ben ödeyeceğim.*

– Sanat ve edebiyatla ilişkiniz?

– *Yok.*

– Kadının sermaye olmayacağı bir dünyaya ne dersiniz?

– *Az önceki konuşuma da aynı şeyi söyledim. Sana da söyleyeyim. Şu televizyona harcanan emek, insana harcansa, bu sorulara gerek bile kalmazdı. Böyle düşünüyorum. Doğru mu söylüyorum? Nasıl izledik savaşı evimizde? Eskiden radyo vardı bir tek. Öyle değil mi?*

Net yanıtlar vermekte. İvriyip kıvırmadan. Hangimiz, sorulan bir soruyu, yalnızca "Evet" ya da "Hayır" diye yanıtlamakla yetinebiliriz ki! Gerekçlere sığınıp bilmediğimiz konularda bile ötmez miyiz?

– Avrupa'nın bazı kentlerinde erkek genelevleri denenmiş ama kapanmak zorunda kalmış tümü. Yani kadınların gelip yatacakları erkeği seçebilecekleri, para verip işlerini görebilecekleri evler açılrsa, buna izin verilse, nasıl karşılırsınız? Kâr getirir mi sizce?

– *Ayıptır!...*

– Neden?

– *Bizim bir aile hayatımız, bir namusumuz vardır. Bizde olmaz böyle bir şey.*

– Ama bazı evli ya da dul kadınlar birkaç sevgiliyle birlikte olup, onlara para yediriyorlar. Aynı şey değil mi?

– O başka şey. Zaten erkek değişti. Aşk kalmadı, para kaldı; bir de maalesef erkek değişti. Erkek artık para yiyor. Bu çok doğru. Ne istiyorsan yaz işte. Bizim zamanımızda kadın yerdi parayı. Şimdi ödemeleri kadınlar yapıyor.

– Ve çok da yaşlı olmaları gerekmiyor. Genç kızlar da aynı durumda.

– Evet öyle. Bu çok çirkin bir şey. Hayatta kadının para ödemesini kabul edemem. Parayı sayıp erkeği odaya çıkartmasını hiç kabul edemem. Olmaz!.

– Kıskanç mısınız?

– Kimseyi kıskanmadım.

– Oğlunuzun babasını örneğin? Yani birlikte olduğunuz erkeği hiç kıskandığınız oldu mu?

– Ben çalışıyorum. Kimseyle birlikte değilim. Olamam da.

– Eskiden birlikte olduklarınızı kıskandınız mı peki? Eşinizi örneğin.

– Hiçbir zaman. Ben hep çok çalıştım. Böyle şeylere vaktim olmadı. Çok çalışan kadın, aşk acısını bile kolayca bastırır. Bu duyguyu besleyen, onu inkişaf ettiren boşluktur; işsizlik, aylıklıdır. O zamanlar moda da çok farklıydı. Kadınlar şapka takardı, vıal takardı. Her şey çok güzeldi. Erkekler de kadınlar da güzeldi. Şimdi berbat! Berbat kılıklerle her yere gidiliyor. Blucinle mesela. Eskiden bir yere giderken, "Ne giyeceğim?" diye düşünürdük uzun uzadıya.

– Belki artık insanlar keyifsiz ya da paraları giyime yetecek gibi değil.

–(yorum yapmıyor)

– Adamlarınız size "Abla" diye hitap ediyorlar. Yanınızda çalışan kadınlara da ablalık yapıyor musunuz? Onlarla dertleşip, onları evinize davet ediyor musunuz?

– Üst düzeyde olanları evet... Neyse bırak şimdi bunları. Bu işler uzun ve karışıktır.

Anlaşılan bezmiş. Tedbirli değil ama sıkkın. Yazılacak her şey boşveriyor ve bunu saklamıyor. Belki de anlaşılmayacağını düşü-

nüyor. Tam kaptırmışken kendini, ansızın dostu değil, dergiden bir görevli olduğumu hatırlayıp, susuyor. Kendimi sansürlüyor ve sormak istediklerimi sona saklıyorum. Nasılsa "doğru mu söylüyorum" ya da "boşver" diye yanıtlayacağını biliyorum artık. Şaşkınlığımla heyecanımı dorukta tutabildi, bir saat boyunca. Kocamustafapaşa'daki Çevre Tiyatro'muza Bülent Ecevit, oyun izlemek için geldiğinde, ancak bu kadar heyecanlanmıştım. Paris'te *Hair* müzikalini izlerken de ancak bu kadar şaşırmıştım. Lamı cimi yok, çok sevdim ben Matild Manukyan'ı. *Aşk Anarşisttir* adlı kitabımı imzalayıp verdim kendisine. Bir kez daha "Aşk kalmadı, para kaldı" dedi, kitabın kapağına bakıp. Teşekkür edip toparlanırken... "*Sana küçük bir armağan vereceğim*" dedi.

– Çok sevinirim. Bereketiniz, bolluğunuz bana da bulaşır belki.

– *Sana bir milyon vereceğim. Güle güle harca.*

Bunları söyler söylemez karşı daireye geçti. Bense donup kaldım. Kabul etmeyeceğimden emindim nasılsa. Ali Bey girdi içeri.

– Sıkılma al; dedi. Nasılsa her gün pek çok kişiye bol bol para dağıtır.

– Neye karşılık alacağım bu parayı?

– Hiiiç... Vermek istedi sana.

Matild Manukyan bir tomar on binlikle geri geldi.

– Alamam. Buna karşılık hiçbir şey yapmadım ki!

– *İyi ya! Belki bir gün yaparsın. Bir şeye karşılık olarak vermiyorum ki! Sizler çok çalışıp çok az kazanırsınız; bilirim.*

Acaba kılık kıyafetimden ötürü mü acıdı bana? Blucinliyim... Ya da laf arasında Altan'ın ölümünden söz etmiş olmam mı etkiledi onu? Parayı çantama tıktırdı. Başıma ilk kez geliyor böylesi. Yani böyle iyi bir şey. Anamdan, kocamdan, profesyonel mesleğimden bile bunca parayı, bir kerede almışlığım yok. Belki de yirmi yaş genç olsam, beni ordusuna katmasını isterdim ondan. Belki de bu güne kadar bu işi yapmamış olmam, sandığım gibi ilke ya da erdem-

lerimden değil, yalnızca paraya gereksinim duymamış olmamdan ve böylesi bir teklif yapılmadığıındandı.

Merdivenleri inerken kızım geldi aklıma. Para karşılığı yatıp kalkan az sayıda kadın arkadaşlarımı eleştirmelerim, onlara verdiğim öğütler geldi aklıma bir de. Bir tanesi, "Para alarak sevişmek ayıpsa, para vererek sevişmek daha da ayıp" demişti.

Otobüste panik içindeyim. Nerdeyse yolculardan birine anlatacaktım çantamdaki para tomarının kaynağını. Yakıt borcumu geciktirmiştım. Onu ödedim. Kızıma olayı anlattığımda, geri kalanına o el koydu. İlaç gibi geldi buna bu para, çünkü karşılığını almadan çalışan bir kadınıım genelde. Para yerine yaptığım işten tat alıyorum yalnızca. Birkaç on binliği uğur parası olarak dostlarıma verdim. Bir tanesini Tuna Serim derginin duvarına seloteyledi. Kazancım arttı aniden. Tütsülü müydü neydi bu paralar?

Anlayacağınız Matild Manukyan'a bir milyon lira borcum var benim. Densizlik bu diyebilirsiniz. Kimi zaman densizlik çok yararlıdır. Gerçeklerin altını bir iyice çizer.

Matild Hanım'ın ödediğı vergi dilimi miktarını gazetelerde okuyunca, arındım borçluluk duygumdan, nedense. Ve büyük Bunuel'in bir deyişini anımsadım. "İzlediğiniz film sizlere densiz geldiyse, unutmayın ki yaşam daha da densizdir."

ÇOK KÖTÜ ŞAKALAR YAPAN ADAM

Yaşantım boyunca bir tek şeyi becerebildim. Yalnız kalmama-yı! Yaşar, "artık kendine bak" dedi kahvaltıda. "Tiyatrocuysen, oyun nedeniyle saçını başını yaptırıyor, makyajlı dolaşıyordun. Ge-ne öyle yap!" Erendiz'i aradım.

– Şair evlendi.

Çığlık attı. Ve tek bir şey söyledi. Sentez miydi yaptığı, bilemi-yorum.

– Onunla evlenmek, onu kaybetmektir.

Kâmuran'ı aradım. O da tek cümleyle özetledi şaşkınlığını.

– Senin adına sevindim. Çok iyi yapmış.

Kızılderililer müthişmiş. *Kurtlarla Dans*'ı izledim. İçim çekildi. En uygar, en ileri toplumdan da teçhizatlı ve filozof insanlarmış. Siu'ların isim seçmedeki ustalıklarına hayran kaldım. Anlamli isim-ler!... Veysel'i nasıl çağırırlardı diye düşündüm. Saplantıdan kurtul-mak zaman alır. Birkaç ay daha sayıklayacağım onu; biliyorum.

– "Uçurumları anlatan kalem" mi?

– "İki tarafı keskin bıçak" mı?

– "Hüzünle öfkenin ikiz kardeşi" mi?

– "İnce dalan, kamçı gibi Fucker" mı yoksa?

– "Şiirle fuck eden adam" mı, ya da?

Ben hâlâ ondan yanayım. Ona karşı düşmanlık geliştiremem. Çünkü sevdim onu. Yüreğimde vazgeçilmez bir yeri var. Tıklım tı-kış ağzına kadar dolu bir yürek benimki. Kimleri sevmedim ki! Ro-man kahramanları bile sızdı bu yüreğe. Kediler, mor menekşe... da-ha neler ve kimler!... Küçükük bir boşluk kalmadı. Ama rastlantı tuhaf ve tanrısaldır. O yeniler yürekleri. Annemle babam sığabil-miş olsalardı içime, onları sevmeyi becerebilseydim, onlar da beni,

istediğim biçimde sevselerdi, belki bunca yorgunluk hissetmezdi bu yürek!

Mutluyken bile aynı şeyleri yaşadım. Sürekli ihanetin sotasında daydım ve her yanıma ağrıyor. "Bunu hakediyorsun" diyor kızım ve babasının tüfeğini istiyor Veysel'den. Ava çıkmak gerekçesiyle, emaneten götürmüştü onu, son gelişinde. Evlendi diye geri istiyorum sanacak diye utanıyordum ama kızlarım da varisi o tüfeğin ve ruhsatını adımıza geçirmemiz gerekli.

(Satmadınsa lütfen geri gönder o tüfeği Veysel. Bunu senden, seni uzun süre sevmiş olan bir dostun istiyor.)

– Yazdıkların kendine dair olmamalı. Belli bir gizlilik kat yaşıntına; bir örtü. Kurgu yoksunusun.

Sürekli önerdiğin buydu bana. Yanıtım "hayır" dır. Bunu yapmak istemiyorum. Yaşıntılar hem benzersiz hem de yekdiğerleriyle buluşabilecek denli aynı. Ve bu nedenle okurlarım var benim. Çoğunluğu kadın olan bir okur azınlığı bana yetiyor. Ve bel vermek niyetinde değilim. Her yazdığım kitabın sonuna yaklaşırken, bir daha yazmayacağımı, söyleyeceklerimin tümünü kaleme döktüğümü düşünüyorum. Yaşam sürdükçe yazılacak malzeme ediniliyor oysa. Bir doğum bu! Mutsuzken sarılıyorum kaleme. Bu gerçeği yaşadımındaki tek kurtarıcı Altan da söylemişti. Ben bir tek onun önerisini ciddiye alıyorum.

– Yazdıklarını seviyorum. Kara mizah gibi geliyor bana. Mutluluğu anlat! Mutlu aşk öyküleri yaz. Becereceğinden eminim.

Deneyeceğim sevgilim. 1 Mayıs 1991'de ölümünün üçüncü yılı geride kaldı. Sanki yirmi altı yıldır yoksun da üç yıl birlikte yaşamış gibi geliyor bana. Matild Manukyan'dan bir milyon lira almamı bağışladın mı?

Kimbilir ne derdin, on binlikleri yatağın üzerine attığımda. Hep öyle yapmadık mı? Babamın dükkanını sattığımız gün, beş milyon lirayı yatağa sermiştik. Sevinç küçücüktü. Yatağın ortasına oturtmuştun onu.

– Bırak oynasın; para açlığı çekmesin demiştin.

Sen bir eğitim ilahıydın bence. Neden bunca bağımsız bıraktın beni? Neden bütün taleplerimi anlayışla karşıladın? Neden? Böyle davranmana hazır değildim ve bunu hiç istemedim ki! Veysel'i sana anlatsam ve bu konudaki fikrini sorsam, neler söyleyeceğini kestirebiliyorum.

– İnsaf et be madam. Adamcağız ben öldüğümde evlenme teklif ediyor. Reddediyorsun. Gerekçen de şu: "Kocamı seviyorum. Suçluluk duyuyorum. Bir ölüyle yarışılmaz." Ne yapsaydı yani? Ağıt yakınana mı katlanacaktı? Kızımızı al ve bir yerlere git. Sovyetler'e gittiğinize sevindim. Uzak Doğuya'da git. Sen güzelleşirsin yolculuklarda. 64'de sınırdan çıkar çıkmaz arabamızla, memelerini açmamış mıydın sevinçten? Ben de dıngıl'ı çıkartıp işemiştin, Bulgar hududuna girer girmez. "O da görsün bu toprakları" demiştin ve sen gülmekten nefessiz kalmıştın. Ne çok güldürdüm seni; öyle değil mi? Sen çok güzel gülersin. Gülüp geçmeyi denesene karıcığım. Veysel çok komik bir insan bence. Gizlice evlenmeyi becermek, bir komedi değil de nedir? Bence onun Siu dilindeki adı, "Şaka yapmayı hiç beceremeyen, komiklikten nasibini almamış adam" olurdu. Ya da "Çok kötü şakalar yapan adam." Bu, onun kendini açıklamasıyla da örtüşüyor. "Hayata karşı bir şakayım ben" dememiş miydi sana?

Bunu söylediğinde elindeki kadehe girip seni uyarmak, bu adam deneyimli bir yalancı demek için çaba harcadım. Ama ruhlar bunu beceremez. Ben hep seninleyim; sadece gözlemleyebiliyorum. Hem mutlu olmasını istemiyor muydun şairinin? Bunu gerçekten istediğini kanıtla bakalım. Sakın arama onu ve aramasını bekleme. Sakın!... Güvenilmeyecek insanlara âşık olunmaz. Olunuyorsa acı kuşatır. Çürük adamlar bunlar! Gençler de çürüyor giderek.

Ben hep seninleyim. Yeniden doğma sırasına girmedim. Seni bekliyorum...

Dünyanın en zor işinde çalışmış olan hemcinsimi ciddiye aldığım, Tornatore'nin filmini izledim. *Herkesin Keyfi Yerinde*. Bu yönetmen yüzyılımızın dehası; ötesi yok. Deli gibi ağlayarak çıktım sinemadan. Bunca komik ve bunca hüznü bir film izlememişsinizdir. Bir senaryonun içinde yüz senaryo barınıyor. Tek bir diyalog rastgele konmamış. Acımı unutturdu sanki. Torunum olursa, tırnaklarını ilk kez kestiğimde, avucuna para koyacağım. Ben ne derdim sahi kızım, son nefesimi verirken? Hani yaşama dair en kesin önerim, ne olurdu? Ne yazık ki bilmiyorum. "Yuva yıkma," derdim. "Çünkü yıktığın yuvanın bedeli bir kez değil, binlerce kez ödeniyor. Nikahsız birliktelikler de "yuva" kapsamındadır. Erkek, "anlaşamıyoruz, sen olmasan da ayrılacaktık" diyecektir. Sakın inanma!" Bu bağlamda Altan Aşkın Taşdelen'den özür diliyorum. Guiseppe Tornatore'nin sevgilisi ya da karısı kim? Kimbilir ne denli mutlu etmiştir kadınlarını. Tersine beni kimse inandıramaz.

Veysel, bana evlenmeden bir hafta önceki telefon konuşmamızda,

– Alanya'ya gelirim uslu duramam; ona göre... demişti. Bu saatten sonra dost olamayız biz. Hem tanışmış bedenleri bir orgazm fazlasından yoksun bırakmak salaklıktır. Bu formel mantıktır. Karşı çıktığımız değerlere ödün vermemektir.

(Orgazmlarımdan başka anım yok sana ilişkin. Onları da gövdem anımsıyor; ben değil. Yüreğim hiç değil.)

– Veysel beni sevdi mi Altan?

– Onun gibi yanıtlayayım. Bu sorunun cevabını en iyi sen bilebilirsin.

– İnan ki bilmiyorum.

– Kendince sevmiştir. Kapasitesi oranmda. Senden çok, senden az sevdiği kadınlar da olmuştur. Evlendiğine göre bu sorunun yanıtı merak edilmemeli. Ayran gönüllü, uçkuru düşük biri. Onu anlıyorum. Uçkur düşüklüğü erkeğin illetidir. Ama tümü ayran gönüllü değildir. Sevinç bu ayrımı gayet iyi yapabiliyor. Öylesine yoksulluk çekmiş ki senin şairin, tek zenginliği sevişmek onun! Hani turnede sekiz çocuklu çok yoksul bir adam tanımiştık; Göçek'te hatırlıyor musun? "Neden bu kadar çok çocuğunuz var?" diye sorduğunda Haldun, "Tek avuntumuz bu iş bizim. Çocuklar zenginliğimiz, zenginlik umudumuz" deyivermişti. Umarım yeni karısında kalıcı olur. Bu hem senin, hem diğer sevgililerinin kurtuluşudur. Sakın ırgalama! Duyacaklarına, sana ulaşacak haberlere prim tanıma! Bir orgazm fazlalığı ya da bir orgazm eksikliği, yaşıntıda pek bir şey değiştirmiyor. Ama misal orucu da peygamberin harcı; kulun harcı değil. O gün Sümbülefendi camiine geldim ben. Seni çok takdir ettim. İnançları hor görmek faşizmin en kesin belirtisidir, karıcığım. Sahi senin şairine iki isim daha buldum: "Ölü toprağı serpilmiş adam", "Yalana bağımlı adam".

(Ne çok yalan söyledin bana; öyle değil mi Veysel! Ya da kendi deyişinle, bazı şeyleri aktarmadın, eksik anlattın. Kızlarının sayısını örneğin. Tornatore'nin filminde Mastroianni, soru sorulmasını ve soruları yanıtlamayı seven bir baba rolünde. Soruları yanıtsız bırakmak ölüm gibidir.

Ben de yalan söyledim sana. Altı yılda, topu topu iki kez. Geç de olsa itiraf ediyorum yalanlarımı. Hoş belki de yutmamışsındır. Piraye Pirayende ile hiç görüşemedim; sana yazdıklarım doğru olsaydı, hiç Vera'yı götürmemelik eder miydim? Bir de Arzu'yu aramadım. Hani tanıştığımızda, seni terketmiş olduğunu ilettiğin sevgilini. Çocuğunu düşürdüğünü senden öğrenmiştim. "Aldırtmış" diye ekleme yaptım. İşte böyle... Ona gönül koyma sakın. Gördüğün gibi hiç bir şey söylemeden, bir başkasıyla evlenilebiliyormuş. "İnani-

lır gibi değil, son görüşmemizde oğlumuzun adını bile saptamıştık" dediydin. Onun hakettiği misillemeyi bana yaşattın. Arkadan hançerlenmek gibi bir duygu bu! Kalleşlik, hançeri sokanda, pek tabii.

Mektuplarımı geri gönder. Senden bir tek bunu istiyorum. Onlar sana yazılmış ama senin değil besbelli. Ne ben, ne onlar! Tümü bana ait! Altı yıl sonrasında mektuplarımla, kocamın tüfeğini geri istiyorum. Bağışlanmayacak talepler değil bunlar.)

Kocama hiç ihanet etmedim ben. Ona ihanet eden gövdemdi. Bu bağlamda, bundan sonra da sadakatımı sürdüreceğim. Söz vermemi istemez, biliyorum. Beni örselemeyecek birine rastlamamı da ister. Ama yok böyle biri! Sadece ülkemizde değil; dünyada yok!...

Anılarımla yaşamayacağım bundan böyle. Anı istemiyorum! Anılarımda yalnızca Altan Erbulak'a yer var. Ve Kâmuran İncelel haklı. İnsan yaşamında, karşı cinsten bir tek kişi sızabilir anılara.

"Okşamak güzeldir anıları arada bir/Anılar ki uyurlar ölü bir örtünün altında/dipdiri."

Yüreğimi diş gibi zonklatan Veysel sancısı; terket beni! Bir yanım önden kurtulduğu için sevinçli, diğer yanım yokluğunun özlemsiz acısıyla kuşatılmış.

Anılarımda kocam var. Bir de geç kalmış orgazmlarım sahi! Onları sağlamış olanlar değil.

Bırak yakamı hüzün!... Git başımdam isyan!...

Fûsun Erbulak
(Nisan 1991)

Şiir acıtır. Ve ciltleri dizelere sığdırır. Gücü burada gizlidir. Çok sevdiğim iki şiir ile bitirmek istiyorum. "Cezaevinden Firar Eden Şiir"-ler bunlar. Namık Kuyumcu'dan GİDİŞ:

her veda/elveda değildir derdi babam/geldiğinde vakit/çekip gitmeyi de bilmeli/yol ayrımlarını incelikler çoğaltır/duyarlıklarda bile-nir arsızlık/şeytan pusudadır aşkın ayrıntısında/kül parçalar kendi-ni/su yanar/dağ erir/güneş üşür/gemiler batar da bir damla gözyaşın-da/denizlerde ölmeyi bile beceremeyiz/oysa yüreğimiz kanırtıyordur bedenlerimizi/ve ihtilalimiz/kanlı bir ayaklanmadır kendimize.

Mehmet Çetin'den İLKİN:

*kısacası sevginin eylemiyse sevişmek
dokunmak değildir ilkin
döğüşmek
banş demekse daha çok
ilkin beyin ille de yürek eylemidir.*

Namık bir başka şiirinin adını "Aldatanların Ayıbı İmlasız Düşer Tarihlerine" koymuş. Yani yazmış olduklarının özeti bu şiir. Tamamını koymuyor, şiiri yağımalıyorum.

saksıkına sığmayan/bir çiçek de intihar eder/ihanetlere eylem-dir/bunu da yazarım güncesine/aşkların ve inceliklerin(...) yanlışların bir imlası olmalı diyorum/gidişlerin bile bir inceliği/gidişlerin yay ol-duğu her yerde/kendime sapan bir ok'um/katilimi bulamıyorlar/-yargıçları şaşırtıyorum/suç sayılmayan alışkanlıklarım...

Sevişmek yalnızca dokunmak değil, ilkin beyin, ille de yürek eylemidir. İhanet ve imlasız kaçışlar ise rezilliktir, kişinin kendine mezar.

FÜSUN ERBULAK'IN
YAYINLARIMIZ
ARASINDA ÇIKAN KİTAPLARI

SOKAK ERKEĞİ

AŞK ANARŞİSTTİR

CİNSELLİĞİN KAHKAHASI

SOKAK ERKEĞİ
ve
CİNSELLİĞİN KAHKAHASI
yazarından

AŞKIN MİSİLLEMESİ

"Bu kitap bir uzun mektup belki de. Çocukluk yıllarımda...sıradan bir kovboy filminde, baş kahramanın bir cümlesi, yer etmişti beynime. *I am a fucker!* Sinirlenmiştim. Filmin iğrenç boyutlu bir yapıt olacağına emindim; oysa duygusal bir filmdi ve erkek kahramanın kurtulmak istediği bir özellikti, *fuck*er gerçeği.

"Günümüzün ülke sınırlarını aşamayan çok sayıda şairi de aynı hastalıktan şikâyetçi gibi. Tutukevinde yıllar geçirmiş olanları bile, şiir tadında bir yaşam sürdüremiyor, yaşamın sanat olduğunu unutuyor ve damızlıklarıyla övünüyorlar. Giderek kurtulmak istiyorlar bu konumdan..."